

PROGRAM HIŠE OTROK MONTESSORI

AKADEMIJA
MONTESORI
IZOBRAŽEVANJE ZA ŽIVLJENJE

September 2010

KAZALO

1	Uvod	6
2	Pedagoško-vzgojni pristop Montessori.....	10
2.1	Življenje in delo Marie Montessori	10
2.2	Metoda Montessori.....	12
2.3	Dejavniki vzgojno-izobraževalnega procesa pedagogike Montessori	14
2.3.1	Razvoj otroka	14
2.3.1.1	Srkajoči um, občutljiva obdobja otroka in notranja motivacija otroka.....	14
2.3.1.2	Razvojne značilnosti predšolskega otroka.....	16
2.3.1.3	Štiri ravni razvoja od rojstva do odrasle dobe	18
2.3.2	Pripravljeno okolje	22
2.3.2.1	Značilnosti pripravljenega okolja.....	23
2.3.3	Vloga pedagoga montessori in njegova pričakovanja	26
3	Značilnosti hiše otrok	30
3.1	Socialno učenje v hiši otrok.....	30
3.2	Počitek, hranjenje in vsakodnevne dejavnosti.....	31
3.3	Življenje v skupnosti	32
3.4	Osnovna pravila v hiši otrok	34
3.5	Sodelovanje s starši	35
3.6	Področja samoevalvacije hiše otrok.....	37
4	Področja dejavnosti v hiši otrok.....	40
4.1	Vsakdanje življenje	45
4.1.1	Primeri dejavnosti od 1. do 3. leta	46
4.1.2	Primeri dejavnosti od 3. do 6. leta	47
4.2	Zaznavanje	48
4.2.1	Primeri dejavnosti od 1. do 3. leta	49

4.2.2	Primeri dejavnosti od 3. do 6. letaA	51
4.3	Jezik	52
4.3.1	Primeri dejavnosti od 1. do 3. leta	54
4.3.2	Primeri dejavnosti od 3. do 6. letaA	55
4.4	Matematika	57
4.4.1	Primeri dejavnosti 1. do 3. leta	61
4.4.2	Primeri dejavnosti od 3. do 6. letaA	62
4.5	Kozmična vzgoja – družba in narava	64
4.5.1	Primeri dejavnosti od 1. do 3. leta	65
4.5.2	Primeri dejavnosti od 3. do 6. letaA	66
4.5.2.1	Geografija	66
4.5.2.2	Zoologija	68
4.5.2.3	Botanika	68
4.5.2.4	Zgodovina	69
4.5.2.5	Fizika in fizikalni eksperimenti	70
4.6	Umetnost	71
4.6.1	Primeri likovnih in oblikovalnih dejavnosti	74
4.6.2	Primeri glasbenih dejavnosti	76
4.6.3	Primeri plesnih dejavnosti	77
4.6.4	Primeri dramskih dejavnosti	78
4.6.5	Primeri avdio dejavnosti	78
4.7	Gibanje	79
4.7.1	Primeri dejavnosti od 1. do 3. leta	80
4.7.2	Primeri dejavnosti od 3. do 6. letaA	81
4.8	Tuji jezik	83
5	Zaključek	86
6	Literatura	88
7	Priloge	90

7.1	Primer iz priročnika za vsakdanje življenje.....	90
7.2	Primeri iz priročnika za zaznavanje	93
7.3	Primer iz priročnika za jezik.....	99
7.4	Primer iz priročnika za matematiko	101
7.5	Primer iz priročnika za kozmično vzgojo	108
7.6	Primer iz priročnika za umetnost	113

*"Veličina človekove osebnosti se
začne z uro rojstva. Če priznamo
to skoraj mistično dejstvo,
pridemo do na videz precej
čudnega zaključka, da se mora
izobraževanje začeti ob rojstvu."*

Maria Montessori

V Hiši otrok Montessori želimo otrokom, in posredno tudi njihovim staršem, omogočiti čim boljše razmere za otrokov osebnosti razvoj in napredek, ob tem pa spoštovati njihovo dostojanstvo, svobodo in pravice (26. člen *Splošne deklaracije o človekovih pravicah*).

Vzgojno-izobraževalna metoda montessori temelji na opazovanjih in odkritjih dr. Marie Montessori. Maria Montessori pravi: "Ne gre za to, da bi videli metodo. Gre za to, da vidimo otroka. Da vidimo otrokovo dušo, ki je nič več ne ovira in zato lahko deluje v skladu s svojo naravo. Otrokove lastnosti, ki smo jih za hip uzrli, so preprosto del življenja, podobno kot pisane barve ptic ali dišave rož. Te lastnosti niso rezultati nobene 'izobraževalne metode'. Seveda pa je očitno, da z vzgojo lahko vplivamo nanje. Lahko jih poskusimo zaščititi, gojiti in pomagati njegovemu razvoju. Tudi na rože, ki imajo naravne barve in dišave, lahko človek vpliva z gojenjem. Lahko poskrbi za to, da se pojavijo določene značilnosti, da se prvotne naravne značilnosti razvijejo v vsej svoji moči in lepoti. Pojavi, ki so se pokazali v Hiši otrok, so naravne značilnosti otrokove duševnosti. Niso pa tako očitne kot dejstva vegetativnega življenja. Duševnost je namreč tako zelo spremenljiva in nestalna, da se lahko njene naravne značilnosti v neugodnem okolju popolnoma izgubijo in jih nadomestijo druge značilnosti. Preden se torej lotimo vzgoje, je v okolju nujno potrebno vzpostaviti pogoje, ki bodo pomagali običajno skritim značilnostim, da se pokažejo. Dovolj bo že to, da odstranimo ovire. Odstranitev ovir je prvi korak in osnova vzgoje in izobraževanja. Ne gre le za to, da razvijamo obstoječe značilnosti. Ne, najprej moramo odkriti pravo naravo otroka. Šele potem postane mogoče, da pospešujemo njen normalni razvoj."¹

Maria Montessori je po mnogih urah opazovanja otrok, ki je osnovna metoda v njenem in našem delu, zanje pripravila dejavnosti, ki so v pomoč razvoju vsakega otroka. Ugotovila je, da delajo otroci z vedno večjo zbranostjo in notranjim nadzorom (samokontrolo), če so v skrbno pripravljenem okolju. Didaktične pripomočke, ki jih imenujemo »materiali«, je oblikovala in se še danes oblikujejo tako, da pomagajo razumskemu razvoju, razvoju zbranosti, koordinacije, samostojnosti, socializacije in občutka za red. Okolje otroku omogoča, da razvija občutek za druge na naraven in neprisiljen način.

Prostor ali igralnica je razdeljena na naslednja osnovna področja (odvisno od starostne skupine se področja prilagajajo):

- vsakdanje življenje,
- zaznavanje,
- jezik,
- matematika,
- znanost ali kozmična vzgoja (zgodovina, geografija, biologija, fizika),
- umetnost (likovno in glasbeno izražanje),
- gibalna vzgoja.

¹ Montessori, M. (2006): *Srkajoči um*, Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo, Ljubljana

Skozi vsa ta področja pa se v Hiši otrok Montessori prepleta področje spoznavanja tujega jezika – angleščine, saj se program izvaja v delni ali popolni jezikovni kopeli.

Na prvi pogled metodo montessori prepoznamo po umirjenosti otrok in individualnem pristopu, pa tudi po tem, da se otroci sami od sebe s pomočjo ponujenega materiala naučijo pisanja in branja ter računanja. Pristop v skladu z metodo montessori pa je predvsem učenje za življenje. Otrok dela v ozračju spoštovanja, svobode in odgovornosti. Metoda v polnosti vključuje samomotivacijo, samodisciplino, samospoznavanje – izjemno sposobnost otrok, da sami razvijajo lastne zmožnosti, samostojnost, sistematičen pristop k reševanju težav, pridobivanju znanja in veščin, ter omogoča veselje do učenja.

Vzgojni pristop montessori vsebuje dvoje:

- psihologijo in filozofijo otrokove rasti ter
- načela za usmerjanje tega razvoja.

Pristop temelji na otrokovih razvojnih potrebah po svobodi znotraj meja in v skrbno pripravljenem okolju. Pripravljenost okolje nudi otroku možnosti za stik z materiali in izkušnjami, s katerimi razvija svoj razum, pa tudi telesne in duševne sposobnosti. Oblikovan je tako, da v polnosti uporablja samomotivacijo in enkratno sposobnost otrok, da razvijajo skrite zmožnosti. Otrok potrebuje odrasle, da mu v okolje postavijo možnosti, vendar mora sam usmerjati odgovor na te možnosti.

Otroke moramo spoštovati kot drugačne od odraslih in kot posameznike, ki se med seboj razlikujejo. Otrok ima nenavadno občutljivost in duševne zmožnosti za učenje iz okolice, ki so drugačne od odraslega, tako po kakovosti kakor po zmogljivosti. Prvih šest let je najpomembnejših za razvoj. Nezavedno učenje se postopoma spreminja v zavedno. Otrok ima globoko ljubezen in potrebo po smiselnem delu. Vendar otroci ne delajo tako kot odrasli, zato da bi delo zaključili ali zaradi dobička, temveč zaradi dejavnosti same. In ta dejavnost je tista, s katero otrok doseže zanj najpomembnejši cilj: razvoj samega sebe – svojih duhovnih, duševnih in telesnih zmožnosti. Odrasli dobro pozna otroka (ga opazuje), spoštuje stopnjo njegovega razvoja in je posrednik med pripravljenim okoljem in otrokom. Z njim zato dela predvsem individualno ali po potrebi v majhni skupini.

Otrok, ki živi znotraj okolja montessori, je bolje pripravljen na kasnejši razvoj intelektualnih sposobnosti. Otrok se je v pripravljenem okolju naučil delati sam. Tu mu je sobivanje z drugimi otroki v veselje. Maria Montessori je spoznala, da je samomotivacija otroka edini verodostojni impulz za učenje. Otroci so sami v sebi nagnjeni k učenju. Pedagog montessori pripravi okolje, usmerja dejavnost in spodbuja otroke. Otrok pa je tisti, ki se uči, ki je s pomočjo dejavnosti same motiviran, da vztraja v določeni dejavnosti.

Če se je otrok v okolju montessori pripravljen učiti in vzgajati, je to zato, ker je pridobil »notranjo disciplino« – tako s pomočjo zunanjega kot notranjega reda. To je jedro vzgojne filozofije montessori. Vzorci koncentracije, vztrajnosti, vestnosti, temeljitosti, ki jih utemeljimo v zgodnjem otroštvu, pripomorejo k temu, da bo otrok samozavesten, sposoben učenec v kasnejših letih. Maria Montessori je v otroke uvedla veselje do učenja v zgodnjih letih in zagotovila okvir, v katerem hodita intelektualna in socialna disciplina z roko v roki.

Kateri so cilji vzgoje montessori?

- spodbujanje samodiscipline, samospoznavanja in samostojnosti;
- spodbujanje navdušenja za učenje in raziskovanje;
- spodbujanje spoštovanja do sebe, soljudi in okolja, žive in nežive narave;
- sistematičen pristop k reševanju težav in pridobivanju intelektualnih sposobnosti.

Zadnji cilj vzgoje je mir v svetu: če imajo otroci dobro izkušnjo sobivanja z drugimi, če znajo sami kaj prispevati k srečnejšemu bivanju v skupnosti, potem bodo pripravljeni dati svoj pozitiven prispevek k svetu miru.

Program Hiše otrok Montessori je namenjen vsem otrokom v predšolskem obdobju. Eno izmed osnovnih načel vzgoje montessori pa je, da so otroci razporejeni v starostno heterogene oddelke. Program montessori je primeren tudi za otroke s posebnimi potrebami. V tem primeru Hiša otrok sodeluje s strokovnjaki s primernih področij.

Program Hiše otrok Montessori je odprt za otroke iz družin različnih svetovnih nazorov, ki pa se pred vstopom otroka v vrtec strinjajo s sprejetim programom. Program se lahko izvaja celodnevno ali poldnevno. Lahko pa ga ponudimo tudi otrokom, ki niso vključeni v Hišo otrok, vendar bi si želeli popoldansko delo in srečevanje v Hiši otrok.

V predstavitvi programa Hiše otrok Montessori bo prikazana: zgodovina pedgogike in ozadje vzgojnega pristopa (razumevanje otroka, pristop k vzgoji), vzgajanje po pristopu montessori in temeljne značilnosti pristopa montessori. Sledi predstavitev dela otrok na različnih področjih v Hiši otrok Montessori.

"Naloga učitelja je, da kaže pot k popolnosti, da priskrbi primerna sredstva in odstranjuje ovire na poti, začevši s tistimi, ki bi jih zelo verjetno povzročil učitelj sam."

Maria Montessori

2.1 ŽIVLJENJE IN DELO MARIE MONTESSORI

Pedagogika montessori se imenuje po Marii Montessori (1870–1952), italijanski zdravnici in borki za pravice žensk in otrok, ki je svoje poklicno delo in raziskovanje začela kot asistentka na univerzitetni psihiatrični kliniki v Rimu.

Maria se je rodila 31. avgusta 1870 v italijanskem mestu Chiaravalle blizu Ancone v povprečni italijanski družini. Starši so želeli mladi Marii omogočiti čim boljšo izobrazbo, zato so se preselili v Rim. Oče je želel, da Maria postane učiteljica. Mlado Mario sta bolj zanimali matematika in biologija, nato pa je oznanila, da bo študirala medicino. Takšna odločitev je bila v tistem času nezaslišana in nepojmljiva. Leta 1896 je Maria Montessori kot prva ženska diplomirala iz medicine.

Po diplomi je začela delati na psihiatrični univerzitetni kliniki v Rimu. Vsakodnevno se je srečevala z duševno bolnimi in umsko zaostalimi, med katerimi je bilo veliko otrok. Z izobraževanjem teh otrok se v njenem času v Italiji ni ukvarjal nihče, otroci so na kliniki životarili kot jetniki. Ko je videla, kako se na tleh v prahu igrajo z drobtinami kruha, se je odločila, da se bo borila za njihovo pravico do izobraževanja. Že leta 1898 je na pedagoškem kongresu v Torinu opozorila, da je vprašanje »prizadetih« bolj pedagoške kot medicinske narave. Podobno sta pred njo trdila francoska zdravnika J. Itard in E. Seguin, ki sta s podobno prizadetimi pacienti dosegala lepe rezultate.

Maria Montessori je na pedagoškem kongresu v Torinu leta 1899 z vsem žarom govorila o tem, da bi morali umsko prizadeti imeti pravico do vsaj tako dobre izobrazbe kot normalni otroci. Na univerzi so ustanovili katedro za pouk zaostalih otrok, ki jo je od nastanka 1899 do leta 1901 vodila Maria. V tem času je razvila tehniko opazovanja, ki je danes ena od osnovnih značilnosti pedagogike montessori. V tem času je z otroki delala od jutra do večera in kasneje izjavila, da je bil ta čas njena »prva in edina diploma iz pedagogike«. Medtem ko ji je ploskal ves svet, se je Maria Montessori spraševala, kako to, da so zdravi otroci pri pisanju in branju pogosto dosegali pogosto enako raven kot njeni ubožci. Čutila je, da bi boljše rezultate dosegali, če bi delali po njeni metodi. Toda čas je prinesel svoje.

Prva Hiša otrok (»Casa del Bambini«)

Priložnost za delo z »normalnimi« otroki je dobila leta 1907, ko so ji ponudili vodenje vrtca za predšolske otroke v enem najrevnejših predelov Rima – San Lorenzu. Rodila se je prva Hiša otrok (»Casa dei Bambini«). Maria je skupaj s skupino 60 preplašenih, podhranjenih in nesocialnih otrok med tretjih in šestim letom starosti pristala v sobi v San Lorenzu. Denarja za take divjake ni bilo, zato se je Maria borila na svoj način. V

tem okolju je pričela preizkušati svojo metodo in izpopolnjevati materiale, ki jih je prej uporabljala na psihiatrični kliniki. Pri delu ji je pomagala asistentka, katere edina naloga je bila sistematično predstavljanje njenih materialov. Otroci so ostajali v Hiši v času, ko so njihovi nepismeni starši delali.

Rezultati so bili odlični. V istem letu so odprli Hišo otrok v San Lorenzu in Milanu, leta 1908 pa še v Rimu za otroke premožnejših staršev. Leta 1909 je ves del italijanske Švice pričel uporabljati metodo Marie Montessori v sirotišnicah in domovih za otroke. O Mariinem delu se je v svetu hitro razvedelo. Obiskovalci iz vsega sveta so prišli v vrtce Marie Montessori, da bi se na lastne oči prepričali o resničnosti novic o »izrednih otrocih«. Maria je začela življenje svetovnih popotovanj – z ustanavljanjem vrtcev in centrov za usposabljanje vzgojiteljic, s predavanji in pisanjem. Prvi obsežni zapis njenega dela je izšel v knjigi *Metoda Montessori* leta 1909.

Razen zaprtja šol v deželah, ki so jih okupirali nacistični in fašistični režimi, se je metoda Marie Montessori krepila in napredovala brez prekinitev povsod po svetu. Leta 1922 je bila Maria imenovana za zvezno inšpektorico šol v Italiji. Fašistični režim jo je vedno bolj izkoriščal. Tako je leta 1931 začela delovati v Barceloni in se nato stalno naselila na Nizozemskem. Njeno delo je bilo prekinjeno leta 1939, ko je šla v Indijo, da bi imela tam šestmesečno usposabljanje za vzgojiteljice. Ker je imela italijansko državljanstvo, so jo internirali za čas druge svetovne vojne. V Indiji je ustanovila mnoge vrtce in šole, zato je Indija še danes dejavno središče metode Marie Montessori. V zadnjih letih svojega življenja je prejela mnogo častnih nazivov in pohval za svoje delo po vsem svetu.²

Pedagoški koncept, ki ga je predlagala Maria Montessori pred skoraj sto leti in ga je sama poimenovala »pomoč naravnemu razvoju otroka«, je mnogo več kot samo metodološko-didaktični model. Na teoretski ravni namreč združuje vsa najsodobnejša spoznanja o kognitivnem, socialnem, moralnem in čustvenem razvoju otroka. Otroka spremlja od prvega dne življenja, skozi različne razvojne faze, ki jih Maria poimenuje »občutljiva obdobja«, do zrelosti, kjer se odpira vizija o novem človeku, človeku, ki bo sposoben zgraditi mir v svetu in bo živel v harmoniji s sabo, družbo in naravo.

² Polk Lillard, Paula (1972): *Montessori a Modern Approach*, Schocken Books, New York.

2.2 METODA MONTESSORI

Maria Montessori meni, da se otrok ne »uči«, ampak gradi svoje znanje in svojo osebnost ob izkušnjah in v odnosu s prostorom, stvarmi in z drugimi ljudmi. Otrok v družinskem, šolskem in družbenem okolju preizkuša in si pridobiva neodvisnost z nenehno dejavnostjo, z neprestanim trudom, s koncentracijo in razvojem.

Tako se osvobaja manipulacije odraslih in začrtanih mej, ki mu jih nevede postavljajo starši in učitelji, da bi ga predčasno »oblikovali« po lastnih vrednotah in modelih vedenja. Otrok pa nasprotno, zaradi svoje inteligence, skuša zgraditi lastno osebnost na popolnoma avtonomen način tako, da upošteva svojo najglobljo individualnost in različnost. Njegova svoboda ne pomeni, da lahko počne, kar hoče, ali da se lahko zabava s spontanimi in lahki igrigami: to je svoboda, ki mu omogoča, da vedno znova gradi svoje znanje, izpopolnjuje svoje sposobnosti in spreminja svoj pogled na svet.³

Maria Montessori pravi, da ni storila nič posebnega. Opazovala in proučevala je otroka. Kako jasen je njen pogled na razvoj otroka, lahko potrdi primer iz »hiše otrok«. Štiriletniku so postavili vprašanje: »Kdo te je naučil pisati?« Odgovor otroka je bil: »Naučil pisati? Nihče. Sam sem se naučil.«

Maria Montessori v svojih natančnih opazovanjih otrok prepozna, da otroci niso nujno glasni, razposajeni, neurejeni. Imajo določene odlike, ki se zelo razlikujejo od odraslih. Te drugačne odlike moramo opaziti, poznati, spoštovati in zanje skrbeti. Medtem ko je Sigmund Freud raziskoval nenormalno vedenje, ki ima korenine v zgodnjem otroštvu, se je Maria Montessori približala vprašanju otrokove duševnosti. Dobro moramo poznati potrebe otroka v vsaki starosti. Otroku moramo omogočiti, da zadovolji te potrebe s pomočjo dela v skrbno pripravljenem okolju, da bi tako zagotovili njegov zdrav razvoj, ki ga je Maria imenovala normalizacija.⁴

Delo v hiši otrok – v vrtcu in v osnovni šoli – temelji na spoštovanju svobode otrok, ki imajo neslutene in nepredvidljive sposobnosti. Spontana pozornost, ki raste v koncentracijo, vztrajnost, trud ter »izbruh« pisave in branja so izražanje nepoznanega dela otroške duše. Ti pojavi niso posledica kake posebne vzgojne metode, ampak izvirajo iz bistroumnosti, ki je v vsakem od otrok. V knjigi *The Discovery of the child* Maria Montessori sama napiše, da metoda ni vidna. To, kar je vidno, je otrok. Ko se otrokov duh osvobodi zaprek, deluje dalje po svoji naravni poti. Otroške lastnosti, ki se razkrivajo, pripadajo življenju kot barve ptic in vonj rož. Nikakor pa niso posledica vzgojne metode.⁵

³ Pignatari, M. (1996): Montessori pedagogika, Glotta Nova, Ljubljana, 18–19.

⁴ Futurell, H., K. (1998): The Normalized Child, NAMTA, Cleveland, 1.

⁵ Montessori, M. (1967): The Discovery of the Child, Ballantine books, New York.

Kaj je tisto, po čemer se metoda montessori razlikuje od klasične šole, in tisto, kar jo v sodobnem času približuje modelu »šole enakih možnosti«?

V centru pedagogike montessori je brezpogojno zaupanje v sposobnosti in notranjo energijo otroka, ki je celota fizičnega in umskega, in v katerem se inteligenca začne razvijati prek gibanja in uporabe čutov. Glavni cilj izobraževanja je razvijati energije in sposobnosti otroka, da bo lahko optimalno napredoval in stopal po poti neodvisnosti. Temeljna predpostavka pedagogike montessori je, da je otrok sposoben samoizgradnje in samovzgoje s pomočjo učitelja, ki je usposobljen za raziskovanje in opazovanje otrok, ki otroku pomaga, da dela in se uči sam v skrbno pripravljenem okolju – ambientu.

Če zaupamo v otrokovo ustvarjalno energijo in verjamemo v njegovega notranjega učitelja, mu lahko omogočimo svobodno gibanje v okolju, kjer samostojno izbira dejavnosti, ki mu vzbudijo različna zanimanja.

Maria Montessori je v knjigi *La mente del bambino* (Srkajoči um), v kateri je združila svoja spoznanja in ugotovitve o otroku po več kot štiridesetletnem proučevanju, zapisala: »Otrok se v vsej polnosti razvije le takrat, kadar izkuša svoje okolje in je dejaven v njem. To njegovo eksperimentiranje mi imenujemo »delo«. /.../ Otrok, ki je razvil določene sposobnosti, se lahko razvija normalno le takrat, kadar te sposobnosti tudi svobodno uporablja. /.../ Ali kot uči sodobna psihologija – do razvoja ne pride samo po sebi. Vedenje vsakega posameznika je plod njegove izkušnje z okoljem. /.../ Zato je prva zahteva izobraževanja, da poskrbi za ustrezno okolje, v katerem lahko otrok razvije svoje naravne zmožnosti.«⁶ (Montessori, 1999, str. 91).

»Za našo izobraževalno metodo je značilno, da v njej osrednjo vlogo igra okolje. Druga naša novost, ki je zbudila veliko zaupanja in tudi mnogo nasprotovanj, je vloga učitelja. Naš učitelj je pasiven, začasno ukinja svoje delovanje in avtoriteto, da ne bi oviral otroka in mu preprečeval, da deluje. Tak učitelj je vesel, kadar vidi, da otrok sam dela stvari, da napreduje. Za njegov napredek si ne jemlje zaslug. O sebi se izrazi z besedami Janeza Krstnika: »On mora rasti, jaz pa se moram manjšati.« Naslednje naše značilno vodilo je spoštovanje otrokove osebnosti. Otroka spoštujemo tako kot nobena druga izobraževalna metoda.»

⁶ Montessori, M. (1967): *The Discovery of the Child*, Ballantine books, New York

V vzgojno-izobraževalni proces pedagogike montessori so vključeni trije pomembni dejavniki⁷:

V nadaljevanju bomo podrobneje predstavili vsak člen v modelu pedagogike montessori.

2.3.1 RAZVOJ OTROKA

2.3.1.1 SRKAJOČI UM, OBČUTLJIVA OBDOBJA OTROKA IN NOTRANJA MOTIVACIJA OTROKA

Narava otrok se od narave odraslih zelo razlikuje. Medtem ko so odrasli že dosegli normo človeške vrste, so otroci v stalnem stanju preobrazbe. Sami ustvarjajo posameznika, kakršen bodo nekoč tudi postali. Okolje, v katerem odrasčajo in živijo, bo na otroka vplivalo tako gotovo kakor genetska narava. »Lahko bi rekli, da odrasli kopičimo znanje s pomočjo razuma, otrok pa pridobiva znanje neposredno v svoje duhovno življenje. Preprosto tako, da živi, se otrok nauči govoriti maternega jezika. V njem poteka neke vrste mentalna kemija. Za razliko od otroka pa smo odrasli sprejemniki. V nas pritekajo vtisi, ki jih shranjujemo v razumu, pri čemer ostajamo od njih ločeni, prav tako, kot se vaza loči od vode, ki je v njej. Otrok pa doživlja preobrazbo. Vtisi ne vstopajo samo v njegov um, ampak ga tudi oblikujejo. V njem se utelesijo. Otrok ustvari svoje lastne 'mentalne mišice', pri čemer uporablja tisto, kar najde v svoji okolici. Ta tip mentalitete smo poimenovali vpijajoči um.

María Montessori je posebno zmožnost otroka, da sprejema vse na več ravneh hkrati (telesni, čustveni in duhovni), imenovala srkajoči um. Otrok sprejema vse, kar vidi, sliši, čuti v svoji okolici. Odrasli je že

⁷ John Chattin – McNichols: The Montessori Controversy, str. 58

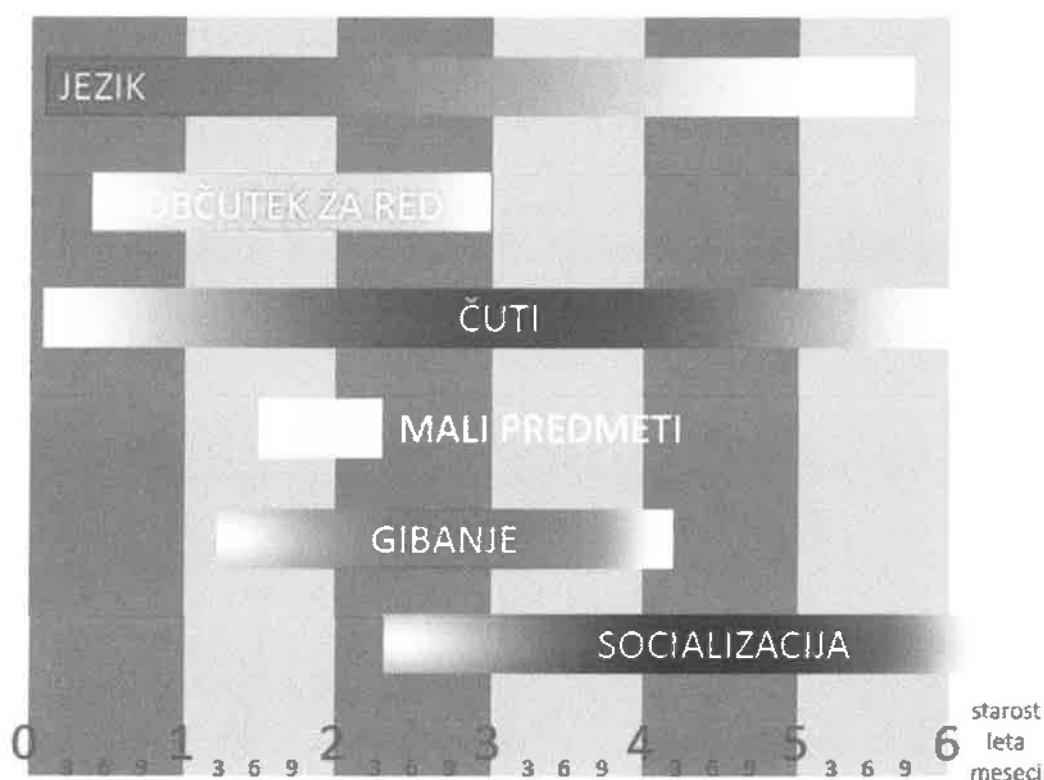
sposoben ločevati svoja čustva in misli. Otrok pa tega še ne more: ima bolj globalno naravo: voha in tipa vse okoli sebe in je popolnoma prepleten ter uglasen z okoljem. Učenje z delom mu je lastno. Mora eksperimentirati. Srkajoči um je nezavedno duševno stanje, ki je ustvarjalne narave. To nezavedno duševno stanje ne dela prostovoljno, ampak glede na vodenje notranje občutljivosti, ki jo imenujemo občutljiva obdobja.

Občutljivo obdobje je strnjen čas v življenju otroka, ko je otrok posebej dojemljiv za določene dražljaje do te mere, da preostali stopijo v ozadje. Občutljivo obdobje se pojavi v določenem obdobju življenja in se kasneje nikoli več ne pojavi. Traja omejen čas, ne moremo z gotovostjo predvidevati, kdaj bo nastopilo. Občutljiva obdobja veljajo za vse otroke po svetu (npr. navajanje na čistočo: od 18 do 24 mesecev) in jih ne najdemo več po šestem letu otrokove starosti.

Primeri občutljivih obdobj:

- Občutljivo obdobje za jezik: 0–6 let
- Občutljivo obdobje za red: 0–3 let
- Občutljivo obdobje za izostrenje čustev: 0–6 let
- Občutljivo obdobje za drobne – majhne predmete: 1,5–2 let
- Občutljivo obdobje za gibanje: 1,5–4 let
- Občutljivo obdobje za socializacija oz. socialno vedenje: od 2,5 naprej.

Primere občutljivih obdobj, njihovo časovno trajanje ter obdobja, v katerih nastopijo (se povečujejo in padajo), prikazuje spodnja slika:

Občutljivosti otroku pomagajo, da iz kompleksnega okolja izbere, kar potrebuje za razvoj. Če otrok katero od teh občutljivosti zamudi, to pomeni, da ni v najboljšem odnosu z okoljem, ne bo čutil privlačnosti, ampak bo okolje zavračal. Sam ne bo čutil ljubezni do okolja, kjer bi se naučil samostojnosti.

Kaj lahko storimo ob občutljivih obdobjih otrok?

- dopustimo otroku, da sledi določenim interesom;
- ga ne prekinjamo;
- pripravimo okolje (pripravimo, da je material dostopen; ko pride čas za to, ga bo opazil in sam začel uporabljati);
- dajajmo samo potrebno pomoč, vsaka nepotrebna pomoč je ovira otrokovemu razvoju.

S pomočjo opazovanj je Maria Montessori prišla do prepričanja, da posedujejo otroci močno motivacijo za oblikovanje in konstrukcijo samega sebe, to motivacijo imenujemo notranja motivacija otroka.

Polni razvoj je njegov edinstveni in zadnji cilj. Otrok spontano išče način, kako bi to dosegel.

Maria Montessori pravi: »Današnja načela in ideje so preveč usmerjeni v samoperfekcijo in samouresničenje. Cilj lastnega razvoja je bolj služenje človeštvu kot osebna sreča.«

Čeprav ima otrok psihični načrt do zrelosti ter notranjo motivacijo za dosego, pa ne podeduje modelov vedenja, ki bi mu zagotovili uspeh. Oblikovati mora svoje lastne moči za odziv na življenje (drugače kot živali).

2.3.1.2 RAZVOJNE ZNAČILNOSTI PREDŠOLSKEGA OTROKA

a) GIBANJE

V zgodnjem otroštvu je gibanje zelo pomembno. Otroci imajo veliko potrebo po gibanju, raziskovanju, uporabi telesa in po shranjevanju zaznavnih vtisov, ki jih bodo kasneje razvrščali. S tem ohranjajo in razvijajo svoje telo in um.

Koordinacija celotnega telesa je tesno povezana z razvojem inteligence. Roke so dragocen instrument za pomoč pri razvoju možganov. Otrok uporablja roke za dotik, za učenje, odkrivanje, raziskovanje in razumevanje sveta, v

katerem živi. Otrok ima sposobnost, da spreminja to, kar najde, da se igra, da uporablja, da ustvarja nove stvari. Koordinacija gibanja mu pomaga, da si ustvari red znotraj sebe. Pridobi si samostojnost in obvladovanje samega sebe. Ko otrok uporablja svoje telo, zunanja koordinacija omogoča notranjo koordinacijo.

b) POTREBA IN ŽELJA PO REDU

Maria Montessori je s svojo metodo opazovanja odkrila, da prihaja otrok do notranjega reda s pomočjo zunanjega reda. Notranji red je prvi pogoj za razvoj otrokove inteligence. Ne vemo natančno, kako se otrok počuti, ko se rodi v ta svet. Toda najbrž je videti zelo kaotično. Otroci se morajo naučiti veliko novih veščin, klasificirati, kategorizirati, se naučiti uporabo imen in se naučiti uporabljati različne predmete in stvari.

Otrok ljubi red, obrede in ponovitve. Ko odrašča, mu moramo dati priložnost, da je njegov dom, domače okolje urejeno, kolikor je mogoče. Stvari v otrokovem okolju ne premikamo in jih pustimo urejene. Vse to pomaga pri razvoju otrokovega zaupanja. Otrok se čuti varnega in postane samozavesten ter samostojen.

c) SPOSOBNOST ZA ZBRANOST

Spoznanje Marie Montessori je, da so otroci sposobni velike zbranosti. V nasprotju s tem, kar nas naučijo, lahko otroci zelo dolgo delajo določeno dejavnost. Vendar pa do tega pojava pride, če dejavnost izpopolnjuje življenjsko potrebo v otroku. Kadar otroka motivira notranja lakota, da bi se naučil česa določenega, lahko pokaže veliko in spontano zbranost. Otroci so pogosto lačni prave hrane, ki bi jim prinesla veselje in zadovoljstvo. Pogosto težimo k temu, da dajemo preveč ali prerevno hrano. Otroke obremenjujemo s stvarmi, ki jim niso kos, ali pa jim ne dajemo nobenih izzivov in jih s tem dolgočasimo. Otroku moramo dati to, kar bo res zadovoljilo njegovo celotno bitje. Okolje mora biti bogato s stvarmi, ki otrokom pomagajo rasti.

č) POTREBA IN ŽELJA PO SAMOSTOJNOSTI

Majhni otroci potrebujejo samostojnost. Otrok že zelo zgodaj izrazi željo po tem, da bi dejavnosti rad opravil sam. Odrasli naj ne bi namesto otroka nikoli naredili nečesa, kar otrok že zna ali se trudi naučiti. Žal je za odrasle veliko lažje narediti vse za otroka. S tem otroku onemogočamo naravni razvoj in zaviramo njegov napredek. Otrok želi biti dejaven, toda pri tem potrebuje čas. Otroku moramo jasno, s preprostimi in počasnimi gibi pokazati, kako se nekaj naredi.

Iz tega izhaja pomembno vodilo pri delu v pedagogiki montessori, ki prihaja iz otrokovih ust: "Pomagaj mi, da naredim sam!"

d) POTREBA IN ŽELJA PO DISCIPLINI

Z roko v roki s samostojnostjo gre otrokova potreba po disciplini. Otrok mora spoštovati pravice drugega, tako kot tudi drugi spoštujemo njegove pravice. Če imamo do njih spoštljiv odnos, bodo tudi sami prevzeli to držo vljudnosti in spoštovanja do drugih. Za majhnega otroka naj bo malo pravil in ta naj bodo jasna.

Vendar moramo ta pravila stalno upoštevati. Lahko jih še okrepimo, ne s prilizovanjem, podkupovanjem, ampak preprosto s postavljanjem meja, ki se jih potem redno in odločno držimo.

e) POTREBA PO VARNOSTI IN LJUBEZNI

Najgloblji potrebi v otroštvu sta ljubezen in varnost. Zgodnje otroštvo je odločilna starost za oblikovanje temeljnega zaupanja, ki je osnova za ljubeč odnos do staršev, bratov in sester, razširjene družine, do prijateljev.

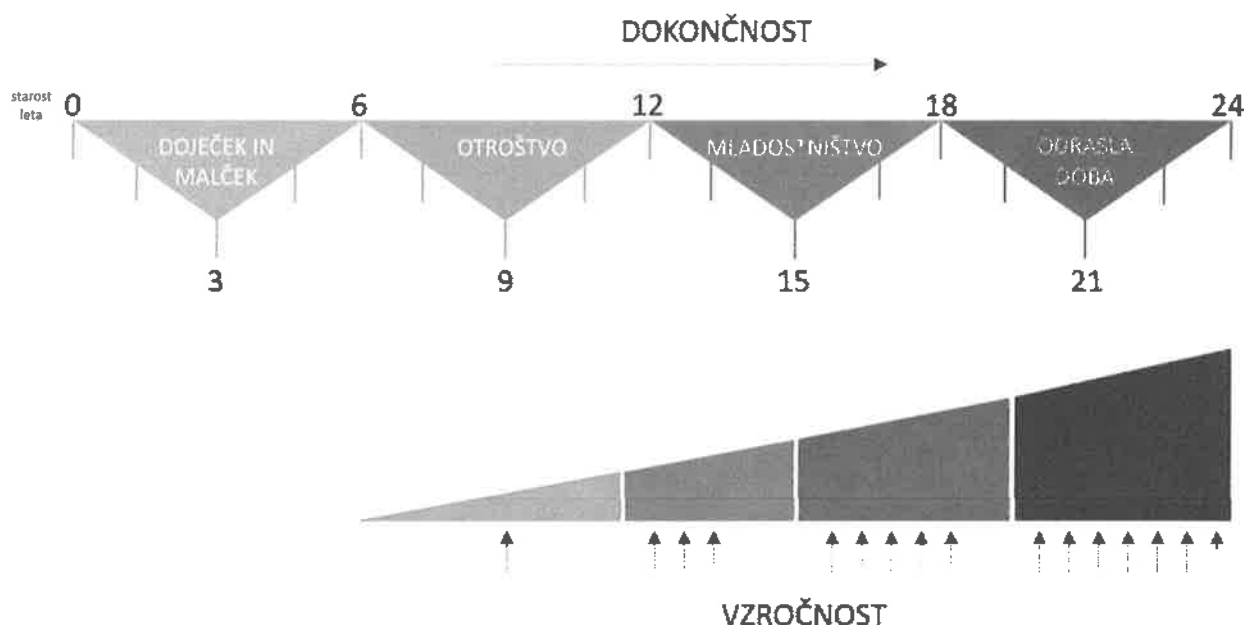
2.3.1.3 ŠTIRI RAVNI RAZVOJA OD ROJSTVA DO ODRASLE DOBE

Maria Montessori govori o štirih obdobjih razvoja. V zadnjih treh letih življenja je te teze zapisala kot bistvene ideje in pregled svojega dela:

»Človekov razvoj ne poteka v enakomernem, linearnem vzponu, ampak v nizu ravni. Polni razvoj človeka je mogoč v odnosu s svojim okoljem s pomočjo človeških nagnjenj do določenih univerzalnih dejanj. Ta interakcija z okoljem je najbolj produktivna v smislu posameznikovega razvoja, če jo posameznik sam izbira in če temelji na individualnem interesu.«

Maria Montessori je narisala skico, ki odseva resničen razvoj otrok. Šola bi morala odgovoriti na razvojne potrebe teh obdobj.

Štiri pomembna razvojna obdobja v razvoju vsakega posameznika – "konstruktivni ritem življenja" – so naslednja⁸:

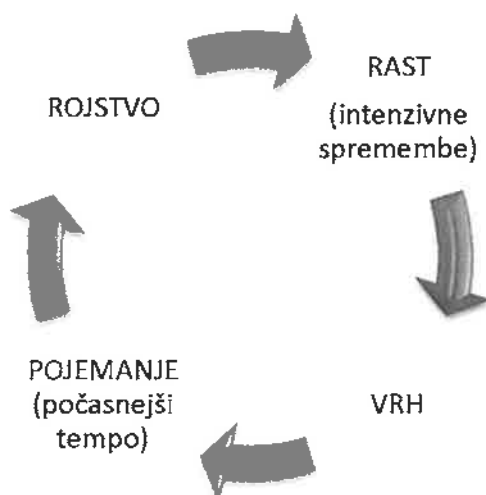

⁸ Povzeto po Maria Montessori – Perlugia 1950

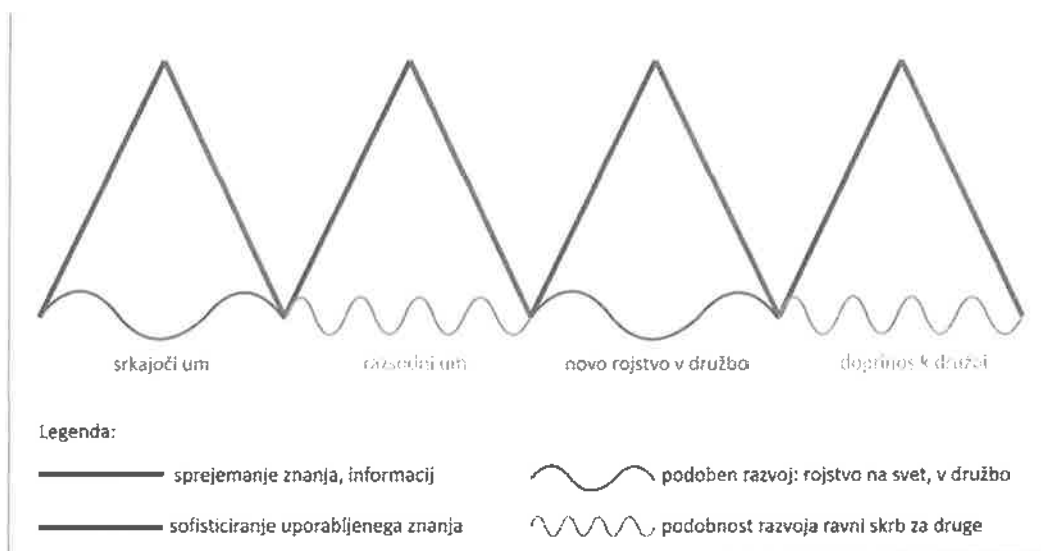
Štiri obdobja v razvoju otroštva so naslednja:

1. Zgodnje otroštvo, ki traja od 0 do 3 let ter od 3 do 6 let, to je čas dojenčka, malčka in otroka.
2. Otroštvo, ki traja od 6 do 9 let ter od 9 do 12 let.
3. Mladostništvo, ki traja od 12 do 15 let ter od 15 do 18 let.
4. Odrasla doba, ki traja od 18 do 21 let ter od 21 do 24 let.

Značilno gibanje v vsakem od štirih obdobj je naslednje:

Vsako izmed obdobj ima v prvem delu podfazo, za katero je značilno intenzivno, konstruktivno delo. Tem podfazam sledijo mirnejša obdobja, ki so manj ustvarjalna, v tem času se delo prejšnjih let utrjuje. Izbor trikotne oblike je namenjen, saj želi prikazati, da gre v vsakem obdobju za čas našega življenja, ki je intenzivnejši, ko doseže najvišjo točko, pa intenzivnost pojenja.

Za vsa štiri obdobja je značilno, da ima vsako od njih svoj cilj. Cilj je z lahkoto prepoznavna smer v vsakem izmed štirih obdobj. V vsakem obdobju je človeku dana posebna občutljivost, ki pospešuje in olajša doseganje za to obdobje značilnega cilja. Svoboda je končni in odločilni dejavnik, ki otroku omogoča samooblikovanje. Svoboda je ključ do razvoja. Da bi poudarila dramatičnost prehodov med obdobji, jih je Maria Montessori primerjala s preobrazbo metulja: buba, gosenica in metulj. Radikalno različne oblike so

medsebojno skoraj nerazpoznavne. Obdobja so tako različna, da se zdi mlad človek v vsakem **obdobju "ponovno ustvarjen"**. Vsako obdobje gradi na predhodnem obdobju, tako da pomanjkljiv razvoj v katerem izmed prejšnjih obdobj vpliva na uspešen zaključek drugih.

V svetu običajno ni obveznega šolanja do skoraj šestega leta. Od šestega leta naprej pa se vzgoja in izobraževanje stopnjujeta v enakomernem, stalnem vzponu. Vsako leto je zahtevnejše, saj temelji na domnevi, da je "otrok vsako leto bolj razumen". Vse več je predmetov, kot da bi otroke hranili z vedno več informacijami. Vključenih je vedno več učiteljev. Vedno več študija in "produkcije" – izdelkov, ki temeljijo na kurikulumu in testih, ki so pripravljeni od zunaj.

Zgodnje otroštvo

Za zgodnje otroštvo je značilno posebno stanje otrokovega uma, razuma. Maria Montessori ga imenuje srkajoči um. Je čas največjega preoblikovanja v otroku. Cilj tega obdobja je oblikovanje samega sebe kot individualnega bitja. Ta cilj daje otroku egocentrični fokus.

V letih od 0–6 so postavljeni temelji za vse psihične značilnosti, ki bodo spremljale otroka skozi življenje in sestavljale njegovo osebnost. Z vidika otroka je otrok rojen nedovršen. Pred njim je ogromno dela, kot sta razvoj možganov ter samo oblikovanje (telesnega razvoja, volje, samostojnosti, jezika). Otroku moramo pripraviti primerno okolje, da se lahko polno razvije. Otrok mora biti v skupnosti, da dobi polno možnost razvoja. Socialno življenje je sestavljeno iz posameznikov (družina, skupnost, narod). Vsaka skupina je samo toliko močna, kot so močni posamezniki v njej. Razvoj otroka – osebe kot posameznika s posebnimi spretnostmi in sposobnostmi je pred vsem drugim, tako da bo kasneje imel kaj prispevati skupini, ko bo prišel čas za to.

Otrok v starosti od 3 do 6 let je v obdobju izostrovanja čutov. Odrasli mu moramo omogočiti samostojnost, da uspešno izkoristi dana občutljiva obdobja. Otrok ima v tem času veliko zmožnost za učenje. Veliko stvari ga zanima, raziskuje okolje, sistematizira in kategorizira zbrane zaznavne informacije, svoje znanje in okolico. Obdobje zgodnjega otroštva sodi, po Marii Montessori, med najpomembnejša obdobja otrokovega razvoja. Izobraževanje se ne začne na univerzi, ampak ob rojstvu in se nadaljuje v prvih šestih letih otrokovega razvoja.

Otroštvo

Je mirno in stabilno obdobje. V tem času otrok zbere vse, kar je razvijal v prejšnjem obdobju. To je trdno, zdravo obdobje. Izgubi prve zobe, dobi druge, njegove kosti se utrjujejo. Če otrokovih naravnih sil nismo zavirali v prejšnjem obdobju, je to vedro, mirno obdobje in ne predstavlja velikih težav psihične ali vzgojne narave. Glede na tradicijo je družba prepoznala otroka kot sposobnega, da začne izobraževanje. Sicer je to obdobje, ko so otroci zelo jasni glede tega, kar je prav in narobe, vidijo samo črno-belo, ni vmesne poti. Recimo: Nekoga v šoli pač ne marajo in pika. To jim je jasno. Pišejo dnevnike, slikajo, telefonirajo, imajo čas zase.

Adolescenca

V tem obdobju lahko opazimo velike spremembe. Žleze delajo intenzivno, da bi posameznik postal spolno zrel. Telo hitro raste (potreba po gledanju v ogledala, ker se ne prepoznajo več) in zdi se, da je telo izgubilo prava razmerja. Telesna neuravnoteženost se izraža tudi v psihični in čustveni nestabilnosti. Pogosto v tem obdobju ljudje začutimo notranje vizije, kaj bi radi postali. Adolescent lahko postane vse, uspešen ali neuspešen posameznik (npr. mladostni prestopnik).

To je čas, ko posameznik postane član družbe. Je obdobje kriz, toda ko jih mladostnik premaga, mu to omogoči, da stopi v polnost svojih lastnih sposobnosti. Mladostnika v tem obdobju iskanja lastne poti ne bi smeli zapustiti (čeprav si to sam na neki način želi), saj v resnici potrebuje pomoč z mnogo strani. Za to obdobje je značilno, da se mladostniki zelo zanimajo za družbo, vrstnike, ne poslušajo radi staršev, ampak raje katerega izmed odraslih, ki je pomemben v njihovem življenju (učitelj, sorodnik ...).

Jaslični otroci so prvi adolescenti (pri 2 letih doživi otrok ločitev od staršev, pri 12–15 letih potrebujejo neke vrste ločitev tudi mladostniki). Vzgoja montessori v tem obdobju predlaga drugačen način šolanja: življenje na kmetiji, v internatu, vendar varno ljubeče okolje. Mladostniki niso zainteresirani za šolsko (akademsko) pridobivanje znanja.⁹

Zrelost

Zrelost je drugo obdobje sorazmernega miru in stabilnosti. Psihično oblikovanje posameznika je zaključeno (prodiranje modrostnih zob). Za mnoge ljudi je to obdobje univerzitetnega študija, ko naj bi si mladostnik postal na jasnem sam s seboj, s svojimi življenjskimi odločitvami. Spokojnost in sposobnost srkanja sta značilnosti tega obdobja. Če je bilo prejšnje obdobje dobro, bo to obdobje žetev vseh prejšnjih obdobj. V tem času išče oseba svoj prispevek svetu. Lahko gre tudi za negativni prispevek, če ima za seboj obdobja negativnih izkušenj.

Štiri navedena obdobja so med seboj ločena in si sledijo, vendar se tudi medsebojno prepletajo in sestavljajo celoto kot gonilno silo, ki usmerja človeka k cilju, h kateremu ga vleče. Štiri obdobja, ki jih je postavila M. Montessori, danes potrjujejo in nadgrajujejo znanstvena raziskovanja ter izkušnje strokovnjakov vzgoje in razvojne psihologije. Te študije nam služijo zato, da bi razumeli posebne potrebe otroka v razvojnem obdobju, v katerem se nahaja.

⁹ Montessori, M. (1997). Basic ideas of Montessori's educational theory. Oxford, England: Clío press, 151-162.

2.3.2 PRIPRAVLJENO OKOLJE

Okolje ali prostor je tisto, iz česar dobiva otrok potrebno hrano za svoj razvoj. Pri pripravi prostora moramo slediti pravici do izbire in nekaterim pomembnim načelom:

- organizacija zdravega, varnega in prijetnega prostora (notranjih in zunanjih površin hiše otrok);
- zagotavljanje zasebnosti in intimnosti;
- zagotavljanje možnosti delovanja v večjih ali manjših skupinah ali skupnosti;
- zagotavljanje prilagodljivosti in spodbujevalnosti prostora;
- zagotavljanje reda, strukturiranosti in preglednosti.

Okolje mora vsebovati to, kar otrok glede na starost in razvojne potrebe potrebuje. Vse ovire za njegov razvoj pa moramo iz okolja odstraniti.

Okolje je pomembno, moramo pa si zapomniti tri stvari:

- za Mario Montessori je bilo okolje drugotnega pomena glede na življenje samo (okolje lahko pomaga ali ovira, ne more pa nikoli ustvariti);
- otrokovo okolje mora z občutkom pripraviti odrasla oseba;
- odrasel mora biti udeleženec v okolju, v katerem otrok živi in raste.

V skladu s pedagogiko montessori je otrok središče, na katerega ne moremo imeti neposrednega vpliva. Okolje pripravljamo mi, odrasli, in ga zato lahko nadzorujemo. Otrok pa ima možnost, da iz tako pripravljenega okolja vzame, kar želi.

Okolje je sestavljeno iz treh delov:

a. prostor:

- naj bo dovolj velik, da omogoča svobodno in obsežno gibanje;
- vključuje prijeten in zanimiv zunanji prostor;
- naj bo lep;
- vnaprej zaščitimo prostor in preprečimo vse morebitne

nevarnosti;

- prostor naj ima različne talne obloge (parket, ploščice, tapiciran del igralnice ali večja preproga), da otroku omogočimo različne senzorne izkušnje;
- kopalnice s straniščem, ki omogočajo otroku preprosto uporabo in intimnost;

b. pohištvo:

- lepo in kolikor mogoče iz naravnih materialov;
- primerne velikosti za višino otrok;
- varno;
- vsebuje naj odprte police, mizice, stole;
- tekočo vodo;
- na tleh na bo črta v obliki elipse (ali kroga), široka vsak 1,5 cm;
- zunaj otrokom zagotovimo: drevesa, pesek, vodo, igrala, možnost igre na različnih površinah;

c. materiali v okolju:

- naj bodo varni;
- čisti, lepi in privlačni – tudi kolikor mogoče izdelani iz naravnih materialov, vsak predmet mora služiti kot spodbuda v procesu razvoja otroka;
- popolni (manjkajoče materiale nadomestimo z novimi);
- pripravljeni, da jih otroci lahko dosežejo – na nizkih primernih policah;
- materiali naj bodo razporejeni po ključnih področjih pedagogike montessori;
- materiali na policah naj bodo strukturirano razporejeni in ne prenatrpani.

2.3.2.1 ZNAČILNOSTI PRIPRAVLJENEGA OKOLJA

Smernice značilnosti pripravljenega okolja je pripravilo združenje »American Montessori Society«.

»Okolje montessori za otroke mora imeti naslednje temeljne značilnosti:

- Odrasle, ki so izobraženi v filozofiji, pedagogiki in metodologiji montessori, primerni za otroke.
- Ustvarjeno sodelovanje z družino. Družina je integralni del posameznikovega celovitega razvoja.
- Heterogene skupine otroka (več različnih starosti: od rojstva do treh let in od treh do šestih let)
- Raznolikost zanimivih stvari, ki so pripravljene za zadovoljitev potreb razvojnih stopenj in občutljivih obdobj otrok. Otroci jih lahko ogledujejo, raziskujejo in preizkušajo.
- Fleksibilno zaporedje obredov in dejavnosti, ki podkrepijo ritmične vzorce dejavnosti otrok – ne pa togega dnevnega reda.
- Vzdušje, ki izraža brezpogojno ljubezen in

sprejemanje.«¹⁰

Značilnosti okolja lahko opišemo tudi z naslednjimi osnovnimi komponentami¹¹:

1. Svoboda

Svoboda pomeni, da je otrok prost v gibanju in da mu omogočimo kolikor mogoče velik prostor svobode, da sam oblikuje svoje socialne odnose.

Samo v ozračju svobode se nam lahko otrok odpre. Prava svoboda je posledica razvoja – notranjega razvoja, ki otroka vodi v smeri samostojnosti, volje in discipline, vse to pa je bistveno za svobodo. Kako lahko otroku pomagamo pri tem razvoju?

- Pomoč k samostojnosti: s pomočjo okolja in dejavnosti (otroku pomagamo le, če je to potrebno)
- Pomoč pri razvoju njegove volje: spodbujamo ga, da usmerja svoja dejanja k izpeljavi do konca in da doseže nekaj, kar si je sam izbral, da bo delal.
- Pomoč pri razvoju discipline: otroku omogočimo priložnosti za konstruktivno delo
- Pomoč pri jasnem razumevanju dobrega in slabega: da bi lahko razlikovali med dobrim in slabim, morajo odrasli postaviti odločno in jasno mejo med destruktivnim, nesocialnim, in konstruktivnim, dobrim.

2. Strukturiranost in red

Nihče ne sme prekinjati otrokovega dela ali se vmešavati v njegovo delo. Pedagog ustvarja okolje, ki ni statično, vendar pa ima ves čas v mislih osnovni namen, ki ga ima za otroka strukturiranost v okolju. Strukturiranost in red ne služita togim odraslim, ampak sta v pomoč otroku.

3. Stvarnost in narava

Otrok mora imeti priložnost, da ponotranji meje narave in stvarnosti. To mu omogočimo tako, da ga osvobodimo iluzij in fantazij (fizičnih in psihičnih). Temu služijo:

- avtentične stvari: pomivalno korito, telefon ...
- realen svet: ne moremo vsi hkrati uporabljati istih stvari (naučimo se čakati na vrsto)
- začetni stik z naravo: skrb za rože in živali ...
- predmeti: povečevalna stekla, mikroskopi, preprosti eksperimenti ...

4. Lepota

Lepota in vzdušje, ki spodbuja k spontanemu in pozitivnemu odgovoru na življenje: prava lepota temelji na preprostosti, vendar pa mora biti vse lepo oblikovano, dobre kakovosti, skrbno in

¹⁰ Smernice je pripravilo AMS, »American Montessori Society«.

¹¹ Lillard, P.P. (1988): Montessori, A modern aproach, Schocken Books, New York, 51–74.

mikavno pripravljeno kot dobro načrtovana razstava. Materiali morajo biti zmeraj pripravljeni na otroka, dobro očiščeni in negovani.

5. Didaktični (montessori) materiali

Razvojnim didaktičnim materialom, ki jih je večinoma razvila Maria Montessori, dajemo velikokrat prevelik pomen. Če otrok v okolju ne čuti spoštovanja, ljubezni, svobode, varnosti in zaupanja, potem materiali ne morejo služiti svojemu namenu. Vsak določen material predstavimo otroku v pravem trenutku njegovega razvoja.

Material montessori določa najmanj pet meril:

- Izolacija težavnosti: določena dimenzija – značilnost, problem, ki naj bi ga otrok s pomočjo materiala odkril in razumel –, mora biti izolirana: otroku pomaga razumeti le en vidik stvarnosti.
- Stopnjevanje od preprostega k zapletenemu: v zunanji obliki in v uporabljanju
- Stopnjevanje od konkretnega k abstraktnemu: začetni materiali so zelo konkretna oblika neke ideje, ki pa postopoma postajajo bolj in bolj abstraktne prestave (simboli ...).
- Učenje: materiali so oblikovani tako, da otroka posredno pripravljajo na nekaj, kar se bo enkrat v prihodnosti učil, v kar se bo poglobil.

Didaktični materiali montessori morajo biti oblikovani tako, da so v vsakem trenutku na razpolago otroku. Niso namenjeni pedagogu, vzgojitelju, in niso učni pripomoček. Vloga odraslega je, da otroku predstavi uporabo in način dela z materialom in mu nato pusti svobodo pri delu in raziskovanju z materialom. Odrasli mora otroka pritegniti k delu, otrokova naloga pa je delo (ali v klasičnem pristopu in pogledu igra) z materialom.

Materiali in pripravljeno okolje so ključnega pomena pri otrokovi samostojnosti in svobodi pri delu. Ena najpomembnejših značilnosti materialov montessori je kontrola napake. Kontrola napake je zajeta v materialu samem: v začetnih materialih na mehanski način, ko pa se materiali postajajo bolj zapleteni, postaja kontrola napake vse bolj otrok sam: sam odkrije lastno napako in poišče način za pravilno rešitev problema brez pomoči odraslega ali ob pomoči vrstnikov.

6. Skupnost

Razvoj življenja v skupnosti: ker otroci, predvsem v mlajši starosti, večino časa delajo samostojno, se zdi na prvi pogled nenavadno, da otroci uspejo razviti socialni čut.

»Kako bodo razvili socialnost, če vsak otrok dela sam?« Na taka vprašanja je Maria Montessori odgovorila, da otroci ne razvijejo socialnega čuta v okoljih, kjer dejanja otrok določajo odrasli, kjer morajo vsi otroci hkrati na stranišče ... Taka družba otrok je nasprotna podoba tega, kar odrasli

imenujemo svobodno, prostovoljno sodelovanje, izmenjavo med posamezniki in deželami (čeprav vsak ohrani svojo identiteto). Maria Montessori je otrokom omogočila svobodo v socialnih odnosih, dejanja je omejila le, kadar so prišli v navzkriž s pravicami drugih.

Čeprav Maria Montessori ne poudarja dejavnosti za vso skupino, tj. da naj bodo vsi otroci hkrati pozorni na isto stvar, je vseeno menila, da ima taka kolektiva vzgoja in izobraževanje svoje mesto kot priprava na življenje. »Kajti tudi v življenju se včasih zgodi, da moramo vsi sedeti v tišini, recimo, kadar gremo na koncert ali predavanje. In vemo, da celo za nas – odrasle to pomeni precej odpovedovanja.« Zato je potem, ko so otroci dosegli individualno disciplino, pomagala otrokom dosegati skupno, kolektivno disciplino. Temu je namenjena vsakodnevna dejavnost na črti, predvsem »igra tišine« v različnih oblikah.

Okolje je tisti element vzgoje, ki otroku omogoča, da postane aktiven učenec, učitelj pa postane dinamični vezni člen med otrokom in okoljem. Otrokovo okolje postane sredstvo za njegovo samovzgojo in samoizgradnjo, saj mu pomaga, da osvoji samostojnost in se vključi v svobodno izbrane dejavnosti, ki pospešujejo njegov razvoj.

2.3.3 VLOGA PEDAGOGA MONTESSORI IN NJEGOVA PRIČAKOVANJA

Pedagog montessori v hiši otrok je nekdo, ki:

- razume razvoj otroka, otrokove sposobnosti, otrokove želje in izbiro;
- odkriva otroka v sebi;
- opazuje otroka in opazovanje uporablja kot glavno metodo svojega dela;
- pozna in varuje otroka;
- ki služi otroku;
- zna pripraviti razvoju primerno in dobro strukturirano okolje, glede na razvojne potrebe otrok v skupini;
- ga zanima otrok (in ne zadovoljevanje potreb staršev);
- je vezni člen med otrokom in okoljem.

Ker ima otrok možnost, da svobodno izbere material in ga uporablja, kolikor časa hoče, da sam popravlja napake, je sprememba vloge pedagoga korenita. Metoda montessori se filozofsko in praktično razlikuje od tradicionalnih metod poučevanja. Pedagog, vzgojitelj ali učitelj (ne glede na to, kako ga poimenujemo) le

redko posreduje znanje na način tradicionalne pedagogike – celotni skupini otrok. Odrasli ne posreduje znanja direktno, ampak indirektno. Njegovo delo se prične veliko pred prihodom otrok v igralnico. Odgovoren je za pripravo primerne okolja, ki lahko zadovolji razvojne potrebe in zanimanja otrok v skupini. Skupinsko delo je skrajšano na od 20 do 40 minut dnevno. V okolju montessori se skupinske dejavnosti uporabljajo pogosteje v začetku šolskega leta, da se otrokom predstavi določena osnovna pravila in delo z določenimi materiali.

Vloga odraslega, pedagoga montessori, v okolju je naslednja:

- Skrbno opazuje otroka (njegov razvoj, vedenje), da mu lahko pomaga, ga osvobaja zaprek, ki se pojavljajo pri njegovi dejavnosti, in hkrati deluje kot avtoritarna prisotnost odraslega. Svoja opazovanja dnevno skrbno zapisuje.
- Odrasli se premika po okolju (igralnici) s počasnimi gibi, skoraj nevidno. Poseže v dejavnosti in vedenje otrok, kadar je to potrebno. Vzpostavlja glavna pravila, ki veljajo v igralnici.
- Otrokom predlaga delo z materiali, ki jih že poznajo.
- Odrasli ima ne glede na to, kaj in kje dela, ves čas pregled nad celotnim dogajanjem v prostoru, zato ni nikoli obrnjen s hrbtom proti otrokom. Enako velja tudi takrat, kadar individualno dela s posameznim otrokom.
- Odrasli je zgled otrokom in hkrati vir znanj.
- Odrasli je demonstrator.
- Omogoča odnos med otrokom in razporeditvijo v okolju, interakcijo med otrokom in materialom.
- Odrasli podpira učne in vzgojne procese.
- Odrasli navdihuje otroke za delo in raziskovanje.
- Odrasli s svojo duševno, znanstveno in tehnično pripravljenostjo ima nalogo, da pomaga pri razvojnem projektu vsakega otroka in da spodbuja njegovo nagnjenost k neodvisnosti.

»Vemo, da je najtežji del dela z otroki v skupini omogočiti otrokovemu notranjemu učitelju, da ga usmerja. Lahko je poudarjati svoj lastni načrt, posvečati prevelik pomen matematiki ali jeziku, usmerjati v hitre rešitve, nadomestiti otrokovo voljo z našo voljo. Tako težko se je zdržati pred pretiranim usmerjanjem otrok, opazovati brez presojanja, čakati na otroka, da se nam razkrije. Vendar pa vidimo vedno in vedno znova, če spoštujemo notranjega učitelja v otroku, kako se razvije otrokova osebnost, ki nas preseneča – ki gre preko tega, kar bi lahko predvideli, usmerjali ali napovedali.« (dr. Sharon Dubble, doktor znanosti, prof., Loyola College v Marylandu)

Vse te naloge pa lahko odrasli dobro opravlja le, če se sam dobro pripravi.¹² Katere lastnosti potrebuje pedagog montessori, ki živi in dela v hiši otrok?

¹² Montessori, M. (1967), *Absorbend mind*, New York, Buccaneer Books, 276–286.

Predanost polnemu razvoju otroka – pomagati otroku, da se razcveti njegova osebnost. Neutrudno iskanje področij, ki določenega otroka zanimajo, – v pripravljenosti, da ga navduši, vendar pa, da tudi stopi v ozadje in prevzame podporno vlogo, ko otrok prevzame pobudo. Vzgojitelj potrebuje potrpežljivost, pa tudi humor, široko paleto zanimanj, ki pomagajo vnašati nove vidike v delo in bogatijo življenje otrok.

Pedagog montessori naj bo:

- umirjen;
- brez hitenja;
- po prostoru naj se premika diskretno in tiho;
- odgovarja naj na potrebe posameznega otroka;
- nikoli naj ne kriči, se razjezi, se krega ali celo udari;
- naj bo prijeten in vljuden, iskren, odprt, jasen in odločen – vendar brez jeze;
- sposoben naj bo soočenja z neprimernim vedenjem otrok in to z razumevanjem, s pomočjo, ne pa s kaznijo;
- vsem otrokom mora izkazovati spoštovanje, nikoli jih ne sme poniževati ali se jim posmehovati;
- otroka mora poslušati in njegove pripombe vzeti resno, na vprašanja pa odgovoriti premišljeno in vljudno;
- prizadevati za notranjo in zunanjo urejenost, saj je učitelj del okolja, s pomočjo katerega se razvija otrok.

*»Opazovanje nam je pokazalo, da se
mora vzgojitelj bolj in bolj umikati v
ozadje, da bi lahko otroci samostojno
delali.«*

Maria Montessori

3.1 SOCIALNO UČENJE V HIŠI OTROK

Odrasli v Hiši otrok v svojim vedenjem delujejo v celoti spodbudno in pomirjujoče, vljudnost in spoštovanje sta v njihovi komunikaciji in vedenju zgled za otroke. Vzgojitelj, pomočnik vzgojitelja ali druga odrasla oseba je za otroka model vedenja in delovanja. Odrasli je ves čas v manjši ali večji skupini otrok ali individualno; v vseh interakcijah je odrasli zgled za prijetno in prijazno komunikacijo.

Odrasli je z svojim vzorom učitelj otrok. Med pomembne elemente interakcije odrasli–otrok in otrok–otrok sodijo pogostost pozitivnih interakcij:

- kot so nasmeh, dotik, prijem, govorjenje in pogovor v višini otrokovih oči;
- pozitivno odzivanje na otrokova vprašanja in prošnje;
- spodbujanje otroka k zastavljanju vprašanj, razgovoru, udeležnosti;
- spodbujanje otrok k delitvi izkušenj, idej, počutja;
- odrasli je pozoren in spoštljiv poslušalec;
- uporablja pozitivna navodila in usmeritve (spodbuja želeno vedenje in preusmeri otroka k bolj sprejemljivim dejavnostim in vedenju, reševanje sporov na socialno sprejemljiv način, daje dosledna in jasna navodila in ne kritizira);
- spodbujanje otrokove samostojnosti in neodvisnosti.

V Hiši otrok mora biti dovolj časa za pogovor, pripovedovanje, razlago, opazovanje, dramatizacijo.

Skupine v Hiši otrok so sestavljene tako, da je v skupini približno tretjina otrok iste starosti. Heterogena sestava otrok v skupini je pomemben vidik vzgoje, saj otroka postavlja v naravnejše odnose z vrstniki:

- Prvo leto v Hiši otrok pridobi otrok izkušnjo najmlajšega, tistega, ki si pusti pomagati, ki se zgleduje po večjih, si želi postati kakor oni ali znati to, kar znajo oni.
- Drugo leto v Hiši otrok je leto razcveta, ko se otrok posveti sebi, svojim sposobnostim, išče svoj prostor med vrstniki.
- Tretje leto v Hiši otrok pa je krona njegovega bivanja v skupnosti. Otrok je tisti, ki zna, pozna stvari že tako dobro, da lahko pomaga drugim – in to dela z veseljem, z ljubeznijo. Zaveda se, da je zgled mlajšim, da je zanje zanimiv, da ima veliko idej, pobud, ki jim mlajši sledijo. Biti voditelj z odgovornostjo je pomembna izkušnja tega leta.

Individualno delo je središče vzgoje montessori. Otrok v starosti treh let ima zelo rad družbo vrstnikov, vendar njegova igra z vrstnikom še ne vključuje skupnih idej, ciljev, temveč le skupni prostor: radi se igrajo

v istem kotu, na isti mizi, v istem peskovniku, toda vsak dela svojo »potičko«. Z višjo starostjo otrok pa raste tudi potreba in zmožnost za skupno igro, ki izhaja iz samomotivacije otrok.

Didaktični (montessori) materiali so (večinoma) pripravljeni tako, da jih lahko uporablja en sam otrok; če pa želi, potem lahko povabi k igri in delu več otrok.

Individualno delo pomeni, da ima vsak otrok možnost izbirati materiale, ki ga v določenem obdobju zanimajo. Z izbranim materialom potem dela tako dolgo, kot hoče, in si ga izbira tako pogosto, kot ima potrebo. Individualni pristop sledi otrokovi potrebi, da dela na temelju samomotivacije in v lastnem ritmu in hitrosti.

3.2 POČITEK, HRANJENJE IN VSAKODNEVNE DEJAVNOSTI

Vsakodnevne dejavnosti v Hiši otrok, komunikacija in interakcija z otroki in med otroki, raba hvale in graje, pravila za nadziranje časa in prostora so zelo pomemben del, ki je vključen za razvoj otroka v Hiši otrok. Ti elementi niso natančno opredeljeni, so pa mnogokrat v obliki posredne vzgoje (vzgojitelja kot modela) učinkovitejši od neposrednih vzgojnih dejavnosti.

V Hiši otrok se upošteva:

- skupinske razlike glede na spol, socialno in kulturno poreklo, svetovni nazor; ustvarja se jasne razmere za njihovo svobodno izražanje;
- upošteva se različnosti in večkulturnost na ravni izbora vsebin, dejavnosti in materialov, ki otrokom omogočajo pridobivanje izkušenj in spoznanj o različnosti sveta (ljudi, stvari, kultur);
- spoštovanje posebnosti okolja, otrok in staršev;
- zagotavljanje individualnih dejavnosti, dejavnosti v manjši skupini in v celotni skupini ter skupnosti Hiše otrok;
- ustrezno dopolnjevanje in povezovanje različnih vrst dejavnosti.

Pravico do izbire in drugačnosti je treba razumeti na ravni načrtovanja dejavnosti kot ponujene možnosti, da otroci izbirajo med različnimi možnostmi, ki so jim ponujene. Pomembno je, da gre za izbiro med alternativnimi dejavnostmi in vsebinami, ne pa za izbiro med sodelovanjem in nesodelovanjem, dejavnostjo in nedejavnostjo, usmerjeno zaposlitvijo in prosto igro. Pomembno je, da se možnosti izbire spoštujejo pri organizaciji spanja in počitka, hranjenja in drugih potreb.

Hranjenje v Hiši otrok poteka čim bolj umirjeno, brez potrebnega čakanja, pripravljanja, pri obrokih naj se ne hiti. Otrokom dopustimo možnost izbire in možnost, da si postrežejo sami, če to želijo. Pri hranjenju

ustvarjamo pozitivno vzdušje in se izogibamo tekmovalnosti in nepotrebnemu primerjanju otrok. Pozorni smo na posebne navade in potrebe otrok (vegetarijanska prehrana, brezglutenska prehrana, ...).

Počitek in spanje temeljita na otrokovi pravici do izbire. Nista obvezna in ne strogo časovno določena. Organizacija počitka je odvisna od individualnih potreb otrok. Prehod od dejavnosti ali od kosila k počitku naj bo postopen in brez pretirane naglice, hitenja s pospravljanjem in pripravljanjem ležalnikov.

Pri organizaciji dnevne rutine v vrtcu je treba čim bolj omejiti čas čakanja, pospravljanja in nedejavnosti. Otrokom moramo omogočiti vlogo dejavnega sodelovanja pri vsakodnevnih opravilih, ne glede na njihovo starost, ampak glede na njihove zmožnosti.

3.3 ŽIVLJENJE V SKUPNOSTI

Bistveni del učnega okolja so drugi otroci. Življenje v vrtcu, ki dela po metodi montessori, omogoča mnogo priložnosti za prijateljstva, interakcije, razvoj čuta za druge, za učenje sodelovanja.

V pripravljenem okolju sta izpostavljena sodelovanje in čut za skupnost. Razlike med posamezniki niso samo sprejemljive, ampak tudi cenjene. Ker so v skupini otroci različnih starosti, to prinaša bogastvo priložnosti za učenje in pomaga ustvariti občutek za družino, kjer vsak nekaj prispeva in prevzema odgovornost za ohranjanje okolja. Heterogene skupine imajo »dedovanje«: starejši otroci poskrbijo za vodenje, usmerjanje in so vzorniki za mlajše otroke. Starejši otroci pa pridobijo s tem, da pomagajo mlajšim otrokom: okrepijo svoje prejšnje spretnosti in znanje in pridobijo zadovoljstvo, ker pomagajo drugim. Mešane skupine tudi omogočajo priložnosti za pestrost varnih, trajnih in polnih prijateljstev.

Socialno življenje otrok je pomemben vidik kurikuluma montessori. Pomoč otrokom pri socialnem razvoju, spretnostih in sposobnostih je nujno potrebna za učinkovito uvajanje in izvajanje programa. Pomembno je, da občutljiv odrasli podpira in spremlja večplastnost socialnih odnosov.

Ker otroci niso rojeni s prirojenim znanjem o tem, kdaj in zakaj se rokujemo ali obrišemo nos ..., se tega učijo v vrtcu kot del socialnega učenja. Ko se otroci s starostjo zavedajo razlik v kulturah, jih spodbujamo, da se veselijo različnosti in jih enakovredno spoštujejo. Otroci se naučijo tudi opazovati druge: prepoznavati, kdaj kdo potrebuje pomoč, in da nihče ni premajhen za to, da bi bil koristen.

Eden izmed najbolj opaznih rezultatov našega vzgojnega pristopa je skupnost, ki se razvije med otroki. Ta razvoj podpira vrsta ključnih elementov:

- a. Občutek pripadnosti vrtcu – lastništvo vrtca (pospravljanje, skrb za okolje)
- b. Odgovornost za drugega (otroci pomagajo drugače kot odrasli: spoštujejo trud drugega in pomagajo le, če je to nujno)
- c. Heterogenost skupin
- d. Čas za skupnost (tudi v realnem življenju se zgodi, da moramo slediti skupini, sedeti in biti tiho); potem ko so si otroci pridobili individualno disciplino, jim pomagamo, da uspejo tudi pri skupnem redu ter se ga zavedajo, ko ga uspemo vzpostaviti (igra tišine).
- e. Skupnosti ni mogoče ustvariti brez odnosov. Otroci pa imajo vrsto priložnosti za vzpostavljanje medsebojnih odnosov. Ti se ne dogajajo le pri skupinskem delu ampak so bogato prepleteni v vsakdanu.

Otroci imajo na voljo, da izberejo individualno dejavnost ali dejavnost, pri kateri je potrebnih več otrok. Določene dejavnosti so pripravljene tako, da ne omogočajo neposrednega sodelovanja (recimo zalivanje rož), pač pa posredno. Dejavnosti otroke spodbujajo k medsebojni pomoči in jih na ta način spodbujajo k sodelovanju, vzpostavljanju odnosov. Določeni materiali – predvsem za starejše otroke – pa so pripravljeni tako, da zahtevajo skupno delo več otrok.

3.4 OSNOVNA PRAVILA V HIŠI OTROK

Osnovna pravila varujejo pravice in svobodo vsakega posameznega otroka in skupine kot celote; pospešujejo ponotranjenje (internalizacijo) socialnega vedenja in vrednot. To vključuje: samokontrolo impulzov, upoštevanje drugih, čut odgovornosti zase in za dobrobit skupine. Osnovna pravila pomagajo, da je življenje v vrtcu preprostejše in lepše, pomagajo, da dnevi bolj gladko tečejo, pomagajo otrokom k večji samostojnosti in pomagajo razvijati odgovornost. Število osnovnih pravil naj bo čim manjše. Predstavimo jih na pozitiven način s poudarkom na varnosti, spoštovanjem drugih/okolja, in učinkih, ki so v dobrobit vsem članom skupine.

Tukaj je seznam tipičnih, pogosto »avtomatičnih« osnovnih pravil:

- Otrok si izbere material za delo s police in ga prenese na primerno mizo, preprogo oz. na drugo mesto za delo.
- Otrok lahko uporablja material tako dolgo, kot želi (dokler z njim ravna spoštljivo).
- Po uporabi materiala ga vrne na njegovo mesto na polico, v enakem stanju, kot ga je našel, da ga lahko uporablja naslednji otrok.
- Otroci pospravljajo okolje v vrtcu: pobrišejo, če se je kaj razlilo, zvijejo preproge, pospravijo stole ... po vsaki dejavnosti.
- Otrok lahko svobodno izbere, da dela sam: nobenega otroka ne silimo, da naj deli material, ki si ga je prvi izbral, s kom drugim.
- Otrok ima pravico, da ne izbere nobenega materiala oz. dejavnosti.
- Otroci spoštujejo delo drugih otrok, okolje (materiale, prostore), vzgojiteljice in druge osebe.
- Otroci govorijo, kadar jih kaj moti ali jim ni všeč.
- Kadar opazujejo druge pri delu, se njihovega dela ne dotikajo in jih z ničemer ne motijo.

Še nekaj osnovnih pravil za vzgojiteljice:

- Kar otroci zmorejo, naj naredijo sami; česar ne zmorejo, jim vzgojiteljice pokažejo, kako se naredi.
- Vzgojiteljice opazujejo otroke pri delu, jim predstavljajo področja in stopnje, ki so za otroka mikavne in predstavljajo ravno pravi izziv za razvojno stopnjo.
- Vzgojiteljice hodijo počasi in govorijo tišje.
- Vzgojiteljice spoštujejo otroka v njegovi enkratnosti, obdobje, v katerem je, in hitrost, s katero dela.

3.5 SODELOVANJE S STARŠI

Sodelovanje med Hišo otrok in starši je pomemben vidik kakovosti predšolske vzgoje, saj prav to sodelovanje veliko prispeva k ustreznemu dopolnjevanju družinske in institucionalne vzgoje. Pri odnosu med Hišo otrok in starši je pomembna delitev odgovornosti in različnih pristojnosti. Ustanova staršem nudi storitve, ne posega pa v področje njihove družinske zasebnosti. Hiša otrok spoštuje kulturo, identiteto, jezik, svetovni nazor, vrednost, prepričanja, navade in običaje otrokovih staršev. Starši pa morajo upoštevati meje svojega sodelovanja, ki ne smejo posegati v strokovnost ustanove.

Zaupanje staršev omogoči, da se otrok v Hiši otrok počuti varnega in lahko sproščeno živi, razvija svoje zmožnosti in je ustvarjalen.

Starši imajo glede na svoje različne potrebe in želje na voljo različne možnosti sodelovanja s skupnostjo Hiše otrok:

- Program za otroke in starše je namenjen otrokom, mlajšim od treh let, in njihovim staršem, ki so v čakalni vrsti za vstop v Hišo otrok. Program za otroke in starše se odvija enkrat tedensko popoldan in je namenjen posebej za otroke v starosti od 0 do 3 let. Otroci in starši v pripravljenem okolju preživijo uro in pol. Otroci glede na svoje potrebe svobodno izbirajo materiale, se igrajo. Glavna naloga staršev je učenje opazovanja in razumevanja potreb svojih otrok. Program spremljajo mesečna srečanja, posvečena ključnim vzgojnim tematikam tega obdobja. Ta način dela otrokom olajša vstop v Hišo otrok, starši pa se spoznajo z načeli in delom po pedagogiki montessori, ki jo lahko prenašajo tudi v domače okolje.
- Predavanja in delavnice za starše so namenjena staršem otrok, ki niso vključeni v Hišo otrok in zainteresirani javnosti. Predavanja in delavnice se organizirajo glede na trenutne potrebe in obseg delovanja Hiše otrok.
- Šola za starše se odvija enkrat mesečno. Starši imajo možnost srečevanja z zunanjim strokovnjakom. Starši v obliki skupine za samopomoč iščejo odgovore na vprašanja o vzgoji.
- Dan odprtih vrat: Hiša otrok enkrat leto organizira dan odprtih vrat za vse zainteresirane starše, vzgojitelje, pedagoge, zainteresirane obiskovalce. Na dnevu odprtih vrat se predstavi Hiša otrok in delo v njej. Dan odprtih vrat poteka v prostorih Hiše otrok, ko v njej ne poteka dnevni vzgojno-izobraževalni program.
- Spoznavanje Hiše otrok je namenjeno staršem pred podpisom pogodbe o vključitvi otroka v Hišo otrok. Starše povabimo, da v Hiši otrok preživijo eno uro kot opazovalci.
- Informativni dnevi za starše se organizirajo v jesenskih mesecih, pred vstopom otrok v Hišo otrok. S tem Hiša otrok omogoči staršem lažje razumevanje pedagogike montessori in dela v Hiši otrok. Informativni dnevi so namenjeni staršem, katerih otroci niso bili vključeni v program za otroke in starše ali v druge oblike sodelovanja s Hišo otrok.
- Spoznavanje otrokovega domačega okolja je namenjeno lažjemu uvajanju otrok v Hišo otrok. Otroci in starši dobijo možnost, da spoznajo vzgojiteljico v domačem, neinstitucionaliziranem okolju. Otroci v takem okolju lažje naveže stik z odraslo osebo. Starši z obiskom dobijo priložnost, da se z vzgojiteljico pogovorijo o otrokovem razvoju, njegovih posebnosti in svojih pričakovanjih.
- Roditeljski sestanek za starše je organiziran dvakrat letno. Roditeljski sestanek se organizira v skladu s potrebami, načrti in željami strokovnih delavcev in staršev.

- Strokovni sestanek za starše se organizira dvakrat letno. Na strokovnem sestanku se staršem predstavi določen vidik metode montessori, eno izmed področij dela v Hiši otrok. Starši v treh letih, ko je njihov otrok vključen v vrtec, spoznajo vsa področja v učilnici za starost od 3 do 6 let. Na ta način starši lažje razumejo, kaj se z otrokom v vrtcu dogaja.
- Govorilne ure se organizirajo glede na potrebe in želje staršev. Staršem dajejo možnost pogovora z vzgojiteljico. Govorilne ure so dvakrat letno obvezna oblika sodelovanja staršev s Hišo otrok. Pred govorilno uro, ki se odvija v novembru in aprilu, prejmejo starši pisno poročilo o otrokovem razvoju in napredku. Poročilo je podlaga za nadaljnje pogovore med starši in vzgojitelj. Če starši čutijo željo ali potrebo, se govorilne ure organizirajo glede na možnosti strokovnih delavcev.
- Večer z očetmi je poseben večer, ko se otrok vrne v vrtec z očetom. Pokaže mu, kaj najraje dela in kako to delo poteka.
- Večer z mamami ima isto sestavo kot večer z očetmi, le da je ta večer otrok v vrtcu samo z mamo.
- Večer s starimi starši ima isto sestavo dela kot večer z očetmi ali mami, le da je ta večer otrok v vrtcu s starimi starši.
- Opazovanje otrokovega dela v Hiši otrok se odvija vsaj enkrat letno. Staršem priporočamo, da kot opazovalci pridejo dopoldne v Hišo otrok in opazujejo, kako poteka življenje v njej. Po dogovoru z vzgojiteljico lahko izberejo poseben vidik opazovanja. Otroku predhodno razložimo, da se starši ne pridejo igrati z njim, ampak da bodo imeli svoje delo in naloge, saj si bodo zapisovali, kaj se v Hiši otrok dogaja.
- Skupna praznovanja so namenjena srečanju celotne skupnosti Hiše otrok. Odvijajo se večkrat letno in vključujejo: kosanje piknik, spomladanski piknik, novoletne delavnice, zaključno predstavo s piknikom ob koncu šolskega leta.
- Prostovoljno delo staršev je namenjeno sodelovanju staršev s Hišo otrok. Ob uvodnem pogovoru, pred podpisom pogodbe, starše prosimo, da si izberejo način sodelovanja s Hišo otrok. Razložimo jim, zakaj je ta vidik sodelovanja pomemben: »Če otrok vidi, da doma starši nekaj pripravljajo za Hišo otrok, ali pa da delajo v Hiši otrok z otroki, potem ima otrok drugačen odnos do Hiše otrok kot ustanove. S tem otrok gradi zaupanje, spoštovanje, ceni vrednost predmetov v Hiši otrok. To omogoči otroku večjo domačnost in varnost, kar se kaže v lepem odnosu do Hiše otrok, ki je tudi njegova.«

Oblike prostovoljnih dejavnosti staršev:

- delo z otroki – predstavitev materiala za začetno opismenjevanje, ki poteka v enakih časovnih intervalih (tedensko, 14-dnevno ali mesečno);
- izdelovanje materialov doma ali v manjših skupinah staršev in otrok v Hiši otrok;
- predstavitev svojega poklica, potovanja, konjička, igranja na glasbilo;
- umetniška delavnica za delo z otroki, branje zgodb z otroki ...
- pomoč pri praznovanjih in predstavah;
- spremstvo na izletih, obiskih galerij, predstav, muzejev, prireditev;
- pomoč pri obdelovanju vrta.

Starši imajo pravico do postopnega uvajanja otroka v Hišo otrok in možnosti dogovora o najbolj sprejemljivem načinu vključevanja svojega otroka v vrtec. Starši pri tem ne morejo posegati v strokovnost ustanove in njihove odločitve.

Staršem je vedno na voljo publikacija Hiše otrok, ki vključuje vse informacije v skladu z zakonom in ustreznimi pravilniki. Na oglasni deski, internetni strani Hiše otrok in po elektronski pošti starši dnevno oz. po potrebi prejemaajo informacije in obvestila o dejavnostih in življenju v Hiši otrok.

3.6 PODROČJA SAMOEVALVACIJE HIŠE OTROK

Samoevalvacije potekajo na naslednjih ravneh:

- na ravni vsakodnevnih medosebnih interakcij v oddelku;
- na ravni načrtovanja posameznih področij dejavnosti v Hiši otrok, vsebin in metod dela, vsakdanjega reda v razredu, zagotavljanja razmer za izvanje dela, spremljanja razvoja oddelčne skupine, spremljanja posameznega otroka;
- na ravni pravic in odgovornosti staršev;
- na ravni vrtca,;
- na ravni ustanovitelja vrtca.

Merila, ki služijo za orientacijo pri samoevalvaciji dela in jih je oblikovala Mednarodna organizacija Montessori, so naslednja:

1. Splošni podatki

Opis ustanove: število skupin, število otrok, starost otrok; zunanje in notranje površine hiše otrok; izobrazba, delovne izkušnje, dodatna izobraževanja strokovnih delavcev.

2. Pripravljeno okolje

- Igralnica: opis vsake igralnice
- Vhod in garderoba
- Oprema (omare, police, mize, stoli)
- Razporeditev področij v sobah
- Primernost, lepota in čistoča pohištva
- Okrasitev na stenah
- Primernost, lepota in čistoča materialov
- Izpopolnjenost posameznega materiala
- Manjkajoči in nepopolni materiali

3. Vzgojitelji

- Izkušnje
- Osebnost: drža, vedenje
- Pregled nad skupino
- Drža do posameznika
- Predstavitve materialov
- Ali obstajajo osnovna pravila, ki omogočajo samodisciplino?
- Samostojno delo otrok
- Vedenje vzgojiteljev ob motnjah, ki jih povzročijo otroci ali obiskovalci.
- Vtis ob odnosu vzgojitelj–otrok
- Vzdušje v skupini
- Koncentracija v skupini

4. Otroci

- Lastna izbira dela
- Samostojnost
- Ali otroke zaposli vzgojitelj?
- Katere materiale otroci pretežno izbirajo?
- Kako ravnaajo otroci z materiali?
- So v skupini otroci s posebnimi potrebami ali vedenjsko moteni otroci?
- Socialni odnosi med otroki
- Reševanje sporov

5. Timsko delo vzgojiteljev

- Načrtovanje vzgojiteljev in izmenjava izkušenj
- Refleksije vzgojiteljev
- Težišča timskega dela
- Drugo

6. Opombe

7. Povzetek

»Svobodo si napačno predstavljamo kot takojšnjo osvoboditev vseh vezi, konec izboljševanja in opominjevanja ali podrejanja avtoriteti. Tako razumevanje svobode je očitno zanikanje in pomeni samo odpravo prisile.

Posledica je pogosto zelo preprost odziv: neurejen izbruh nagonov, ki jih ni več mogoče nadzirati, kot jih je prej nadzirala volja odraslih. Pustiti otroku, da počne, kar se mu zahoče, ko še ni razvil sposobnosti samonadzora, pomeni izdati idejo svobode.«

Maria Montessori

4 PODROČJA DEJAVNOSTI V HIŠI OTROK

Osrednji namen vzgojno-izobraževalnega programa v Hiši otrok je pomagati vsakemu otroku, da polno razvije svoje sposobnosti in talente na vseh področjih življenja. Program Hiše otrok Montessori vključuje dejavnosti, ki jih razvrščamo v naslednja področja: vsakdanje življenje, zaznavanje, jezik, matematika, kozmična vzgoja, umetnost (likovna in glasbena), gibanje in tuji jezik.

Vse našteje dejavnosti podpirajo razvoj socialnih spretnosti, čustveno rast, razvoj koordinacije telesa in pripomorejo k kognitivni pripravi za bodoča intelektualna prizadevanja. Holistični kurikulum, ki ga izvaja pedagog montessori, otroku omogoča, da izkusi veselje do učenja in zagotavlja razvoj pozitivne samopodobe; zagotavlja izkušnje, iz katerih otroci pridobivajo in ustvarjajo svoje znanje.

Bolj določeni nameni so naslednji:

- Razvijanje pozitivne drže do učenja in raziskovanja

Večina dejavnosti je individualnih. Vsak otrok si izbere dejavnost, ki je mikavna prav zanj, saj najde v okolju dejavnosti, ki se stopnjujejo glede na njegove potrebe in stopnjo pripravljenosti. Posledično dela v svojem tempu, ponavlja kolikor želi, in izkusi vrsto uspešnih dosežkov. Na ta način oblikuje pozitivno držo do učenja.

- Pomoč vsakemu otroku pri razvoju samozaupanja

Dejavnosti v Hiši otrok so oblikovane tako, da je vsak nov korak zgrajen na tem, kar je otrok že osvojil. Na ta način se izognemo negativnim posledicam, ki jih imajo pogosti neuspehi. Pozorno načrtovano zaporedje uspešnosti zgradi v otroku samozaupanje, ki ga utrdi v prepričanju, da se lahko uči sam. Te dejavnosti, ki gradijo samozavest, pa prispevajo tudi k zdravemu čustvenemu razvoju otroka.

- Pomoč otroku pri razvijanju koncentracije

Učinkovito učenje predpostavlja sposobnost pozornega poslušanja in sprejemanja slišane ali predstavljenega. S pomočjo vrste izkušenj, ko je z zanimanjem zbrano sledil, otrok oblikuje navado stalne pozornosti in s tem veča svojo sposobnost zbranosti, koncentracije.

- Skrb za ohranjanje radovednosti otroka

V hitro spreminjajoči se družbi bomo v določenem času vsi učenci. Globoka, vztrajna in nenehna radovednost je prvi pogoj za ustvarjalno učenje. Otroku pomagamo razvijati radovednost, če mu omogočimo bogate raznovrstne učne položaje, kjer odkriva dimenzije, količine, lastnosti, odnose ... Tako smo ustvarili bistven element za ustvarjalno učenje.

- Razvijanje in navajanje otroka v vztrajnosti in pobudništvu

Če je otrok obdan z mikavnimi materiali in učnimi dejavnostmi, ki so primerne njegovim notranjim potrebam, se otrok navadi, da se sam od sebe odloči za dejavnost. Postopno se učinki tega vidijo v pobudništvu – bistveni lastnosti pri vodenju. »Osnovna pravila« otroka spodbujajo k izpeljavi dejavnosti do konca, kar postoma vodi do navade vztrajnosti, kakor tudi do zamenjave dejavnosti z drugo, ko konča prvo.

- Skrb za otrokovo notranjo varnost in otrokov čut za red

Otrokova potreba po redu in varnosti je globoko zadovoljena s pomočjo dobro pripravljenega, razvrščenega, bogatega, vendar preprostega okolja. To lahko opazimo po pomirjajočem učinku, ki ga ima okolje na otroka. Otrokova potreba po redu je neposredno zadovoljena s tem, da ima v Hiši otrok vsak predmet svoje stalno mesto. Osnovna pravila kličejo k temu, da je zmeraj vse na svojem mestu.

Na vsakem področju lahko otrok izbira med mnogimi didaktičnimi materiali, ki so mu zmeraj na razpolago. Lahko rečemo, da sam sebi pripravlja načrt dela s tem, ko izbira med njimi. Vzgojitelj opazuje, kaj si otrok izbira, in mu nato po potrebi:

- predstavi material ali
- predlaga zahtevnejši oz. preprostejši material.

Materiali so na policah vsak dan – vsa leta, ki jih otrok preživi v vrtcu. Za obdobje od 1 do 3 let se pripravljeno okolje razlikuje od tistega za obdobje od 3 do 6 let. Prostor za mlajšo skupino ima več možnosti za gibanje in več materialov za urjenje fine in grobe motorike.

Didaktični materiali so razporejeni na policah omar brez vrat. Pedagog montessori, ki ima zaključeno izobraževanje montessori za starost 0–3 leta oziroma 3–6 let, ima izdelane svoje priročnike (za vsako področje enega), ki mu služijo pri pripravi ustreznih razvojnih materialov za otroke. Pedagog montessori dnevno spremlja in opazuje otrokovo delo in njegov razvoj. Na podlagi njegovih zanimanj in opazovanj pripravi nove razvojno primerne materiale, ki dodatno vzpodbudijo otrokovo zanimanje.

V priročniku je vsakemu materialu namenjena posebna stran (glej primere v prilogi), kjer najdemo:

- ime materiala, njegov opis, risbo ali sliko materiala;
- okvirno starost otroka, ki mu je material namenjen;
- posredni in neposredni cilj materiala;
- mikavno točko materiala;
- kontrolo napake;
- predstavitev materiala, ki je opremljena z natančnim besedilom in slikami;
- variacije in razširitve materiala (povezave z drugimi področji in možnosti za nadaljnje raziskovanje z otroki);

- opombe.

Kratek pregled dejavnosti Hiše otrok Montessori:

VSAKDANJE ŽIVLJENJE

To področje ponuja otroku dejavnosti, ki jih opazuje doma. Otroka poveže z domom in mu daje možnosti izkusiti njegovo lastno pomembnost. Vsakdanje življenje vključuje skrb zase, ki vodi v občutek neodvisnosti, in skrb za okolje, ki omogoči otroku sodelovati in prispevati k življenju v skupnosti. Priprava in serviranje hrane je ključni trenutek v izkustvu skupnosti in je pomembna priložnost za predstavitev (uvajanje) vaj iz vljudnosti in spoštovanja. To sta sposobnosti, ki omogočata otroku primeren prispevek k življenju v skupnosti.

ZAZNAVANJE

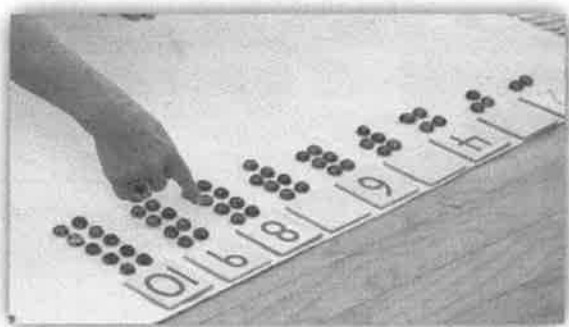
Področje zaznavanja vključuje veliko didaktičnih materialov, ki jih je pri svojem delu in opazovanju razvila Maria Montessori. To področje zajema materiale in izkušnje, ki pomagajo otroku izboljšati zaznavno razločevanje, ko proučuje, analizira in razporeja svoje dožemanje občutkov.

JEZIK

Vsako področje okolja montessori lahko pripravimo za vse starostne skupine otrok. Zelo majhen otrok je odprt za učenje jezika in novih besed. Da bi otroku približali knjige in pisano besedo, se uporablja tudi posebne materiale, npr. primerjavo slik s predmeti in slik z drugimi slikami. Spodbujata se dialog in komunikacija.

Odrasli je otroku vzor govorca in poslušalca.

MATEMATIKA

Otrok se v vsakdanjem življenju že zgodaj srečuje z matematiko. Otrok skupaj s starši preštevata oblačila, vsakdanje predmete, igrače, nato pa jih primerja, grupira, razvršča, prikazuje s simboli, jih poimenuje in »prešteje«, opisuje in se o njih pogovarja.

Področje matematike daje otroku možnost in izkustvo konkretnega in kasneje simbolnega spoznavanja matematičnih problemov, ki nazadnje preidejo v abstraktno fazo razumevanja matematičnih problemov.

KOZMIČNA VZGOJA in/ali ZNANOST

V otrokovem razvoju ima narava neprecenljiv in nenadomestljiv vpliv. Poleg doživljanja veselja ob soočanju z razsežno in raznoliko lepoto sveta, njeno usklajenostjo in spremenljivostjo, lahko ugotovi, da je del te celote tudi sam. Občutek povezanosti rodi spoštovanje do stvarstva in željo, da bi se v ta proces neposredno in dejavno vključil. V prvih letih se otrok z naravoslovnimi pojmi srečuje le tako, da jih poimenuje in ločuje, postopno pa razvija tudi naravoslovno mišljenje.

UMETNOST

Otrok v umetnosti izumlja in ustvarja, ko odkriva jezikovne strukture, ko artikulira vsebine, ko zamišlja in oblikuje sliko, pesem, igro, ples, predmet. Tako nastala dela izkazujejo tudi za človeka značilen občutek za umetniški red in lepo, s čimer preraščajo običajne, funkcionalne, tehnične izdelke. Zato lahko govorimo o otroški dejavnosti v umetnosti kot o umetniški dejavnosti otroka in o otroških umetniških delih. Taka dela nastajajo, ko ima otrok pri delu svobodo in se od njega pričakuje neposrednost, drugačnost, izvirnost. Prav to so odlike otroške umetnosti, ki jih gojimo in cenimo in po katerih jo tudi vrednotimo. Otrokova umetnost in okus sta izrazito osebne narave in se ju vedno opazuje, razume in presoja v okviru zanj značilnega razvoja in življenjskega okolja. Otrok je lahko ustvarjalen različno in na različnih umetniških področjih.

GIBANJE

Gibanje je nujno potrebno za otrokov neprestani razvoj možganov. Rekviziti, kot so plezalniki, ravnotežni pripomočki (balance beams), drče (slides) in tricikli, omogočajo otroku razvoj grobe motorike in moči. Drugi materiali, kot na primer sestavljanke in manipulativni pripomočki (manipulatives), pa mu omogočajo izpopolniti ravnanja z rokami. Montessorijeva je uporabila termin "sintetično gibanje" (sestavljeno gibanje) za opis gibanja, ki združi telo in duha za izpolnitev nekega cilja.

TUJI JEZIK

Zgodnje učenje tujega jezika daje otroku možnost srečevanja z novimi kulturami in znanji. Arnold Gesell pravi: »Otrok do desetega leta starosti uživa pri učenju tujega jezika. Pripravljen se je učiti, poslušati ter predvsem v igrivih in dramatičnih položajih komunicirati v tujem jeziku. Z ugodno motivacijo je čustveno zmožen pridobiti dva, celo tri jezike.«

Tuji jezik v Hiši otrok Montessori otroci spoznavajo s programom delne in/ali popolne jezikovne kopeli.

V nadaljevanju Programa Hiše otrok Montessori so materiali naštet, brez zgoraj opisanih podrobnosti.

4.1 VSAKDANJE ŽIVLJENJE

Vsaka kultura ima svoj vzorec vedenja in družbeno sprejemljivih norm. Te vzorce otrok absorbira in postanejo osnova njegovega razvoja. Model družbe je osnova razreda montessori. Dejavnosti iz vsakdanjega življenja so vsakdanja opravila družbe, v kateri otrok živi. Vsakdanjost vključuje vljudnost in spoštovanje, na podlagi katerega se ljudje povezujejo, srečujejo in delujejo. Otroka te dejavnosti privlačijo, ker jih vidi in srečuje v vsakdanjem življenju, doma in v Hiši otrok. Med svojim delom na področju vsakdanjega življenja postane otrok vse bolj osredotočen na red in natančnost izvajanja določene dejavnosti. Otrok z njimi razvija neodvisnost, samostojnost in zaupanje vase. Hkrati pa postane član družbe, v kateri živi in se razvija. Otroci se vadijo v spretnostih oblačenja, zavezovanja, v uporabljanju žlice, pincete ...

Otroci delajo realne, prave dejavnosti, ki vključujejo povezovanje roke in razuma ter povečujejo čudovito sposobnost koncentracije, kar je najboljša mogoča priprava za intelektualno delo, ki bo sledilo.

Neposredni namen dejavnosti vsakdanjega življenja je enak pri vseh dejavnostih – pomagati otroku, da bo razvijal:

- razpon koncentracije, zbranosti (otroku pustimo, da si vzame čas);
- samostojnost (otroka spodbujamo, da izbira in dela samostojno);
- koordinacijo med očmi in roko (s pomočjo gibanja izgrajuje svoje mišice);
- čut za red (osebno razmišljanje, sprejemanje odločitev, razvoj reda v njegovem življenju).

Posredni namen dejavnosti vsakdanjega življenja:

- Razvoj samozaupanja, dobre samopodobe, ki pomaga otroku, da postane oseba.
- Razvoj socialnih spretnosti, vljudnost in spoštljivost postaneta del otrokovega bitja.
- Usmerjati otroka k stvarnosti; saj tudi delajo znotraj realnega okolja.
- Otroku pomagati na poti normalizacije: telesno, moralno in psihološko.

Zakaj naj imamo dejavnosti vsakdanjega življenja v metodi montessori?

- Otroku so v pomoč za življenje.
- Otroku pokažemo, kako uporabljamo predmete (če jim ne pokažemo, ne bodo vedeli).
- Otroka pripravljamo na vsakdanje življenje.

- Otroku pomagamo, da se razvija posredno tudi na drugih področjih (razvoj mišic, majhnih in velikih, razvoj jezika, miselnih možganskih povezav ...).
- Otrok si z dejavnostmi pridobi ljubezen do okolice in do predmetov v njej.
- Otrok razvija tudi pozornost (attention span), ki postaja vse daljša in bo pripomogla h kasnejšemu akademskemu delu.
- Otroku omogočimo prostor, kjer rešuje probleme: kam naj odložim olupek, kje naj primem držalo ... (to je pomembno tudi za matematiko).

Dejavnosti vsakdanjega življenja so preproste, izvaja jih lahko vsak otrok. Otroku omogočajo zaključen krog dela, ponavljanje nalog, kar otroku pomaga ustvariti vzorce urejenosti in zaporedja. Dejavnosti vsakdanjega življenja so zelo realne dejavnosti, zato otroku pomagajo, da se ukorenini v stvarnost. Končni cilj dejavnosti vsakdanjega življenja je graditev otrokove pozitivne samopodobe. Dosežemo ga s pomočjo ponavljajočih se uspehov na tem področju.

4.1.1 PRIMERI DEJAVNOSTI OD 1. DO 3. LETA

Zaradi otrokovega občutljivega obdobja za red, posnemanje in samozavedanje, je to področje za majhnega otroka zelo privlačno. Otroka spominja na dom in mu nudi varnosti pri prehodu v novo okolje. Dejavnosti lahko razporedimo po naslednjih skupinah:

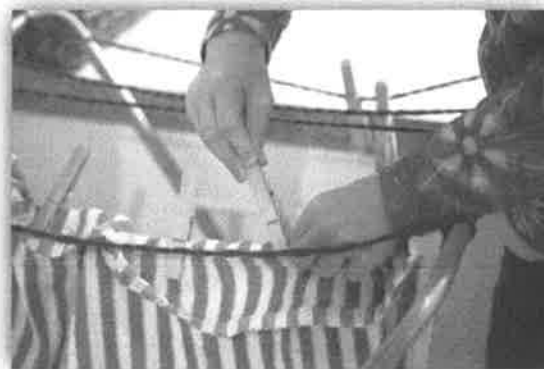
- Skrb zase: slačenje, oblačenje, umivanje rok, umivanje obraza, česanje, okvirji za zapenjanje, uporaba stranišča, uporaba robčkov za brisanje nosu
- Skrb za okolje: brisanje prahu, prelaganje, pometanje, pomivanje, pomivanje mize, pomivanje table za risanje, zvijanje preproge, odpiranje vrat, pranje perila, posode, loščenje srebra, zalivanje rož, sajenje rož ...
- Praktične dejavnosti in razvijanje fine motorike otroka: prelaganje semen iz ene posode v drugo, delo s prijemalko, delo s pinceto, prelaganje z žlico, pretakanje tekočin, ožemanje gobe, obešanje perila, nizanje na nit, zabijanje s kladivom
- Učenje vljudnosti in spoštovanja: pozdravljanje, skupni obedi, tiho govorjenje, opazovanje, spoštovanje drugih otrok pri delu

4.1.2 PRIMERI DEJAVNOSTI OD 3. DO 6. LETA

Primeri otrokovih dejavnosti:

- umivanje rok
- zapenjanje gumbov
- zapiranje zadrge
- brisanje nosu
- zavezovanje
- pregibanje (zlaganje)
- pretakanje tekočine
- presipavanje trdnih snovi (priloga 9.1)
- prelaganje z žlico
- drobljenje zrn
- pometanje
- čiščenje snega
- loščenje
- pranje perila
- ščipalke za perilo
- preja
- prijemalka
- pinceta
- velika kapalka
- vaja z malo kapalko
- priprava hrane: rezanje banane
- priprava hrane: jabolko
- priprava hrane: limonada
- pečenje
- razdeljevanje tekoče hrane z zajemalko
- lomljenje oreškov
- pomivanje posode
- brisanje polite vode
- odpiranje in zapiranje steklenic
- uporaba gobe
- čiščenje tal, oken
- čiščenje čevljev
- cvetlični aranžmaji
- zalivanje rastlin
- sajenje rož
- šivanje (3 stopnje)
- delo z lesom: zabijanje žebeljev
- tabla za delo z vijaki
- rezanje: delo s škarjami
- lepljenje 1 (namakanje)
- lepljenje 2 (s palčko)
- mletje z mlinčki
- prenos mize
- tišina
- dejavnosti na črti
- obdelovanje zelenjavnega/cvetličnega vrta

4.2 ZAZNAVANJE

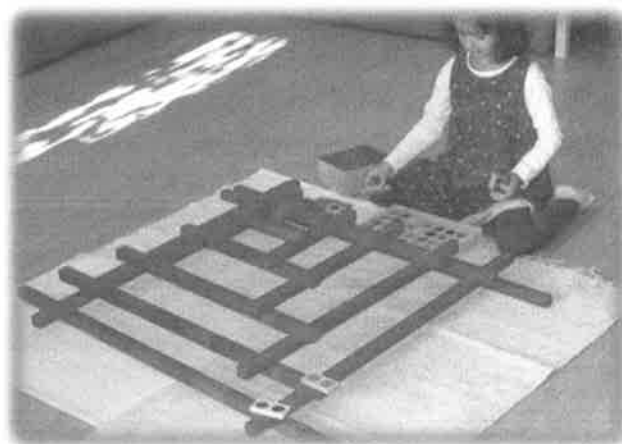
Delo z materiali zaznavanja prebuja otrokovega duha in čute. Namen dejavnosti zaznavanja je pomagati otroku, da s pomočjo svojih čutil prebuja in razvija zavedanje različnih značilnosti ali odlik predmetov v okolici. Otrok se s pomočjo materialov zaveda svojih čutil, jih uporablja, in jih z vajo izostruje. Otroku so materiali privlačni zaradi njegove potrebe po opazovanju, dotikanju, okušanju, poslušanju in vohanju.

Otrok sprejema in odkriva svet s pomočjo čutil. Bolj ko bo imel čute razvite, bolj ko jih bo znal uporabljati, bolj mu bo svet dostopen.

Imamo pet čutov (vid, sluh, voh, okus, tip – temperatura). Štiri merila, ki jih psihologi uporabljajo za določitev, kaj je čut in kaj ne, so:

- imamo sprejemnik – ločen organ: oko, uho, nos, usta, koža;
- v telo prihaja fizikalna energija: svetloba ...
- enkratna izkušnja človeškega bitja (barve);
- poseben predel v možganih za posamezni čut.

Izobraževanje mora dopustiti otroku, da uporablja in razvija vse čute. Didaktični materiali montessori dajejo otroku možnost, da svoje čute razvija v lastnem miru.

Neposredni cilji materialov zaznavanja so med drugim – pomagati otroku, da:

- razvrsti vse, kar čuti (da občutke razvršča);
- spozna razmerja:
- veliko/majhno, največje, najmanjše,
 - dolgo/kratko,
 - široko/ozko,
 - visoko/nizko,
 - toplo/hladno,
 - glasno/tiho,
 - kislo/sladko/slano/grenko,
 - gladko/hrapavo;
- se nauči vizualnega razločevanja in konstruiranja oblik, barv in njenih odtenkov;
- se nauči taktilnega razločevanja oblik, površin, temperature;
- razlikuje zvoke, okuse, vonje;
- pripravlja se na geometrijo, decimalni sistem, pisanje;
- se nauči določenih spretnosti, ko dela z materiali.

Piaget razlikuje sedem stopenj procesa učenja novih stvari:

1. **Raziskovanje** – Pripravljeni moramo biti, da otrok, star od 0 do 3 let, raziskuje.
2. **Posnemanje** – Otrok posnema, kar je videl pri vzgojitelju.
3. **Predstavitev** – Včasih naredi novo kreacijo, spet drugič zna ponoviti vse, kar je videl. Dvoipolletni otrok je sposoben ponoviti le kratke predstavitve.
4. **Organiziranje** – To postaja abstraktno. V mislih si predstavlja, kako potekajo stvari.
5. **Memoriranje**
6. **Simbolizacija** – Gre za izražanje tega, kar čutiš, s simboli: npr. povohaš jabolko, nato narišeš jabolko – slika simbolizira vonj jabolka.
7. **Ustvarjanje** – Oseba je sposobna za kreativno delo.

Na policah področja za zaznavanje bodo pripravljeni posebej oblikovani materiali, ki spodbujajo razvoj čutil, kot je niz valjev, ki se razlikujejo v določeni dimenziji: širini ali višini ..., tkanine, ki jih otrok s tipom razvršča, trinom, ki je zanimiv za sestavljanje že sam po sebi, kasneje pa bo otroku služil kot predmetna ilustracija matematične formule. Nekateri materiali, kot recimo leseni valji, imajo »prijemek«, ki ga otrok prime s kazalcem in palcem, kar pripravlja otrokove mišice roke za pisanje ... Vsak izmed materialov in njegovih stopenj je skrbno premišljen. Korak za korakom bo otrok postopoma, v lastnem ritmu in učnem slogu integriral različne spretnosti in pojavil se bo – pogosto se zdi, da brez napora – kompetenten bralec in pisec. Vzgojitelji se zavedajo, koliko se mora zgoditi, preden pride do tega pojava, in da to doseže le otrok s pomočjo dejavnega dela z materiali.

Maria Montessori¹³ pravi, da so materiali materializirana abstrakcija: "Abstract ideas are synthetic concepts of the mind which, independent of actual objects, draw some common qualities from them. These however, do not exist by them selves, but in real things (weight...)"

4.2.1 PRIMERI DEJAVNOSTI OD 1. DO 3. LETA

Dejavnosti, med katerimi lahko otrok izbira pri zaznavanju, razporedimo v skupine glede na to, kateri čut skušajo spodbujati, razvijati:

1. vid:
 - dimenzija: valji, rožnate kocke, rjave stopnice, rdeče palice, leseni obroči;
 - oblika: razvrščanje predmetov, zaboj z oblikami, tabla z elastikami;
 - identifikacija geometrijskih teles, geometrijski predal (št. 1);

¹³ Montessori, M. (1967): The Discovery of the Child, Ballantine books, New York, 176.

- barva: prvi in drugi barvni zaboj, razvrščanje barvnih gumbov;
 - položaj: postavljanje telesa ali predmetov (pred, za, pod, nad, na vrhu, ob strani);
2. tip:
- dimenzije: identifikacija s pomočjo stolpa, stopnic obročev, valjev, razvrščanja predmetov, skrivnostne vreče, peščenih črk;
 - strukture: hrapave in gladke ploščice, kamen, les, kovina, tekstil;
3. sluh:
- identifikacija (zvoki predmetov okolici, avdio posnetki);
 - ujemanje: zvočni valji (3 pari);
4. voh in okus: poskušanje različnih vrst sadja in zelenjave ...

Pregled materialov zaznavanja v starosti do 3. leta:

VIZUALNI	SLUŠNI	TIPNI IN ČUTNI	VONJ IN OKUS
Od 0 do 18 mesecev			
Črno-beli mobili Barvni mobili Oblikovni mobili	Zvočni mobili Ropotulje Zvonec Boben Glasbena skrinjica Kasetofon		
Od 18 do 36 mesecev			
Lesene klade z valji Geometrijska škatla Sestavljanke (tudi geometrijske sestavljanke) Razvrščanje Barvni zaboj I.	Zvoki v naravi in/ali okolju Glas: ton in volumen, pesmi Preprosti zvočni pari – ujemanje (4 pari)	Skrivnostna vreča Geometrijska telesa (naravni les) Sestava in temperatura v naravi Sestava in temperatura različnih podlag v okolju	Pri hrani in rožah Poskušanje različnih vrst sadja in zelenjave
Od 2 ½ do 3 let in naprej			
Roza kocke Lesene klade Rdeče palice Klade z valji Geometrijska telesa Geometrijska omara Predstavitveni predal Barvni zaboj II	Zvoki v naravi in/ali v okolju Glas: ton in volumen, pesmi Preprosti zvočni pari – ujemanje (6 parov) Glasbila	Skrivnostna vreča Geometrijska telesa (naravni les) Sestava in temperatura v naravi Sestava in temperatura različnih podlag v okolju	Pri hrani in rožah Poskušanje različnih vrst sadja in zelenjave

4.2.2 PRIMERI DEJAVNOSTI OD 3. DO 6. LETA

Pregled dejavnosti pri zaznavanju od 3. do 6. leta:

ČUTI	SENZOMOTORIČNO PODROČJE	MATERIAL
VID	DIMENZIJA	Klade z valji Roza stolp Rjave stopnice Rdeče palice Barvni valji Zaporedje potenc števila 2 Binomna kocka Trinomna kocka
	BARVA	1. barvni zaboj – prirejanje 2. barvni zaboj – prirejanje 3. barvni zaboj – ocenjevanje Barvna zrna Pitagorova sestavljanke
	OBLIKA	Uvod v geometrijsko omaro Geometrijska omara Karte za geometrijsko omaro Konstrukcijski trikotniki – trikotni zaboj, pravokotni zaboj, veliki šesterokotni zaboj, mali šesterokotni zaboj, kvadratni zaboj (modri trikotniki) Zaporedje potenc števila 2 Binomna kocka Trinomna kocka Geometrijska telesa
TIP	DOTIK	Ploščice za tipanje Hrapave ploščice Zaboj s tkaninami Peščena tabla
	TEŽA	Ročna tehtnica
	STEREOGNOSTIKA	Stereognostično razvrščanje Skrivnostna vreča
	TERMIKA	Toplotne steklenice Toplotne ploščice
TIP IN VID	DIMENZIJA, DOTIK, OBLIKA	Geometrijska telesa Osnove za geometrijska telesa Razvrščanje predmetov Skrivnostna vreča
SLUH	NEZNANI ZVOKI	Zvočni valji
	ZVOKI INSTRUMENTOV	Glasbeni zvonci
OKUS	OKUS	Steklenice za okušanje/izkušanje
VONJ	VONJ	Steklenice za vonjanje/izkušanje

4.3 JEZIK

Fascinantno sredstvo komuniciranja je človeški jezik. Jezikovna dejavnost v predšolskem obdobju, ki je najpomembnejše obdobje za razvoj govora, vključuje široko polje sodelovanja in komunikacije z odraslimi, otroki, seznanjanje s pisnim jezikom ter skozi doživljanje spoznavanje domače in svetovne književnosti ter s tem lastne in tuje kulture. Otroci v tem obdobju se učijo izražati izkušnje, čustva, misli in razumeti sporočila drugih. Jezikovne dejavnosti so povezane z vsemi jezikovnimi ravninami: s fonološko, morfološko, skladenjsko – pomensko (in pragmatično), razvoj jezika je naravno vpleten v vsa področja dejavnosti.

V učilnici, kjer vzgajamo po vzgojno-izobraževalnem pristopu montessori, so dejavnosti, ki spodbujajo:

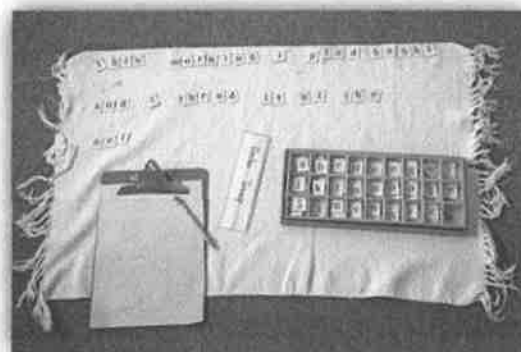
- govorjenje,
- poslušanje,
- branje (predhodno razvijanje predbralnih sposobnosti),
- pisanje (predhodno razvijanje predpisalnih sposobnosti).

Temeljni cilj razvoja jezika je razumevanje jezika kot temelja lastne identitete.

Globalni cilji, ki jih pri tem zasledujemo, so naslednji¹⁴:

- jezik kot objekt igre;
- zavedanje obstoja lastnega in drugih jezikov ter lastne in drugih kultur;
- poslušanje, razumevanje in doživljanje jezika;
- doživljanje in spoznavanje temeljnih literarnih del za otroke;
- razvijanje jezika z vidika moralno-etične dimenzije;
- spodbujanje ustvarjalnosti;
- razvijanje neverbalnih komunikacijskih spretnosti;
- spodbujanje jezikovne zmožnosti (artikulacija, besednjak, besedila, komunikacija itn.);
- spoznavanje simbolov pisnega jezika;
- doživljanje statusa slovenskega jezika kot državnega jezika.

Namen področja jezika je, da otrok z didaktičnimi materiali pogloblja in razvija elemente jezika, ki jih je pridobil že na drugih področjih. Področje jezika je namreč prepleteno z drugimi področji, kjer otrok pridobiva bogat besednjak (pri zaznavanju ...), motoriko in koordinacijo, potrebno za pisanje (na področju praktičnega življenja), zbranost in vztrajnost, potrebno za branje (področje vsakdanjega življenja). Otrok v vsakdanji komunikaciji posluša jezik in je vključen v komunikacijske procese z otroki in odraslimi (neverbalna in verbalna komunikacija, kultura komunikacije, slogi komunikacije, vljudnost). Otrok v vsakdanji komunikaciji razvija sposobnost ločevanja med

¹⁴ Kurrikulum za vrtce

narečjem (pogovornim jezikom) in knjižnim govorjenim jezikom. Otrok ob poslušanju in pripovedovanju pravljic in drugih literarnih del razvija zmožnost domišljajske rabe jezika: spozna moralno-etične dimenzije; s književno osebo se identificira ter doživlja književno dogajanje. Otrok prepozna, uživa in se zabava v nesmiselnih zgodbah, rimah, različnih glasovnih in besednih igrar, šalah ter pri tem doživlja zvočnost in ritem. Otrok razvija jezik na vseh jezikovnih ravneh (glasoslovni, oblikoslovni, skladenjski, pomenoslovni). Otrok doživlja in spozna verbalno komunikacijo kot vir ugodja, zabave in reševanja težav. Otrok v začetku razvija predbralne in predpisalne sposobnosti in spretnosti, kasneje pa se osredotoči na pravo pisanje in branje. Otrok spozna besedo, knjigo kot vir informacij. Ob knjigi doživlja ugodje, veselje, zabavo, povezuje estetsko in telesno ugodje ter pridobiva pozitiven odnos do literature. Otrok se uči samostojno pripovedovati. Otrok se ustvarjalno izraža v jeziku.

Vzgojo in razvoj jezika spodbuja okolje, kjer so otroške ideje in igre vrednote in jih uporabljamo kot temelj za nadaljnje raziskovanje in razvoj. Otroku nudimo priložnost za samostojno uporabo jezika. Otroka poslušamo.

Razvoj jezika bo mnogo boljši, če otrok razvije in ima pozitivno samopodobo. Spodbujanje dobre samopodobe posega na jezikovno področje otroka (danes znajo vsi otroci brati: vsaj znak McDonaldsa in STOP znak. Najhuje je, če jim damo občutek, da ne znajo brati – resnica je, da znajo brati, vsaj slike).

Neposredni cilji materialov jezika so med drugim pomagati otroku, da:

- razvija, razširja besedišče;
- poimenuje predmete v realnosti, na slikah;
- poimenuje posamezne dele predmetov (kolesa, vrat ...);
- prepozna različnosti in podobnosti predmetov;
- prepozna različnosti in podobnosti slik;
- prepozna podobnosti in različnosti besed;
- zazna in ubesedi razlike med predmeti oz. slikami in besedami;
- razvršča predmete glede na skupine (besed);
- se pripravlja na pravo branje;
- razvija spretnosti, potrebne za branje in pisanje;
- raziskuje jezik;
- razvija spretnosti za poslušanje in prepoznavanje zvokov ter glasov;
- razvija spretnosti zavedanja sveta okoli sebe;
- se seznani s simboli za posamezne glasove abecede;
- povezuje simbole z glasovi s pomočjo mišičnega in vizualnega spomina;
- raziskuje in analizira jezik ter ga reproducira z grafičnimi simboli;
- prepozna, da imajo glasovi pomen;

- prepoznaval, da imajo besede pomen;
- prepozna, da je branje interpretacija zapisane misli druge osebe;
- ima izkušnjo pravega branja;
- prepozna in izraža zlogovanje besed;
- razvija finomotorične spretnosti v pripravi na pisanje (z uporabo pikala, škarij, krede ...);
- razvija sposobnost pisanja in razumevanje zapisanega;
- razvija nadzor nad pisalom v svoji roki in lahkotno pritiska.

4.3.1 PRIMERI DEJAVNOSTI OD 1. DO 3. LETA

Otrok se v vrtcu v vsakdanji komunikaciji srečuje z različnimi socialnimi zvrstmi jezika. V vsakdanji komunikaciji je priča različnim primerom, v katerih je slovenski jezik samoumeven v vseh formalnih in neformalnih položajih. Različne dejavnosti pomagajo otroku, da osvaja in razvija poimenovanje predmetov v svoji okolici in oblikovanje stavkov ter izražanje svojih misli. Dejavnosti morajo ustrezati otrokovi potrebi, da vse, kar sreča, poimenuje, ter otrokovi sposobnosti, da ustvarja simbole in koncepte. Otrok komunicira z drugimi in se vedno bolj zaveda sebe kot posebnega bitja.

Zavedati se moramo, da se otrok uči, ker želi komunicirati. Ne nauči se le izoliranih besed, marveč tudi odnosa med besedami in nameni besed: da bi sporočale misli in čustva tistega, ki govori.

Dejavnosti lahko razvrstimo v naslednje kategorije:

- Zagotavljanje in popravljanje izgovorjave:
 - ko govorimo z otrokom, jasno izgovarjamo besede, se ne spakujemo;
 - beremo zgodbe, pravljice, uganke;
 - pripovedujemo o dogodkih;
 - delamo rime, pojemo pesmice;
 - uporabljamo igrice s prsti, bibarije;
 - se igramo z zvoki (zvok glasov za črke) in glasovi;
 - nevsiljivo ponavljamo pravilno izgovorjavo besed, ki jih otroci izgovorijo narobe;
- Bogatenje besednega zaklada:
 - govor in dialog;
 - branje zgodb, pravljic, ugank;
 - rime in pesmi;
 - uporabljamo igrice s prsti, bibarije;
 - igra prepoznavanja predmetov;
 - poimenovanje predmetov v okolju z učno uro v treh stopnjah;
 - poseben material za bogatenje besednega zaklada (materiali zaznavanja: abstraktne besede dimenzije, barve, oblike; kmetij (igre slovnice), karte za razvrščanje, knjige, sestavljanke ...);
- Razvoj jezika za boljšo komunikacijo:

- izkoristiti vsako priložnost za pogovor z vsakim otrokom;
- pogovor v manjši skupini otrok;
- Simbolna predstavitev jezika:
 - peščene številke in črke;
 - vaje ujemanja predmetov iz okolja in slik predmetov;
 - predmeti v okolju in njihovi napisi.

4.3.2 PRIMERI DEJAVNOSTI OD 3. DO 6. LETA

Za to starostno obdobje so tipični materiali montessori le trije: peščene črke, premična abeceda in kovinski liki. Druge materiale in didaktične pripomočke mora vsak pedagog montessori pripravljati sam glede na svoja opazovanja otrok in njihove razvojne potrebe.

Splošni material, ki ga potrebujemo za področje jezika, so: svinčniki, papir, papir s črtami, nalepke, papir, narezan na trakove, majhne podloge za pisanje, škarje, različna pisala.

Otrokom naj bo na razpolago naslednji seznam osnovnih materialov:

1. Razvoj ustnega govora, dejavnosti govora:

• govorne dejavnosti v razredu	• dejavnosti na črti
• razvoj ustnega govora, besednjak	• vaje vljudnosti in spoštovanja
• dva niza predmetov – za ujemanje	• zgodbe, pravljice, uganke
• niz predmetov in niz slik za ujemanje	• rime, bibarije
• dva niza ujemajočih se kart s slikami	• predstavitev predmetov za poimenovanje
• slikanica s slikami za "branje"	• predstavitev predmetov za vajo ujemanja
• karte za besedišče	• predstavitev predmetov za poimenovanje z enakimi (generic) imeni
• niz kart s sliko in niz ujemajočih se kart z besedo	• predstavitev predmetov in ujemajočih se slikovnih kart,
• knjiga z eno sliko in eno besedo na vsaki strani	• predstavitev dveh nizov ujemajočih se slikovnih kart
• niz predmetov in niz ujemajočih se kart z besedo	• predstavitev kart za besedišče
• niz kart z besedo, ujemajočih se s slikami	• predstavitev kart za razvrščanje
• dva niza ujemajočih se kart z besedami	• razporejanje dveh nizov kart za razvrščanje
• knjiga z eno besedo na vsaki strani	• predstavitev kart zaporedja
• učna ura s tremi stopnjami	
• "I spy game" (Vidim, vidim nekaj, kar ...)	

2. Razvoj poslušanja, vaje v poslušanju:

- igra "kdo sem"
- igra "zvoki iz okolice"
- igra "Simon reče"
- pestrost glasbil
- zvočni valji
- glasbeni zvonci montessori
- predstavitev raznolikih zvoncev
- kasete, zgoščenke
- pesmi za petje
- gibanje ob glasbi (različice)
- vaje s ploskanjem
- igra "tišina"

3. Ustni in pisni razvoj jezika:

- predstavitev peščenih črk
- uvod v premično abecedo
- predstavitev začetnih glasov s predmeti
- predstavitev začetnih glasov s slikami
- predstavitev fonetične gradnje besed
- razvoj jezika v branju
- knjige

4. Razvoj pisnega jezika, dejavnosti pred pisanjem:

- pikanje
- luknjanje z luknjačem
- rezanje s škarjami

5. Razvoj pisnega jezika:

- predstavitev table s kredo I
- predstavitev table s kredo II
- predstavitev table s kredo III
- predstavitev kovinskih likov

4.4 MATEMATIKA

Maria Montessori skupaj s Pascalom človeški duh imenuje »matematični duh«. Želi nam povedati, da matematika ni težek, poseben pojav, do katerega imajo dostop le nekateri, posebej nadarjeni, ampak da je matematika nekaj, kar preprosto spada k človeku.

Povsod, kjer se srečamo z razvrščanjem, primerjavami, zaporedji, gre za matematične pojave. Tako je vsa človeška kultura, posebej pa tehnična civilizacija industrijske in informacijske dobe, prepletena z matematiko. Da človek zavestno šteje in meri, lahko zasledimo že 3000 let pred Kristusom. Vendar pa je imel človek že mnogo prej matematičen odnos do stvari in pojavov.¹⁵

Zelo podobno pot na svojem spoznavanju matematičnih pojavov prehodi otrok. Najprej se sreča z mnogimi konkretnimi izkušnjami pri rokovanju s stvarmi, kasneje preide na simbolno zapisovanje in na koncu do abstrakcije pridobljenih spoznanj. Pri tem mu je v pomoč material s področja zaznavanja, ker mu ponuja »materializirane abstrakcije«. Prav ta material odpre otroku vrata v matematični svet, zato ga Maria Montessori imenuje »temeljni matematični material«. Ob delu z njimi se otrok sreča z matematiko: meritve, štetje, primerjanje ... so del matematičnega duha. Ta srka otrokov um po naravni poti s pomočjo mnogih zaznavnih izkušenj temeljne matematične izkušnje.

Enako kot na drugih področjih v metodi montessori tudi pri matematiki začnemo s tem, kar je otrokom znano, in nadaljujemo k tistemu, kar jim ni znano. Matematični material je tesno povezan s področjem zaznavanja. Rdečim palicam sledijo rdeče-modre palice, ki so enake oblike in dimenzij. Otroci morajo začeti s konkretnimi materiali. Po konkretnih materialih se dogovorimo o simbolih, ki predstavljajo konkreten material (kot npr. št. 4). Ko pa se igramo z idejami, govorimo o abstraktnosti. To so trije koraki, ki jim sledi človekov um:

Otrok si na matematičnem področju pridobi predstavo o številih in pride do štetja, dobi vpogled v strukturo decimalnega sistema in odkrije bistvo osnovnih operacij.

¹⁵ Montessori Vereinigung (1992). Montessori material, Teil 1. Netherlande: Nienhuis Montessori, 87.

Material s področja matematike zadovoljuje otrokove potrebe po delu s vsemi čuti. Delo z materiali pomaga otroku, da pride do čudovitih odkrij, obenem pa omogoča natančno vpeljevanje v svet matematike. Dolga obdobja vaje omogočajo otroku, da pride samostojno do abstrakcij in da pridobljena spoznanja uporabi. S konkretnim materialom lahko tudi mlajši otroci rešujejo naloge, ki se nam zdijo na prvi pogled pretežke.

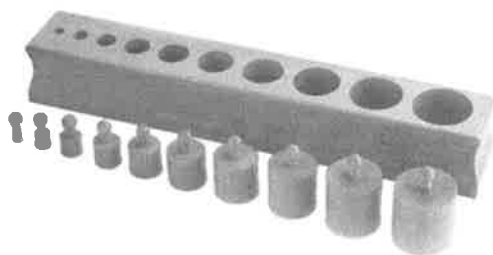
Material otroku jasno pokaže na povezavo med geometrijo, algebro in aritmetiko. Primer: zlate kroglice ali lesene kocke otroku ne posredujejo le števil in operacij z njimi, ampak tudi predstavijo, da je ena točka, deset črta, 100 kvadrat, 1000 pa kub desetke. Izračunavanje površin in plaščev teles, potence so nadaljnji primer povezave med geometrijo in aritmetiko. Na vse te izkušnje se bo lahko otrok opiral v letih, ki ga še čakajo.

Maria Montessori ima pred seboj celovito matematično vzgojo in izobraževanje otroka. Z materiali želi otroka usposobiti, da bo lahko s pomočjo svojega matematičnega duha razumel naravo in kulturo v svojih matematičnih strukturah in da se jo bo naučil – v dobrem smislu – obvladovati.

Pred prehodom na področje matematike otroka pripravljamo z delom na drugim področjih pedagogike montessori:

- *Dejavnosti iz vsakdanjega življenja:* Vsaka kultura ima svoj vzorec vedenja in družbeno sprejemljivih norm. Te vzorce otrok absorbira in postanejo osnova njegovega razvoja. Model družbe je osnova razreda montessori. Dejavnosti iz vsakdanjega življenja so vsakdanja opravila družbe, v kateri otrok živi. Vsakdanjost vključuje vljudnost in spoštovanje, na podlagi katerega se ljudje povezujejo, srečujejo in delujejo. Otroka te dejavnosti privlačijo, ker jih vidi in srečuje v vsakdanjem življenju, doma in v vrtcu. Med svojim delom na področju vsakdanjega življenja postane otrok vse bolj osredotočen na red in natančnost izvajanja določene dejavnosti. Otrok z njimi razvija neodvisnost, samostojnost in zaupanje vase. Hkrati pa postane član družbe, v kateri živi in se razvija.

- *Dejavnosti s področja zaznavanja:* Material s področja zaznavanja je na neki način tudi matematičen material. Material je natančno določen, s svojo točnostjo in natančnostjo ga otrok uporablja na tak način. Delo z materiali zahteva preciznost, točnost in natančnost. Material je vedno namenjen predstavitvi samo enega pojma, na primer dolžine (rdeče palice), višine (klade z valji, ki naraščajo samo po višini in so enake po širini),... Skozi ponovitve in delo z materialom otrok dobi predstavbo o tem in razjasni ter razbistri svoje abstraktno mišljenje o določenem pojmu. Tak način dela daje otroku možnost, da dela in ohranja red v svojih mislih. S pomočjo tega načina lahko svojo izkušnjo razvrsti in klasificira na natančno določeno mesto. Materiali montessori jasno ločijo in izolirajo določen pojem, ki ga otrok spoznava. Veliko materialov s področja zaznavanja je uvod oziroma predpriprava na desetiški sistem. Taki materiali so roza stolp, rjave stopnje, klade z valji, barvni valji... Vsi ti materiali so sestavljeni iz 10 delov.

Materiali s področja zaznavanja so priprava na zaporedja in stopnjevano delo oziroma stopnjevanje. Otroku pomagajo pri razvoju prostorske predstave v zaporedju.

- *Dejavnosti s področja jezika:* S pomočjo govornega jezika otrok lahko izrazi abstraktne ideje o konkretnih stvareh. Človeška bitja imajo notranjo potrebo po komunikaciji in izražanju svojih spoznanj in občutkov, iz česar je nastal jezik matematike.

Podroben pregled predpriprave na matematična znanja¹⁶:

ZNANJE/VEŠČINA IN DEFINICIJE	POMEMBNOST	DEJAVNOSTI, KI JO VZPODBUJAJO
RED		
– Položaj v katerem je vse na svojem mestu. – Sposobnost vzpostavljanja reda – Sposobnost ocenjevanja reda	– Red je pomemben za dokončevanje in reševanje nalog. – Občutek zavedanja reda v matematičnih dejavnostih	– Vsaka dejavnost, ki vsebuje zaporedje korakov (vsaka taka dejavnost v razredu).
KONCENTRACIJA		
– Sposobnost koncentriranja na en predmet ali dejavnost	– Dolžina otrokove koncentracije je pomembna za otrokovo nadaljnjo koncentracijo pri dejavnostih s področja matematike.	– Dejavnosti iz vsakdanjega življenja, kot so čiščenje mize, poliranje, pranje, pometanje, ...
KOORDINACIJA		
– Sposobnost gibanja in uporabe telesa na harmoničen in učinkovit način	– Pomembno za razumevanje prostorskih odnosov, ki so podani v nadaljevanju. – Pomembno za delo z matematičnimi materiali	– Dejavnosti iz vsakdanjega življenja razvijajo otrokovo grobo motoriko (čiščenje mize, poliranje, delo na črti) in fino motoriko (nalivanje, prelivanje, prenašanje z žlico, rezanje,...)
NEODVISNOST		
– Sposobnost samostojnega delovanja, brez pomoči drugih	– Pomembno za otrokovo akademsko rast	– Dejavnosti vsakdanjega življenja, ki omogočajo otrokovo osebno rast in skrb zase (zapevjanje gumbov, česanje, umivanje, nalivanje, ...)

¹⁶ Vir: Povzeto po Beth in Ken Bronsil.

ČASOVNI ODNOSI

– Koncepti začetka in konca– Dogajanje dogodkov (najprej to, potem tisto, ...),– Razumevanje časa in različnih količin časa	– Razumevanje začetka, konca, nadaljevanje stopnjevanj– Časovni odnosi, vključeni v računske operacije (kot na primer $5 + 4 = 9$ pomeni da imaš najprej 5, potem 4 in nato imaš 9 skupaj)	– Vsaka dejavnost, ki vključuje stopnjevanje po korakih.– Pripovedovanje zgodb ali branje– Sestavljanke s stopnjevanjem ali zaporedji– dejavnosti gibanja

PROSTORSKI ODNOSI

– Razumevanje prostorskih odnosov položajev (na, pod, zraven), smeri (proti, vstran) in razdalj (daleč, blizu)	– Pomembno za razumevanje vrednosti (na primer v številu 3764 je število 6 na drugem mestu)– Pomembno za razumevanje računskih operacij: seštevanje in množenje vsebujeta sestavljanje skupaj, odštevanje in deljenje vsebuje »razstavljanje«.	– Dejavnosti gibanja in iger, ki vsebujejo spremembe v položaju otroka, kot so plazenje pod mizo, stanje ob vratih.– Igre »vroče – hladno«;

SKLADNOST ENA NA ENA

– Zavedanje parov stvari, tako da ima vsaka stvar svoj par.– Sposobnost delanja takih parov	– Pomembno za pravilno in natančno računanje (na primer ne šteti nekaterih predmetov dvakrat in drugih izpustiti)– Priprava na razumevanje koncepta enakosti	– Posamični obešalniki za oblačila za vsakega otroka– Malica: en prtiček/za enega otroka,– Matice in vijaki, ključavnice in ključi, ...– Materiali s področja zaznavanja, kot so klade z valji, zvočni valji, dejavnosti ujemanja.

KOMBINACIJE

– Predstava, da lahko različne stvari kombiniramo in s tem tvorimo novo stvar.	– Nujno za razumevanje seštevanja in množenja	– Mešanje barve s hrano, barvo, ...– Delanje domače gline/plastelina– Priprava hrane– Dejavnosti s področja znanosti, ki vsebujejo mešanje, kot na primer sladkorja in soli z vodo.

RAZLIKE

– Sposobnost zaznavanja različnih količin dveh stvari	– Pomembno za razumevanje neenakosti oz. različnosti– Priprava za razumevanje stopnjevanja	– Razvrščanje– Sestavljanke– Materiali s področja zaznavanja, kot so roza stolp, rjave stopnice, klade z valji, rdeče palice, geometrijska omara, zvočni valji, barvne tablice.

PODOBNOST

– Sposobnost zaznavanja podobnosti količin dveh stvari	– Pomembno za razumevanje enakosti	– Barvne tablice
– Zaboji s tkaninami
– Razvrščanje
– Steklenice za vonjanje
– Zvočni valji |
|---|------------------------------------|---|

STOPNJEVANJE

– Zavedanje in sposobnost razporejanja števil od enega ekstrema do drugega ekstrema, kot npr. dolgo – kratko, temno – svetlo	– Pomembno za razumevanje koncepta »večje kot« in »manjše kot«

– Bistveno za razumevanje količin (t. i. števil), ker so števila izraz stopnjevanja. | Materiali zaznavanja, ki vsebujejo stopnjevanje:
– ročna tehtnica (3 nizi)
– toplotne steklenice (4 nizi)
– zvočni valji (6 nizov)
– barvni zaboji (7 nizov)
– klade z valji (10 nizov)
– barvni valji (10 nizov)
– roza stolp (10 nizov)
– rjave stopnice (10 nizov)
– rdeče palice (10 nizov) |
|---|--|--|

4.4.1 PRIMERI DEJAVNOSTI 1. DO 3. LETA

V tem zgodnjem obdobju v pripravljenem okolju montessori ni področja, ki bi ga imenovali področje matematike: torej ni »matematičnih materialov«, ampak je matematično področje povezano s področjem zaznavanja, vsakdanjega življenja in jezika, kot je zapisano v uvodu.

Matematika (zaznavanje) pa je prepletena tudi z drugimi področji, kjer je pomembno pridobivanje vrlin, kot so samozaupanje, pobudništvo, radovednost, sposobnost koncentracije, vztrajnosti ... Vsako izmed področij pa poskrbi za določen vidik, ki pripravlja otroka na svet matematike, npr.:

- vsakdanje življenje (primer presipavanje iz vrčka v vrč) pripravlja otroka na razumevanje zaporedij, zaključenih ciklusov, reševanje konkretnih težav ...;
- gibanje – fina in groba motorika sta nujno potrebni za natančnost pri matematiki.

Pomembno je, da otroku omogočimo izkušnje, kjer lahko spoznava:

- štetje
- klasificiranje
- zaporedja

- geometrijske like in geometrijska telesa
- simetrijo
- dimenzije, jih primerja, išče razlike in podobnosti, postavlja po stopnji
- simbole za konkretne predmete
- orientacijo v prostoru

Po približno drugem letu starosti damo otroku na razpolago materiale, naštetje spodaj za starejše starostno obdobje, saj se otrokovo razumevanje matematičnih pojmov razvija zelo različno.

4.4.2 PRIMERI DEJAVNOSTI OD 3. DO 6. LETA

Neposredni cilji materialov s področja matematike imajo med drugim cilj pomagati otroku, da:

- pridobiva pojme števil od 1 do 10 (kasneje 11–19, 11–99, do 1000);
- se uči štetja od 1 do 10, (kasneje 11–19, 11–99, do 1000);
- se vadi v štetju konkretnega materiala od 1 do 10 (kasneje 11–19, 11–99, do 1000);
- utrjuje zaporedja;
- spoznava številke;
- povezuje imena in simbole števil od 0 do 9 (kasneje 11–19, 11–99, do 1000);
- se pripravlja na pisanje števil;
- pridobiva izkušnje z metričnim sistemom;
- pridobiva predstavo o enicah, deseticah, stoticah in tisočicah;
- spoznava imena mest decimalnega sistema;
- spoznava strukturo decimalnega sistema;
- povezuje konkretni decimalni sistem z abstraktnim (številskimi);
- se uči menjav v decimalnem sistemu;
- utrjuje linearno štetje;
- se uči štetja s preskakovanjem (ritmično štetje, poštevanje) ob konkretnem materialu;
- spoznava osnovne operacije: seštevanje, odštevanje, množenje, deljenje do 20 (kasneje do 100 oz. 1000) s konkretnim materialom;
- spoznava geometrijska telesa;
- spoznava dele celote, ulomke.

Povzamemo lahko, da se otroci v obdobju do vstopa v šolo srečajo z naslednjimi področji matematike:

- Števila od 1 do 10
- Decimalni sistem in razumevanje vrednosti prostora
- Linearno štetje
- Funkcije števil (+, ×, ÷, −)

- Ulomki: Vsak ulomek ima črto in številko pod črto, ki pove, koliko delov ima luknja. Večja je številka, manjši je kos. Zgornja številka pa pove, koliko jih lahko vzameš oz. koliko jih je ostalo.

Materiali, ki jih imajo otroci na voljo za spoznavanje matematičnih simbolov in funkcij, so (vsak od materialov ima lasten koncept – namen in način uporabe za otroka – z variantami in razširitvami):

- rdeče-modre palice
- peščene številke
- zaboj s palčkami
- številke in kamenčki
- igra spomina
- predstavitev lesenih kock 1, 10, 100, 1000
- predstavitev števil 1, 10, 100, 1000
- postavitve 9 s kockami
- postavitve 9 s števkami
- horizontalna postavitve 45
- vertikalna postavitve 45
- ročna menjava
- kratke stopnice
- tabla –najst
- tabla –set
- tabla sto
- zvitek
- gosnica
- bančna igra seštevanja
- bančna igra množenja
- bančna igra deljenja
- bančna igra odštevanja
- tabla za seštevanje
- tabla za množenje
- tabla za deljenje
- tabla za odštevanje
- igra s ploščicami {1,10,100, 1000}
- deli celote

4.5 KOZMIČNA VZGOJA – DRUŽBA IN NARAVA

Maria Montessori spodbuja pedagoge montessori, da odkrivajo otroka kot osebo, opazujejo njegove naravne potrebe, analizirajo njegove notranje sposobnosti in mu tako pripravijo okolje, v katerem otrok spoznava:

- svojo lastno stvarnost,
- stvarnost stvari,
- stvarnost drugih.

Človek, in s tem tudi otrok, je del družbenega okolja in narave, v kateri raste, živi in deluje. Kozmična vzgoja nam omogoča vpogled v družboslovje in naravoslovje, v svet kot celoto, ki je ne moremo ločiti, saj se njegovi deli nenehno prekrivajo. Delo na tem področju pomaga nase usmerjenemu otroku narediti prve korake v svet zunaj sebe: k zavedanju in cenjenju sveta, ki ga obdaja. Informacije, ki jih omogočamo otroku, pripomorejo k temu, da bolje razume svet in dogajanje okoli njega.

Kozmični pristop je za otroka vedno senzomotorična izkušnja (področje zaznavanja), ki se nanaša na dnevne življenjske dejavnosti (področje vsakdanjega življenja), kjer stvarnost poimenujemo (področje jezika), kjer primerjamo, delimo in računamo (področje matematike). S pomočjo kozmične vzgoje poudarimo otrokovo povezanost s/z¹⁷:

- materijo (snovjo) – živo/neživo, organsko/anorgansko
- prostorom – kje smo (tukaj/povsod/okoli)
- energijo (izkušnje z gibanjem, spreminjanjem snovi)
- časom (zdaj, prej, potem, danes, včeraj, jutri)

Že od zgodnjih začetkov starši in pedagogi usposabljammo otroka, da poimenuje svoj svet in predmete okoli sebe v razločnem jeziku. Otroci uporabljajo svoje znanje za pisanje, komunikacijo, petje, pesmi in umetnost.

Kozmična vzgoja vključuje dejavnosti na naslednjih področjih:

- zgodovina
- geografija
- botanika
- zoologija

¹⁷ Píno Perry, C., Fedorowicz, M. (2001), Kozmična vzgoja, učni načrt za naravoslovje in družboslovje, Chicago, MECA – Seton

- fizikalni eksperimenti in fizika
- spoznavanje kulture in običajev

V skladu z vzgojno-izobraževalnim pristopom montessori kozmično vzgojo vpeljujemo na podlagi celostnega pristopa do otroka. Dr. Maria Montessori je ustvarila "pripomočke za domišljijo", s pomočjo katerih otrokom pripovedujemo velike zgodbe o resnici in svetu. Da je resnica bližja otrokovemu načinu razmišljanja, jo polepšamo in orišemo z domišljijo. Učne ure so kasneje poimenovali "mojstrska učna ura". Učne ure v obliki pripovedovanja zgodb se v okviru kozmične vzgoje uporabljajo vsakodnevno.

Pripravljeno okolje otroka uvaja v življenje. Dobro pripravljeno okolje in natančno določen material omogočata celosten vidik stvarnosti in predstavljata znanstveno klasifikacijo. Okolje mora vključevati dva vidika:

- izkušnje s konkretnim – opazovanje stvarnosti pred abstrakcijo,
- povezovanje s celoto – otrok ima pravico, da se mu predstavi celoten kozmos (vesolje).

Pri vsaki izkušnji, ko otrok raziskuje podrobnosti, je odrasli tam, da predstavi nov pojem, ki ga otrok ne more odkriti sam. Ob vsaki lastni izkušnji pa se otrok uči sam. Ob vsaki izkušnji otrok nadzoruje svoje prilagajanje. Odrasli mora zagotoviti, da otrok hkrati razvija zavest o pomnjenju, besedišču in dejstvih.

Učinkovitost didaktičnim materialov je v stalni povezanosti s stvarnostjo.

Poudarek je na pridobivanju izkušenj z živimi bitji, naravnimi pojavi ter veselju v raziskovanju in odkrivanju. Področje postopno razvija naravoslovne pojme, naravoslovno mišljenje, sklepanje, zmožnosti za uvidevanje in reševanje problemov, postavljanje hipotez, klasificiranje, iskanja ter povzemanja bistva in pomena ter oblikovanje konceptov. Ti procesi potekajo nezavedno, vendar so hkrati osnovne znanstvene metode v naravoslovju.

4.5.1 PRIMERI DEJAVNOSTI OD 1. DO 3. LETA

Dejavnosti v starosti od 1. do 3. leta se izvajajo bolj posredno kot neposredno, zato je veliko bolj pomembna vloga pedagoga, ki otroku omogoči svobodno in varno raziskovanje. Primeri dejavnosti, ki so povezane z naravoslovjem:

- Otrok vsakodnevno biva v naravi in jo doživlja v različnih okoljih, dnevnih in letnih časih, vremenskih razmerah. Otrok raziskuje različne oblike narave: gozd, travnik, vodo, pesek, sneg. Naravo obišče v različnih vremenskih razmerah: sonce, dež, rosa, megla, sneg, Otrok naravo doživlja in se pogovarja o svojih zaznavah.
- Otrok zaznava in spoznava živa bitja z vsemi mogočimi čutili (ob upoštevanju varnosti otroka in živega bitja) in sodeluje v pogovorih o tem, kakšna so, kako in kje živijo, kako se gibljejo, oglašajo, kakšni so njihovi potomci, kako se hranijo, ... Otrok spoznava živali v Hiši otrok, v njeni bližnji in daljni okolici (travnik, gozd, potok, reka), v živalskem vrtu, na kmetiji. Otrok posnema glasove in

gibanje živali in drugih živih bitij, strojev, predmetov okoli sebe. Posnemanje se lahko izvaja kot del plesno-umetniške dejavnosti.

- Otrok se igra in raziskuje različne predmete in materiale živalskega, rastlinskega in neživega izvora. Spoznava, šteje in prireja blago, usnje, kamenčke, les, školjke. Igra se in raziskuje mivko, zemljo, vodo, drobno kamenje.
- Posluša zgodbe o naravi.
- Opazuje rastline in živali. Skrbi za rastline. Pripravlja šopke. Hrani domače živali.
- Okuša različno hrano in se o tem pogovarja.
- Preliwa, presipava, prenaša tekočine in trdne snovi.
- Raziskuje bližnjo okolico. Spoznava plodove narave (divji kostanj, pravi kostanj, koruza, pšenica, jabolka, ...).
- Opazuje spremembe na nebu in vremenske pojave.
- Sodeluje pri čiščenju in urejanju prostora, skrbi za okolico.
- Pomaga pri zunanjih opravilih, vrtnari in opazuje rast rastlin.

Primeri dejavnosti, ki so povezane z družboslovjem:

- Otrok v vsakdanjih položajih oblikuje zavedanje samega sebe, lastne identitete in samospoštovanja.
- Sodeluje v kratkih skupinskih dejavnostih, kot so igra "tišine", petje znane pesmice, poslušanje zgodbe, rajalne in gibalne igre, ...
- Spoznava okolje, v katerem živi, Hišo otrok, bližnjo okolico in pridobiva različne izkušnje o svetu.
- Spoznava različne objekte, ki so v bližini vrtca, kot so trgovina, knjižnica, galerija, telovadnica, avtobusna postaja, kmetija, ...
- Spoznava stvari in se pogovarja o predmetih, ki pripadajo njemu ali drugim.
- Skozi heterogeno skupino ima možnost pridobivanja izkušenj socialnega druženja s starejšimi in mlajšimi otroci. Pridobiva izkušnje različnosti med ljudmi, spoznava razliko med spoloma.
- Sodeluje v pogovorih o tem, kaj je bilo, in o tem, kaj bo. Pogovarja se o družinskih članih in dogodkih, ki so se mu zgodili. V okviru skupnosti sodeluje pri praznovanju običajev in praznikov.

4.5.2 PRIMERI DEJAVNOSTI OD 3. DO 6. LETA

4.5.2.1 GEOGRAFIJA

Otrokova glavna naloga je, da iz sebe zgradi in naredi človeka. Kmalu po rojstvu se otrok začne zavedati samega sebe in svojega telesa ter sveta okoli sebe. Priprava na geografijo se prične takoj po rojstvu, saj otrok že takrat razvija koncept o prostoru, razporeditvi v prostoru in krajih. V Hiši otrok zato ta koncept

zahteva skrbno in natančno pripravo okolja ter poudarek na jeziku in ciljnem gibanju otrok. Glavni namen geografije je najti svoj prostor v vesolju. Gibanje in delo v vrtcu pripomore k osvajanju začetne geografije.

Geografijo otroku predstavimo kot vedo o odnosih. Otrok spozna človekov prostor in ga poveže s prostorom celotnega človeštva.

Otrok geografijo spoznava v okviru naslednjih področij dela:

- Zgodovina zemlje
- Fizična geografija
- Geografija in prebivalstvo
- Geografija v povezavi z biologijo
- Politična geografija
- Geografija in ekonomija
- Kartografija

Ne glede na vse znanstvene poglede na geografijo, otroku predstavimo zemljo kot prostor, kjer živi človek.

Pri geografiji imajo otroci na voljo naslednje materiale:

- otrok v odnosu do prostora: motorika/jezik: lokacija, predlogi
- risanje zemljevida okolja (soba, vrt, ulica, mesto, država)
- zemlja, zrak, voda – steklenice s konkretnim materialom
- zemlja, zrak, voda – slike z besednjakom
- razširitve: živali, prevozna sredstva ... v vodi, zraku, na zemlji
- globus zemlja, voda (peščeni globus)
- globus – barvni globus
- svet – zemljevid (sestavljanka s celinami) – zaznavanje/poimenovanje/učna ura v treh stopnjah (v nadaljevanju UU3)
- svet – kontrolni zemljevid
- celine in oceani – karte besednjaka
- celine – košare s predmeti
- celine – predstavitev s slikami
- risanje zemljevida: okoli lesenih delov/s prosto roko/z izrezovanjem
- razširitve: diapozitivi, glasba s CD, znamke, kovanci, punčke
- Evropa – zemljevid – zaznavanje/poimenovanje/UU3
- Evropa – kontrolni zemljevid
- Evropa – karte besednjaka
- risanje zemljevida: okoli držav/prosta roka/izrez
- zastave evropskih držav
- oblike zemlje in vode – posode
- oblike zemlje in vode – karte slovar
- oblike zemlje in vode – definicijska knjiga

4.5.2.2 ZOOLOGIJA

Znanost je opis značilnih predmetov in stvarstva na Zemlji. Začnemo z »živim« in »neživim« – z uporabo konkretnih predmetov. To usposobi otroka, da spozna različne vrste živali, rastlin, mineralov in razmere, v katerih obstajajo. Otrok in predmeti, stvari v okolju so zanj prva biologija.

Pri zoologiji imajo na voljo naslednje materiale:

- živo – neživo: realne stvari
- živo – neživo: predmeti
- živo – neživo: slike
- definicija: živo, neživo
- rastlina/žival/mineral: realne stvari
- rastlina/žival/mineral: predmeti
- rastlina/žival/mineral: slike
- definicije: rastline, živali, minerali
- rastlina – žival: predmeti
- rastlina – žival: slike
- vretenčarji – nevretenčarji: realne stvari
- vretenčarji – nevretenčarji: predmeti
- vretenčarji – nevretenčarji: slike
- definicija: vretenčarji, nevretenčarji
- vretenčarji (vseh pet vrst): sestavljanke
- vretenčarji (vseh pet vrst): tridelne karte – slovar
- vretenčarji: definicijske knjige/sam naredi po predlogi /prostoročno
- deli otroka: karte
- nevretenčar: tridelne karte – slovar
- vretenčarji in nevretenčarji: polaganje kart živalskega debla
- razširitve – karte za analizo posebnih področij: vrste žuželk, živalskih sledi ...

4.5.2.3 BOTANIKA

Pri botaniki imajo otroci na voljo naslednje materiale:

- skrb za rože (iz vsakdanjega življenja)
- žive rastline (raznolike vrste)
- karte ujemanja (slike)
- deli rastline (drevo) – sestavljanke
- deli rastline (drevo) – tridelne karte
- deli rastline (drevo) – definicijska knjiga/otrok naredi sam
- deli lista – sestavljanke

- deli lista – tridelne karte
- deli lista – definicijska knjiga
- deli cveta – sestavljanke
- deli cveta – tridelne karte
- deli cveta – definicijska knjiga
- omara za botaniko: zaznavanje
- omara za botaniko: ujemanje oblik, polna karta
- omara za botaniko: debel rob
- omara za botaniko: tanek rob
- UU3: za imena listov
- obtipaj obliko pravega lista
- zapiši besedo
- definicije
- otrok napiše knjigo s predlogami (prostorčno)
- življenjski krog – karte (žaba, metulj, roža, fižol ...)

4.5.2.4 ZGODOVINA

Zgodovina je opis človeštva in njegovih dosežkov v zgodovini. Raziskovanje časa vpelje otroka v koncept preteklosti in sedanjosti, in to je točka, ko lahko predstavimo koncept »zgodovina«. Študij zgodovine pokaže otroku, kako so pretekli dogodki vodili do sedanjosti. To da otroku razumevanje spremenjenih obrazov zemlje. Čas v vrtcu je prva zgodovina.

Pri zgodovini imajo otroci na voljo naslednje materiale:

- uvod v čas
- linearni koledar
- dnevi v tednu
- meseci v letu
- standardni koledar
- letni časi
- moj prvi časovni trak
- uvod v uro
- poimenovanje časa – cela ura
- poimenovanje časa – pol ure
- poimenovanje časa – na pet minut natančno
- časovni trak enega dne
- časovni trak enega leta
- osebni časovni trak
- drevesno deblo naše družine

4.5.2.5 FIZIKA IN FIZIKALNI EKSPERIMENTI

Spoznavanje, kako se stvari premikajo (spreminjajo), je prva fizika. Otroci se v predšolski dobi srečajo z raziskovanjem in razumevanje fizikalnih pojavov, ki jim bodo pomagali kasneje v šolskem obdobju.

Pri fiziki in fizikalnih eksperimentih imajo otroci na voljo naslednje materiale:

- oblike snovi:
 - trdno/tekoče/plinasto
 - dejavnosti s trdno snovjo
 - dejavnosti s tekočinami – vodo
 - dejavnosti s plini – zrakom
- oblike energije:
 - dejavnosti s svetlobo
 - dejavnosti s toploto
 - dejavnosti z zvokom
 - kemijske dejavnosti
 - dejavnosti magnetizma
 - dejavnosti z elektriko
 - dejavnosti s preprostimi stroji (mehanična energije)
- štiri temeljne sile:
 - gravitacija, inercija in gibanje
 - majhna nuklearna sila
 - elektromagnetizem
 - velika nuklearna sila

4.6 UMETNOST

“Umetnost otroku omogoča udejanjanje ustvarjalnih potencialov, ki se kažejo že v otrokovem igrivem raziskovanju in spoznavanju sveta, ki je zanj neizčrpen vir navdiha, motivacije in vsebin na vseh področjih dejavnosti. Otrok je na vseh področjih dejavnosti izumiteljski in ustvarjalen, nekaj posebnosti pa je pri umetnosti.

Umetnost je pomembna za dobro vzpostavljanje možganskih povezav. Znanje se razvija, kadar združimo vizualne, motorične in avditivne čute. Pri umetnosti se dogaja ravno to – delujejo motorična in vizualna čutila. Četudi samo gledamo umetniške slike ali poslušamo glasbo, to stimulira naše možgane.

Možgane sestavljata 2 ločena, vendar povezana dela: čustveni in logični, razumski. Umetnost zagotavlja povezovanje logike in čustev.”¹⁸

Otrok v umetnosti izumlja in ustvarja, ko odkriva jezikovne strukture, ko artikulira vsebine, ko zamišlja in oblikuje sliko, pesem, igro, ples, predmet. Tako nastala dela izkazujejo tudi za človeka značilen občutek za umetniški red in lepo, s čimer preraščajo običajne, funkcionalne, tehnične izdelke. Zato lahko govorimo o otroški dejavnosti v umetnosti kot o umetniški dejavnosti otroka in o otroških umetniških delih. Taka dela nastajajo, če ima otrok pri delu svobodo in se od njega pričakuje neposrednost, drugačnost, izvirnost. Prav to so odlike otroške umetnosti, ki jih gojimo in cenimo in po katerih jo tudi vrednotimo. Otrokova umetnost in okus sta izrazito osebne narave in se ju vedno opazuje, razume in presoja v okviru zanj značilnega razvoja in življenjskega okolja. Otrok je lahko ustvarjalen različno in na različnih umetniških področjih.

Estetsko doživljanje, ki je intenzivno čutno in intuitivno spoznanje doživetja, otrok izrazi v umetnosti in ga opredeljuje z estetskimi pojmi *lepo, smešno, grdo* ipd. Pri tem se odražata otrokov prirojeni čut za umetniški red in privzgojeni čut za lepo, ki ga oblikujeta socialno in kulturno okolje.

Z umetnostjo se otrok izraža in komunicira, s čimer razvija svojo sposobnost uporabljanja simbolov, ko v risbi, plesu, glasbi ustvari nekaj, kar predstavlja nekaj drugega.

V umetnosti lahko predstavi svoja najbolj skrita počutja in čustvene vsebine, natančno opiše ali predstavi neki dogodek ali stvar, lahko se posveča estetskimi vidikom, izrazi svojo etično presojo o osebi, dogodku ali pa eksperimentira z umetniškim jezikom. Pri tem postopno izkuša zapletena področja realnega sveta skozi majhne obvladljive delčke in spoznava sebe kot samostojnega oblikovalca simbolov in ustvarjalca, svoja dela pa kot pomembne in trajnejše produkte. Z njimi prispeva k oblikovanju okolja, zaradi česar doživlja svojo vlogo v skupnosti kot smiselno in gradi samozavest.

Izkušnje v umetnosti so zaradi celovitosti doživljanja in ustvarjanja pomemben dejavnik uravnovešenega otrokovega razvoja in duševnega zdravja.”¹⁹

¹⁸ Vir: Robert Sylwester, Univerza v Oregonu

PODROČJA V UMETNOSTI:

- vizualna ali likovna umetnost
- literatura
- ples in gibanje,
- glasba
- drama
- avdio umetnost

“ Vzgojitelj otrokom onemogoča uporabo njihove domišljije in kreativnosti, če jim določi, kateri papir naj uporabijo, kakšne velikosti in katere barve. Ko jih vzpodbudimo, da naredijo umetniške izdelke, naredijo reprezentacije določenih predmetov.”²⁰

Otrok zato potrebuje svobodo v svojem umetniškem izražanju. Vzgojitelj in okolje sta zgolj medija v omogočanju njegove kreativnosti. Otroku moramo omogočiti, da se umetniško izraža v trenutku, ko ima potrebo, željo ali idejo, ki jo želi izraziti. Ni samo en dan v tednu ali mesecu tisti dan, ki je namenjen umetniškemu izražanju. Celostni otrokov razvoj je povezan s kreativnim izražanjem v vsakem trenutku otrokovega življenja. Otrok mora zaupati okolju, v katerem se izraža. Zavedati se mora, da so napake dovoljene oz. da ne obstajajo, da je vsaka barva prava barva, s katero se lahko izrazi. Otroci morajo čutiti zaupanje, da lahko v celoti razvijejo svoje kognitivne, telesne, socialne in čustvene zmožnosti. Otroci sami izberejo, kako in na kakšen način se bodo v danem trenutku izražali.

Velikokrat se predvsem v likovni umetnosti dogaja, da so otroci omejeni na vnaprej predpisan pristop. Vzgojitelj izbere dejavnosti, ki jih delajo otroci. Pri pripravi dejavnosti moramo biti zato zelo previdni in upoštevati tudi potrebo po svobodnem izražanju otroka. Otroci namreč največkrat nimajo možnosti svobodne izbire med materiali, velikostjo, barvami, strukturo in nimajo možnosti svobodnega razmišljanja. Namesto njih razmišljamo odrasli. Otrokom ne dajemo umetniškega materiala za raziskovanje, ampak zato, da pridejo do končnega izdelka, npr. zajčka. Da bi se izognili navedenemu, naj nam služijo naslednja štiri vprašanja, ki sta jih oblikovala Jalongo in Stamp (1997):

1. So otrokovi odgovori vnaprej predvideni? Če je tako, to ni umetnost ...
2. Bo umetniško delo enega otroka podobno umetniškemu delu drugega otroka? Če je tako, to ni umetnost ...
3. Za koga smo pripraviti izbrano dejavnost? Ali zato, da bi zadovoljili potrebe staršev, ki bi jim otroci pokazali izdelek? ... (če je tako) to ni umetnost ...

¹⁹ Predšolska vzgoja v vrtcih, Kurikulum za vrtce, Urad Republike Slovenije za šolstvo, december 2004, stran 37–38.

²⁰ Vir: R. Althouse, M. H. Johnson, S. T. Mitchell: The Colors of Learning (Integrating the Visual Art into the Early Childhood Curriculum, stran 23.

4. Bo otrokov vložen trud pripeljal do izdelka, ki ga notranje zadovolji in je primeren otrokovi razvojni stopnji?

Nadalje ne smemo prezreti pomembnega vprašanja za vzgojitelje: "Zakaj predstavljam določeno dejavnost?" Vloga pedagoga v procesu razvoja otroka je zelo pomembna. Pedagog je tisti, ki pripravlja pripravljeno okolje. On je tisti, ki opazuje in usmerja otrokov razvoj.

Ne smemo pozabiti, da ima pedagog neposreden vpliv na otrokovo razmišljanje in izkazovanje njegovega razumevanja.²¹ Hkrati pa ne gre pozabiti in prezreti pomembnosti umetniškega jezika v celovitem razvoju otroka, saj je vizualna umetnost dodatni "jezik", s pomočjo katerega se izrazijo otroške ideje in koncepti.²²

Otrok je v pripravljenem okolju izpostavljen posebej zanj izbranim umetniškim delom: slike na steni so na višini, primerni njemu. Prostor je estetsko, vendar preprosto urejen. Pesmi, glasba so izbrane premišljeno in z občutkom, ker oblikujemo prefinjen otrokov čut za glasbo.

Cilji, ki jih z dejavnostmi na tem področju želimo dosegati, so med drugim:

- razvijati čut za lepo;
- omogočiti priložnosti za spoznavanje umetnosti;
- usposobiti otroka za prepoznavanje, cenjenje umetnosti;
- razvijati spretnosti, potrebnih za ustvarjanje umetnosti;
- razvijati in spodbujati otrokovo nagnjenje k umetniškemu izražanju;
- spodbujati otroka k prepoznavanju, poslušanju notranjega sveta;
- spodbujanje otroka k prepoznavanju lastnega, izvirnega in k ohranjanju lastne izvirnosti;
- spoznavati umetniške stvaritve kulturne dediščine;
- spodbujati k samovrednotenju svojih del, ne glede na pohvale in kritike drugih.

²¹ Vir: R. Althouse, M. H. Johnson, S. T. Mitchell: The Colors of Learning (Integrating the Visual Art into the Early Childhood Curriculum, stran 44.

²² Vir: R. Althouse, M. H. Johnson, S. T. Mitchell: The Colors of Learning (Integrating the Visual Art into the Early Childhood Curriculum, stran 9.

4.6.1 PRIMERI LIKOVNIH IN OBLIKOVALNIH DEJAVNOSTI

Vloga umetnosti v vzgojno-izobraževalni metodi montessori je v tem, da spodbujamo otroka k razvijanju posebnih spretnosti, da bi mu te pomagale pri lastnem izražanju in kreativnosti. Otrok uporablja voščenske, barve, glino, lepilo, škarje in papir kot medije za svoje izražanje in ustvarjanje.

Predstavitev na področju umetnosti je sestavljena iz tega, da otroku pokažemo, kje materiali so, kako uporabljamo te materiale, kako za seboj spravimo ali zamenjamo, nadomestimo, da je material pripravljen za naslednjega otroka. Končnega izdelka odrasli vnaprej ne določamo. Otrok naj bo svoboden v uporabljanju svoje domišljije in sredstev, da s tem ustvari, kar izbere, kar želi.

Odrasli pa moramo ustrezno pripraviti okolje. Okolje naj vključuje barve in materiale, ki jih otrok lahko zlahka uporabljal. Okolje naj ne vključuje umetniških projektov z določenim izdelkom v mislih. V starosti do 6 let je proces ustvarjanja tisti, ki je za otroka pomemben. Vse to delo otrok pa spremljajo obiski galerij in centrov različnih umetniških zvrsti.

Odrasli v sobi je odgovoren, da zagotavlja okolje za ustvarjalnost; naj ne kritizira ali hvali otrokovega dela, marveč naj ga vpraša, kaj čuti o svojem delu. To spodbuja otrokovo ustvarjalnost in izražanje lastne kreativnosti.

Osnovni materiali in načini, ki jih ima na voljo otrok pri umetnosti:

- dejavnosti in načini, s katerimi otrok uri in pripravlja roko za nadaljnje delo:
 - striženje
 - pikanje
 - lepljenje
 - izdelovanje valovite lepenke
 - nizanje
 - odtisi s podrgnjenjem
 - odtisi s štipaljkami
- dejavnosti in materiali, ki jih uporabljamo pri risanju:
 - risanje z barvicami
 - risanje s kredo
 - risanje s flomastri
 - risanje z voščenkami
 - risanje z oljnimi pastelnimi barvami
 - glasba in risanje
 - risanje (in slikanje) predmetov na podlagi opazovanja
 - občuti in nariši
 - risanje s pomočjo kovinskih likov (prosto, s senčenjem, z vzorcem)

- risanje po predlogi
- dejavnosti in materiali, ki jih uporabljamo pri slikanju:
 - barvni krog – spoznavanje primarnih in sekundarnih barv
 - slikanje s primarnimi barvami
 - mešanje barv (živilske barve, plastelin, tempera barve)
 - mešanje dveh osnovnih barv s preloženim papirjem
 - mešanje komplementarnih barv s preloženim papirjem
 - mešanje barve z belo barvo
 - uporaba in razlikovanje različnih čopičev
 - slikanje pri slikarskem stojalu
 - slikanje s toplimi barvami
 - slikanje s hladnimi barvami
 - odtenki rumene barve
 - senčenje s sivo
 - akvarel
- dejavnosti in materiali, ki jih uporabljamo pri izdelovanju kolaža:
 - kolaž s tankim papirjem
 - kolaž iz različnih tekstur
 - kolaž iz primarnih barv
 - monokromatični kolaž
 - kolaž na določeno temo
 - kolaž iz naravnih materialov
- dejavnosti in materiali, ki jih uporabljamo pri tiskanju:
 - tisk s pritiskom
 - tisk s potegom
- dejavnosti in materiali, ki jih uporabljamo pri oblikovanju in kiparstvu:
 - oblikovanje z glino, plastelinom ali slanim testom
 - konstruiranje z različnimi materiali, kot so magneti, les, kamni, pluta, stiropor
 - izdelovanje lutk
 - izdelovanje in uporaba žice
 - izdelovanje in oblikovanje s kuhinjsko folijo
 - izdelovanje mask, mest, ... izdelkov, ki se navezujejo na določeno temo
 - origami
- dejavnosti in materiali, ki jih uporabljamo pri predstavitvi tkanja in šivanja:
 - tkanje na statvah
 - tkanje na škatli ali papirnatem krožniku
 - raztkanje tkanine
 - pletenje z dvema prstoma ali več prsti
 - pletenje s pomočjo različnih materialov
 - šivanje vnaprej pripravljenega vzorca
 - šivanje lutk, torb, prtičkov

4.6.2 PRIMERI GLASBENIH DEJAVNOSTI

V vzgojnem pristopu montessori uporabljamo glasbo na različne načine. Pomembno je, da poiščemo čim več priložnosti, da poslušamo glasbo ali da jo izvajamo. Možnosti za uporabo glasbe so:

- Na področju glasbe otroci individualno ali posamično čez dan izbirajo materiale.
- Čas črte: otroci plešejo in se gibljejo v ritmu ob izbrani glasbi, izvajajo skupne glasbene igre ali banse.
- Glasba v ozadju: ko otroci stopijo v sobo, v ozadju slišijo primerno glasbo. Glasbo imamo lahko v ozadju tudi čez dan, vendar v odvisnosti od dejavnosti, ki se izvaja v prostoru.

Stopnje učenja glasbe:

1. Prva stopnja učenja in spoštovanja glasbe je učenje gibanja v ritmu po pesmi. Dejavnosti na črti naj bodo pripravljene tako, da otrokom omogočajo gibanje po ritmu.
2. Druga stopnja je učenje izvajanja glasbe. Otroci se lahko naučijo izvajanja glasbe s pomočjo različnih pripomočkov in tehnik (Suzuki, Orff, Edgar Willems ...). V metodi montessori pa so za otroke posebej pripravljeni zvonci.
3. Tretja stopnja: tu se otrok nauči not in branja glasbe.
4. Četrta stopnja: otrok sam začne skladati glasbo.

Prvi dve stopnji lahko dosežemo z otroki v starosti od 3 do 6 let – ne glede na to, kolikšno poznavanje glasbe ima pedagoginja montessori. Naslednji dve stopnji stopita v ospredje v starostnem obdobju 6–12 let.

Za otroke lahko pripravimo različne zvrsti glasbe: otroška, klasična, jazz, instrumentalna, vokalna, ljudska/narodna, glasba in glasba drugih celin in dežel. Pedagog montessori naj izbere glasbo, ki bo sposobna ustvariti in vzdrževati primerno vzdušje v igralnici in med otroki.

Glasbo uporabljamo načeloma vsak dan na črti. Človeški glas je zvok, ki otroka pritegne k dejavnosti na črti. Pedagog mora imeti pripravljene pesmi, banse, glasbene igre, ki jih lahko ob glasbi iz avdiopredvajalnika uporablja vsakodnevno.

Nekaj predlogov glasbenega področja montessori:

- ustvarjalno gibanje
- rime
- ritmično pripovedovanje zgodb
- potujoče gibanje
- ponavljanje ritma

- petje:
 - petje otroških ljudskih in umetnih pesmi v obsegu svojega glasu
 - petje z lastno instrumentalno spremljavo
 - petje z odmevom
 - igre s petjem
 - pesmi z imeni
- poslušanje glasbe
- mali instrumenti
 - ustvarjanje
 - reproduciranje
 - spremljanje petega in govorjenega besedila
- glasbeni zvonci
- glasbene didaktične igre
 - primerjanje in razlikovanje zvokov po jakosti, višini, dolžini, hitrosti ...
 - ugibanje
- spoznavanje not
- igranje na zvonce

Osnovni pogoj za osvajanje glasbe je sposobnost poslušanja. To vadimo vsak dan, posebej v igri tišine in s pozornim poslušanjem drugih in okolice.

4.6.3 PRIMERI PLESNIH DEJAVNOSTI

V vzgojno-izobraževalnem pristopu montessori uporabljamo ples na različne načine. S pomočjo skupinskega dela na črti imajo otroci dnevno možnosti izbire med različnimi plesnimi dejavnostmi.

Primeri plesnih dejavnosti otrok:

- Otrok se z gibanjem in plesom izraža, komunicira in ustvarja.
- Otrok uri in občuti dele in celoto telesa v različnih načinih gibanja in mirovanja – ob plesu, pesmi ali igri "tišine".
- Otrok razlikuje pozorno telesno delovanja in sproščanje telesa.
- Otrok se igra in vadi koordinacijo brez pripomočkov in z različnimi pripomočki (hoja, tek, hopsanje po črti; vrvi, trakovi, kozarci z vodo, zastave, žlica s kroglico, ...).
- Otrok opazuje, izvaja, pleše in razlikuje oblikovne prvine različnih mirovanj in gibanj na mestu in v različnih talnih in prostorskih vzorcih, v različnem tempu, ritmu in stopnjah napetosti ter sestavlja prvine v manjše in večje, bolj ali manj samostojne plesne enote.
- Otrok pri plesu opazuje in razlikuje odnose med deli telesa, spoznava odnos s soplesalcem in ples v skupini.
- Otrok sodeluje pri zamišljanju in ustvarjanju plesnih vložkov za dramske predstavitve.

4.6.4 PRIMERI DRAMSKIH DEJAVNOSTI

Dramske dejavnosti v vzgojnem pristopu montessori se uvajajo s pomočjo individualnega ali skupinskega dela otrok. Otroci delajo v manjši skupinah ali kot celota (če delajo skupinski projekt).

Primeri dramskih dejavnosti:

- Otrok igra, se vživlja in posnema živali pri plesu, pesmi ali dramski igri; pri tem uporablja glas, telo, prostor, lutke, predmet, kostum ali maske.
- Otrok si zamišlja in izvaja animacijo z različnimi vrstami lutk in predmetov.
- Otrok animira dejavnosti, ki jih je spoznal na drugih področjih dela, na primer pri zgodovini ali geografiji.
- Otrok sodeluje v igri z drugimi otroki in/ali odraslimi.
- Otrok opisuje risbo, sliko, fotografijo ali ustvarja zgodbo kot celoto iz manjših delov.
- Otrok si izmisli zgodbo, pesem, ki jo nato uprizori, nariše ali opiše.
- Otrok se izraža in opazuje besedni govor (monolog, dialog, zbor), govorico telesa (gibanje, gesta, izraz obraza), govorico dogajanja v prostoru (oseba, usmerjena proti ali stran od druge osebe, predmeta), govorico časovnega dogajanja.
- Otrok gleda predstavo ali lutkovno predstavo ter razlikuje gledališka sredstva (scenska prvina, scenski predmet, kostum, razsvetljava, zvok, maska, lutka).
- Otrok si zamišlja in režira dogajanje v prizoru ali v celoti predstave.

4.6.5 PRIMERI AVDIO DEJAVNOSTI

Primeri avdio dejavnosti:

- Otrok opazuje različne fotografije, slike iz revij ali knjig.
- Otrok posluša zgodbe in pesmi.
- Otrok s fotoaparatom ali kamero snema prijatelje ter dogajanje v Hiši otrok med dnevno dogajanjem ali ob posebnih priložnostih.
- Otrok komentira in spoznava statično in gibljivo sliko.
- Otrok "bere" in opiše sliko in si izmišlja zgodbo.
- Otrok reže sliko in jo sestavlja v nove prizore, sliko dopolnjuje ali jo uporabi za izdelavo stripa, plakata, projekta.
- Otrok spoznava orodje za avdio dejavnost in njegovo zgodovino – fotoaparat, kamero, cd-predvajalnik, radio, ...
- Otrok si izdelava model avdio aparata.
- Otrok izdelava lasten pripomoček za avdio dejavnost – fotoaparat.
- Otrok spoznava, primerja in komentira rezultate napredka v tehnologiji.

4.7 GIBANJE

Razvoj motorike je nujno potreben in osnovni pogoj za vsako vrsto učenja. Gibanje je ena izmed otrokovih primarnih potreb. Z gibanjem telesa je pogojeno zaznavanje okolice, prostora, časa in samega sebe. Ko otrok začne obvladovati svoje roke, noge in trup, sčasoma začneja čutiti veselje, varnost, ugodje, dobro se počuti, pridobi samozaupanje in samozavest. Otrok podoba o svojem telesu in njegovi okolici ustvarja skupaj z izkušnjami s svojim telesom in s tem, kaj lahko telo naredi s predmeti v svoji okolici. Na podlagi svojih izkušenj pridobiva čut za orientacijo, ki je podlaga vsega nadaljnjega učenja.

Gibalni razvoj otroka je v ospredju v prvih letih življenja in poteka od naravnih in preprostih oblik gibanja (kot so plazenje, lazenje, hoja, tek) do sestavljenih in zahtevnejših športnih oblik (kolesarjenje, rolanje, pohodništvo, smučanje, igre z žogo, ...). V predšolskem obdobju otroci z igro pridobivajo raznovrstne gibalne izkušnje, ki so jim v zadovoljstvo in veselje.

Otrok ima potrebo po raziskovanju. V zanj posebej pripravljenem okolju mu omogočimo, da jo lahko svobodno izraža in živi. Oprema, pohištvo vrtca povabi otroka, da se giblje bolj osredotočeno in razumno. Vaje vsakdanjega življenja so začetna točka napredovanja v učenju. Z gibanjem otroci razvijajo intelektualne sposobnosti. Gibanje imamo pomembno vlogo pri socialnem in emocionalnem razvoju otroka.

V knjigi »Perceptual Motor Development for the Montessori Children's House« beremo, da lahko otrok, ki lahko nadzoruje gibanje svojega telesa, doseže samostojnost in samokontrolo. Zato je razvoj motorike tako pomemben del učenja za otroka.

Dejavnosti, ki jih moramo pripraviti na področju gibanja, otroku pomagajo razvijati koordinacijo, ravnotežje in moč. Dejavnosti morajo biti prilagojene različnim potrebam, interesom in sposobnostim otrok, tako da optimalno prispevajo k njihovem razvoju in zdravju.

Globalni cilji, ki jih želimo dosegati pri gibanju, so naslednji:

- omogočati zdrav telesni razvoj z učenjem skrbi zase (higiena, zdravje);
- omogočanje in spodbujanje gibalne dejavnosti otrok;
- zavedanje lastnega telesa in nadzora nad gibi telesa;

- razvijati moč, hitrost, spretnost, samokontrolo gibanja;
- pogosto gibanje na svežem zraku;
- sprehodi v ritmu in hitrosti otroka (vključno s strminami);
- omogočanje priložnosti, za razvoj samozaupanja, samozavesti na gibalnem področju;
- usvajanje osnovnih gibalnih konceptov;
- uvajanje v svet iger in športa: spoštovanje pravil (spoštovanje drugih, okolja in zaradi varnosti);
- spoznavanje pomena sodelovanja, spoštovanja in upoštevanja različnosti.

4.7.1 PRIMERI DEJAVNOSTI OD 1. DO 3. LETA

Otrok v trenutku, ko shodi, doseže novo stopnjo samostojnosti: sposoben je narediti stvari sam. Na tej točki lahko tudi opazimo, da rad gre na dolge sprehode, da rad nosi težke predmete, pleza in preizkuša različne vrste gibanja. S pomočjo gibanja pride otrok v stik in odnos z okoljem. S pomočjo gibanja dela tisto, kar izraža njegovo notranje življenje. »Gibanje je tisto, kar ločuje živo od neživega.«

Na področju gibanja moramo bolj ustvarjati primerno vzdušje svobode, da se otrok lahko giblje po lastni potrebi, namesto da zanj pripravljamo dejavnosti. Na tej stopnji potrebuje otrok možnosti za raziskovanje, da je samostojen in da posnema dejanja drugih.

Zato predlagamo naslednje materiale, ki spodbujajo nekatere od naštetih potreb:

- varen zunanji in notranji prostor
- (baletni) drog za dvigovanje
- vrv za guganje
- nizki drog za ravnotežje
- težki predmeti za nošenje
- stopnice in lestve
- žoge in baloni, palice, rute in krpice
- zunanja igrala (kot so plezala, tobogani, gugalnice, itd.) in peskovnik
- vir vode v zunanjem okolju
- črta v igralnici

Dejavnosti otrok:

- Izvajanje naravnih oblik gibanja, kot so hoja tek, lazenje, plazenje, meti, skoki, poskoki, valjanje itd., v zaprtem prostoru, v naravi; po različnih površinah; pod, čez, skozi različna orodja; po različnih delih telesa; v različne smeri; z različno hitrostjo; z različnimi rekviziti.
- Dnevni sprehodi (raziskovalni) v različnih vremenskih razmerah
- Svobodna uporaba materialov v zunanjem okolju

- Dejavnosti z različnimi materiali (paličice, kroglice, vrvice, krpice,...) in snovmi (voda, mivka, pesek, kamenčki, listje, zemlja, ...), ki omogočajo gibanje z rokami, dlanmi, prsti, nogami in stopali (gnetenje, nizanje, pretakanje, presipavanje) – podrobnejši opis dejavnosti najdemo na področju vsakdanjega življenja.
- Igranje različnih elementarnih iger (lovljenje, skrivanje, rajanje, skupinski teki itd.; brez rekvizitov in z njimi)
- Dejavnosti ob glasbeni spremljavi; izvajanje preprostih plesnih iger; ponazarjanje in imitacije predmetov, živali in pojmov; izvajanje dejavnosti v ritmu z rokami, nogami in rekviziti
- Igre gibanja s pomočjo ritma, melodije, ki vsebujejo različno gibanje (hoja, skoki, tek).
- Otrok se igra igre, ki vsebujejo osnovne načine gibanja z žogo (poigravanje, nošenje, kotaljenje, metanje, odbijanje, podajanje, lovljenje) ali baloni, ki so različnih oblik, velikosti, materialov in teže.
- Uporaba različnih otroški vozil brez pedal in triciklov
- Igre gibanja odrasel – otrok
- Dejavnosti na črti: stanje na črti, hoja, obračanje, sedenje, sedenje pri miru, kotaljenje žoge
- Igra z različnimi materiali, z vodo in ob vodi, v travi, mivki, pesku, na zemlji, na različnih podlagah (gozd, sneg)
- Sprostitutvene dejavnosti (sproščanje ob glasbi, vodena meditacija, otroška joga)

4.7.2 PRIMERI DEJAVNOSTI OD 3. DO 6. LETA

Dejavnosti otrok:

- Vsakodnevno gibanje ob dejavnostih v notranjem prostoru ali igralnici – delo z materiali glede na starostno stopnjo otrokom omogoča svobodno gibanje.
- Vsakodnevno gibanje zunaj – Hiša otrok omogoča delo v notranjem prostoru ali zunaj; otroci imajo v skladu z osnovnimi pravili možnost samostojne izbire.
- Dnevni sprehodi v okolico Hiše otrok, ki potekajo v različnih vremenskih razmerah.
- Hoja v naravi – daljši sprehodi v bližnjo in daljno okolico, orientacijski izleti, izleti – napor pri obremenitvi ne presega vsakodnevnih obremenitev otrok.
- Gibanje v telovadnici ali večnamenskem prostoru oziroma v igralnici ob uporabi ustreznih rekvizitov: ob vodenih dejavnostih otroci razvijajo gibalne spretnosti, telesno moč, ravnotežje, koordinacijo in grobo motoriko telesa v celoti.
- Izvajanje naravnih oblik gibanja, kot so hoja tek, lazenje, plazenje, meti, skoki, poskoki, valjanje, visenje, skoki, poskoki, meti, potiskanje, vlečenje itd. v zaprtem prostoru in v naravi; po različnih

površinah; pod, čez, skozi različna orodja; po različnih delih telesa; v različne smeri; z različno hitrostjo; z različnimi rekviziti.

- Dejavnosti z različnimi materiali (paličice, kroglice, vrvice, krpice,...) in snovmi (voda, mivka, pesek, kamenčki, listje, zemlja, ...), ki omogočajo gibanje z rokami, dlani, prsti, nogami in stopali (gnetenje, nizanje, pretakanje, presipavanje) – podrobnejši opis dejavnosti najdemo na področju vsakdanjega življenja.
- Vključevanje v dejavnosti, s katerimi razvijamo ravnotežje na mestu in v gibanju (stoja na eni nogi; hoja po vrvi; hoja po klopi različnih širin in višin; vzpostavljanje ravnotežja na različnih orodjih – ravnotežna deska, krožnik, hodulje; plezanje po plezalih; guganje, zibanje in vrtenje itd.).
- Igranje različnih elementarnih iger (lovljenje, skrivanje, rakanje, skupinski teki itd.; brez rekvizitov in z njimi)
- Dejavnosti ob glasbeni spremljavi; izvajanje preprostih plesnih iger; ponazarjanje in imitacije predmetov, živali in pojmov; izvajanje dejavnosti v ritmu z rokami, nogami in rekviziti
- Igre gibanja s pomočjo ritma, melodije, ki vsebujejo različno gibanje (hoja, skoki, tek).
- Otrok se igra igre, ki vsebujejo osnovne načine gibanja z žogo (poigravanje, nošenje, kotaljenje, metanje, odbijanje, podajanje, lovljenje) ali baloni, ki so različnih oblik, velikosti, materialov in teže.
- Igra na asfaltni površini, ledu (kotalkanje, rolanje, drsanje, hoja, drsenje in zaustavljanje; ob steni, samostojno, s pomočjo; med in pod ovirami; izvajanje različnih iger, poligonov)
- Vožnja z različnimi otroškimi vozili: triciklom, skirojem, kolesom
- Igre gibanja odrasel – otrok
- Otrok se igra in giba na snegu in s snegom brez rekvizitov in z njimi.
- Igra z različnimi materiali, z vodo in ob vodi, v travi, mivki, pesku, na zemlji, na različnih podlagah (gozd, sneg)
- Vsakodnevno gibanje na črti: Vsaka igralnica montessori ima na tleh nalepljeno črto v obliki elipse, ki je namenjena gibanju. Otroci se ob petju, glasbi ali ritmu gibljejo po črti. (Maria Montessori je opazila, da otroci zelo radi hodijo po robovih pločnika ali nizkih zidovih ...) Gibanje je sestavljeno iz hoje, hoje po prstih, teka, korakanja, sonožnih skokov, skakanja po eni nogi, galopiranja ter hopsanja. Oblika izvajanja črte je različna od skupine do skupine, vodi jo pedagog montessori. Otroci se po črti gibljejo dnevno vsaj 15 minut. Otrok se gibanju na črti pridruži prostovoljno. Vsakemu gibanju po črti sledi igra tišine – ki je namenjena sprostitveni dejavnosti: čas, ko so vsi otroci za nekaj sekund ali minut tiho, čisto pri miru in poslušajo določen zvok (iz okolice, pojočo skrinjico, igranje na instrument ...). Igra tišine prav tako prispeva k razvoju motorike, saj se tu otroci vsakodnevno učijo nadzorovanja svojega telesa in zavedanja, da so gospodarji gibov.
- Sprostitutvene dejavnosti (sproščanje ob glasbi, vodena meditacija, otroška joga)

4.8 TUJI JEZIK

V zadnjih nekaj letih so učitelji tujega jezika veliko pozornosti posvetili novemu uspešnemu pristopu poučevanja tujega jezika, ki so ga začeli uvajati v Montrealu leta 1965. Pristop, imenovan "immersion model/program" (oz. program jezikovne kopeli), temelji na otrokovi sposobnosti naravnega usvajanja jezika, kar pomeni, da otrok usvaja drugi/tuji jezik s pomočjo enakih sposobnosti, kot jih ima pri usvajanju prvega, maternega jezika.

S pomočjo številnih empiričnih študij modela jezikovne kopeli lahko rečemo, da v tem program sodelujoči otroci pridobijo zelo visoko stopnjo znanja v ciljnem jeziku, še posebej znanja govornih in bralnih spretnosti (Lambert, Tucker, 1972; Genesee, 1987; Campbell, 1998). To še posebej velja za otroke, deležne programov "total immersion" (popolna jezikovna kopel). Model zajema postavitev otroka v naravno okolje, tako da mora slišati, razumeti in uporabljati ciljni jezik za vse komunikacijske funkcije in vzgojno-izobraževalne dejavnosti. Študije kažejo, da se otroci izredno hitro prilagodijo, če je program pravilno postavljen in oblikovan (Rubio, 1998: 16).

Prepričljiv argument za zgodnje učenje jezika izhaja iz začetnih nevrokemičnih raziskav možganov. V članku *Your Child's Brain* (Newsweek, 1996, v: Rubio, 1998: 17) je navedeno, da je otroku treba tuji jezik predstaviti do desetega leta starosti, če naj bi ga obvladal. Raziskava namreč ugotavlja, da če se tujega jezika ne učimo skupaj s prvim, maternim jezikom, potem lahko t. i. "perceptualna karta" (angl. perceptual map) najprej naučenih jezikov moti oz. ovira učenje drugih, kasnejših jezikov. Iz tega je mogoče sklepati, da dvojezično izkustvo v zgodnji jezikovni kopeli omogoča t. i. "perceptualni jezikovni karti", da tuji jezik oblikuje in sprejema v primernem času, še preden prvi jezik ovira drugega (Rubio, 1998: 17).

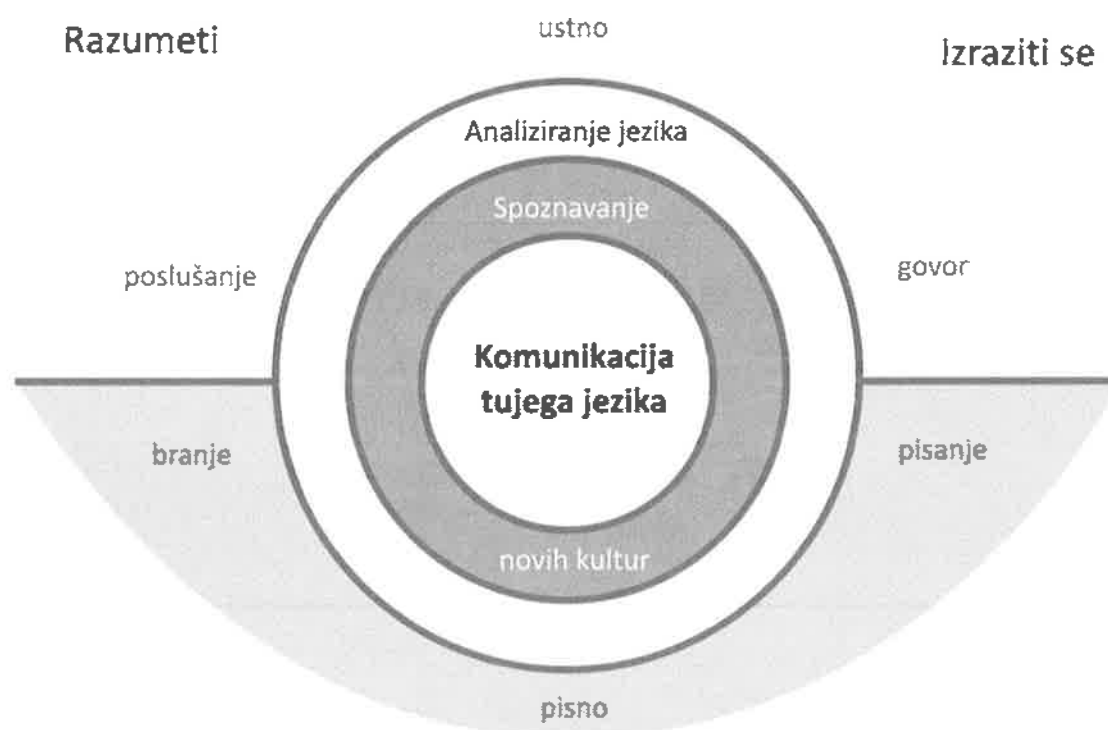
Maria Montessori je že pred desetletji pisala o tem, da se indijski otrok, ki pride v Ameriko in za katerega skrbijo Američani, nauči govoriti angleško in ne hindi. Njegov jezik ne pride od njegove matere, ampak je otrok tisti, ki vzame jezik, tako kot prevzema navade ljudi, med katerimi živi. Pri teh pridobitvah ni nič dednega. Otrok sam je tisti, ki iz svoje okolice vsrkava, kar potrebuje, on je tisti, ki se razvija v odraslega prihodnosti.

Uzaveščanje jezikovnega sistema v starosti od 2 do 5 let, ko je otrok v fazi predoperativnega mišljenja in ima razvito intuitivno inteligenco, ima naslednje značilnosti²³:

- Spoznavanje jezika: Od tuje jezikovne izkušnje do lastne govorne dejavnosti, pridobivanje izvirne sporočanje izkušnje, posploševanje predstave, začetek procesa semiotizacije.
- Pri poučevanju tujega jezika: Spodbujanje motivacije za učenje tujega jezika, opazovanje, kako jezik deluje.
- Učenje jezika: Transformacija vzorca, preverjanje hipotez o tvorbi in rabi jezikovnih in sporočanje vzorcev, tvorba jedrnih stavkov in struktur, usmerjena in vodena govorna dejavnost.
- Usvajanje slovnice: Pogojevanje odziva, razvijanje jezikovnih navad, opazovanje jezikovne rabe.
- Metode in tehnike poučevanja: Igre (posnemovalne, domišljjske, simbolične), urjenje jezikovnih struktur v sporočanje kontekstu, raba govornih vzorcev v besednem (govor, petje, recitiranje, ritmiranje) in nebesednem odzivanju (ples, mimiranje, risanje, likovno oblikovanje).

²³ Brumenn, M., Pridobivanje tujega jezika v otroštvu, 2003, Ljubljana, DZS

Cilji zgodnjega poučevanja tujega jezika so opredeljeni na spodnji sliki:

(v: Brewster, Ellis in Girard, 1992: 27)

Otrok ima vrsto uma, ki lahko vpija znanje. Kot pravi Maria Montessori, je sposoben učiti samega sebe. Že eno opažanje je dovolj, da vidimo, da to drži. Otrok odraste in že govori jezik svojih staršev. Za odrasle pa je učenje novega jezika velik intelektualni dosežek. Otroka nihče ne uči in vendar uporablja samostalnike, glagole in pridevnike brez najmanjše napake.

Če otrok živi v dvojezičnem okolju, na enak način usvaja znanje jezikov.

Edini jezik, ki ga človek govori brezhibno, je tisti, ki se ga je naučil v najzgodnejšem otroštvu, ko ga baje nihče ne more ničesar naučiti! Pa ne samo to, tudi če se otrok kasneje začne učiti novega jezika, mu noben strokovnjak ne more pomagati, da bi ga govoril tako popolno, kot govori svoj prvi jezik²⁴.

V Hiši otrok Montessori se imajo otroci možnost srečati z angleščino. Uporabljeni model je model delne oziroma popolne jezikovne kopeli. Znotraj programa Hiše otrok imajo otroci možnost sodelovanja pri pogovorih z osebo, ki govori izključno v angleškem jeziku.

Namen angleščine je pridobivanje posluha za tuji jezik in za izgovorjavo tistih glasov, ki jih v materinščini ni, ter bogatenje besednjaka iz vsakdanjega življenja: barve, deli telesa, predmeti iz okolice, predmeti glede na praznovanja in letne čase, števila ...

Metoda poučevanja montessori je: »Temelj je učna ura v treh stopnjah.«

²⁴ Montessori, M. (2006): Srkajoči um, Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo, Ljubljana

“Čudoviti napotek, ki pomaga učitelju, je naslednji: “Tako ko nastopi koncentracija, se vedi tako, kot da otroka sploh ne bi bilo”.“

Maria Montessori

Pedagogika montessori in njen pristop je način življenja, ki zahteva korenito spremembo razmišljanja in delovanja odraslega. Odrasel ni tisti, ki dela namesto otroka, ampak spodbuja otroka, da sam razvija svoje zmožnosti. Otrokov zmožnosti so neizmerne. Odrasli moramo imeti zaupanje vanj, saj ima v sebi »notranjega učitelja«, ki ga vodi k razvijanju teh zmožnosti.

Odrasli, vzgojitelji, učitelji, pedagogi in starši smo tisti, ki pripravljamo otrokovo okolje in mu nudimo možnosti za razvoj.

Otrok pa seveda ni cilj samemu sebi. Ljudje živimo v skupnosti, zato je Hiša otrok tudi neusahljiv vir učenja socialnih in čustvenih odnosov med ljudmi.

Cilj tega pristopa se ne konča pri posamezniku, ampak pri globalnih težavah, ki zajemajo ves svet:

“Če hočemo doseči MIR NA SVETU, se moramo tega večkrat spomniti. Otrok je edina točka, na kateri se lahko srečajo čustva plemenitosti in ljubezni vseh ljudi. Duše ljudi so bolj mehke in prijazne, ko govorijo z otrokom. Celo človeštvo lahko uživa globoka čustva, ki jih prebudijo otroci. Otrok je vrelec ljubezni. To ljubezen je težko opisati, lahko pa jo čutimo. Nihče ne more opisati njenih korenin, oceniti neizmernih posledic, ki iz nje izhajajo, ali zbrati njene velikanske moči za združevanje ljudi. Kljub razlikam v rasi, religiji ali družbenem položaju smo med našimi pogovori o otroku čutili bratsko povezanost, ki je rasla in premagala našo sramežljivost ter razpršila razlike, ki se v vsakdanjem življenju vedno lahko pojavijo med ljudmi.

V otrokovi bližini se nezaupanje raztopi, postanemo prijazni in blagi. Ko smo zbrani okoli otrok, nas greje plamen življenja, ki je tam, od koder življenje izvira. Odrasli imajo poleg nagona po obrambi tudi nagon za ljubezen. Od teh dveh je ljubezen osnoven, obramba pa drugoten nagon. Ljubezen, ki jo čutimo do otroka, moramo čutiti do vseh ljudi. Ljudje smo namreč eno, povezanosti pa ne more biti brez ljubezni.”²⁵

²⁵ Montessori, M. (2006): Srkajoči um, Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo, Ljubljana

Program Hiše otrok Montessori
pripravila:

ANKA MARINŠEK POČIVAVŠEK

pedagog montessori 0–6 let

direktorica Akademije Montessori,
zavoda za montessori vzgojo in
izobraževanje

Lektorirala:

Nataša Petek Hvala

Fotografije: Vse fotografije so
avtorsko delo Anke Marinšek
Počivavšek, posnete so z
dovoljenjem staršev otrok in jih ni
dovoljeno uporabiti brez pisnega
dovoljenja avtorice.

1. Brumen, M. (2003). Pridobivanje tujega jezika v otroštvu (Priročnik za učitelje). Ljubljana. DZS.
2. Chattin – McNichols, J. (1998). The Montessori Controversy. New York. Delmar Publishers Inc.
3. Crain, W. (2000). Theories of development. New Jersey: Prentice-Hall.
4. Futrell, K.H. (1998). The normalized child. North American Teacher's Association.
5. Hainstock, E.G. (1997). Teaching Montessori at home. New York: Plum book.
6. Klaus, M.H. (1999). Your amazing newborn. Cambridge: Perseus books.
7. Krese, T. (1996). Montessori pedagogika. Didakta. št. 28–29, letnik 5.
8. Kurikulum za vrtce – predšolska vzgoja v vrtcih (2004). Ljubljana. Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za šolstvo.
9. Lillard, P.P. (1998). Montessori – a modern approach. New York: Schocken books.
10. Lillard, A. S. (2007). Montessori – the science behind the genius. Oxford. University Press.
11. Marinšek Počivavšek, A. (2007): Zapiski predavanj izobraževanja montessori za starost 0–3 leta. Slovenija, Ljubljana.
12. Marinšek Počivavšek, A. (2008): Zapiski predavanj izobraževanja montessori za starost 3–6 let. ZDA, Chicago.
13. Montessori, M. (2006). Srkajoči um. Ljubljana. Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo.
14. Montessori, M. (1988). Dr. Montessori's own handbook. New York: Schocken books.
15. Montessori, M. (1988). The Montessori method. New York: Schocken books.
16. Montessori, M. (1997). Basic ideas of Montessori's educational theory. Oxford, England: Clio press.
17. Montessori, M. (1998). What should you know about your child. Oxford, England: Clio press.
18. Montessori, M. (1999). Education for the new world. Oxford, England: Clio press.
19. Montessori, M. (1999). The child in the family. Oxford, England: Clio press.
20. Montessori, M. (2000). The discovery of the childhood. New York: Ballantine books.
21. Montessori, M. (2009). Skrivnost otroštva. Ljubljana. Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo.
22. Montanaro, S.Q. (1991). Understanding the human being. USA: Nienhuis Montessori.
23. Pignatari, M. (1996). Montessori pedagogika. Ljubljana: Glotta Nova.
24. Pollard, M. (1997). Maria Montessori. Celje: Mohorjeva družba.
25. Pšunder, M. (1995). Aktualnost pedagogike Montessori. Sodobna pedagogika. št. 9-10, letnik 46 (112).
26. Standing, E.M. (1998). Her life and work. New York: Plum book.
27. SPLETNE STRANI o vzgojnem pristopu montessori:
 - www.Montessori-ami.org
 - www.Montessori.ac.uk
 - www.Montessori.edu
 - www.Montessoriconnections.com
 - www.Montessori.it
 - www.amshq.org

"Do razkritja pravega otroka pa pride postopno. Najprej bo učitelj rekel: "Videl sem otroka, kakršen bi moral biti. Potem pa sem ugotovil, da je veliko boljši, kot sem sploh lahko kdaj upal." To je tisto, kar pomeni razumeti zgodnje otroštvo."

Maria Montessori

7.1 PRIMER IZ PRIROČNIKA ZA VSAKDANJE ŽIVLJENJE

NAZIV MATERIALA IN PREDSTAVITVE: PRESIPAVANJE IN PRELIVANJE

Iz majhnega raste veliko!

VEDNO:

- Z dominantne strani na nedominantno stran – z desne na levo stran.
- Nalivanje mora biti naravno.
- Ne obračaj pladnja, ker to ni naravno.
- Gobice morajo biti zelo malo, ker so za kapljice, ne za celo vodo.
- Za nalivanje mora biti vedno lijak na vrčku.
- Uporabljalj živilske barve.
- Če uporabljaš steklo, pokaži, kaj se potem naredi (otroci naj se odmaknejo za 3 korake).

PRESIPAVANJE TRDNIH SNOVI – BREZ ROČAJEV

STAROST	3 do 6 let	
MATERIAL	Dva vrčka brez ročajev – napolnjena s suhimi sestavinami, na pladnju.	
MIKAVNA TOČKA	• Dvigniti oba vrčka hkrati. • Presipavati iz dominantne v nedominantno roko. • Zamenjati vrče, ko jih položimo na pladenj. • Poslušati različne zvoke pri različnih vrčkih in različnih predmetih v vrčkih.	
KONTROLA NAPAKE	• Posuti predmete po pladnju, mizi ali tleh.	
NEPOSREDEN NAMEN	Koordinacija oko-roka, koncentracija, čut za red, neodvisnost.	
POSREDEN NAMEN	Presipavanje iz enega vrčka v drugega brez raztresanja	

Prva mogoča predstavitev:

1. Z otrokom greš po pladenj in poimenuješ dejavnost.
2. Pladenj prineseš na mizo z obema rokama.
3. Se usedeš, povabiš otroka, da se usedena tvojo levo stran in pogledaš v prazen in v poln vrč.
4. S palcem in kazalcem izpostaviš tam, kjer je lij na obeh vrčkih.
5. Z eno roko primeš vrček, z drugo ga objameš spredaj.
6. Dvigneš ga in počasi izprazniš v prazen vrč na desni.
7. Pri tem gledaš material, ki ga presipavaš.
8. Prazen vrč postaviš na levo stran, tako da se vrčka gledata z lijema.
9. Pobereš morebitni raztreseni material.
10. Ponoviš postopek presipavanja.
11. Ponudiš otroku.

Druga mogoča predstavitev:

PREDSTAVITEV

1. Z otrokom greš po pladenj in poimenuješ dejavnost.
2. Pladenj prineseš na mizo, tako da ga držiš z obema rokama.
3. Usedeš se in povabiš otroka, da sede na levo nedominantno stran, in pogledaš v prazen

in v poln vrč. Lahko tudi nakažeš lijake s prsti nedominantne roke.

4. Oba vrčka dvigneš v zrak. V levi nedominantni roki imaš prazen vrček, v desni dominantni roki imaš poln vrček.
5. Poln vrček presipaš na levo stran, tako da v desni vrček padejo vsa semena.

6. Poln vrček postaviš na desno stran pladnja. Prazen vrček postaviš na levo stran pladnja.
7. Še enkrat ponoviš korake od 4 do 7.
8. Povabiš otroka k delu.

RAZŠIRITEV (VARIACIJA)

- Različne suhe stvari za presipavanje.
- Različne skodelice za presipavanje.
- Različni pladnji.
- Presipavanje soli v solenko.
- Vsipavanje čokolina v posodo.

PODALJŠKI PREDSTAVITEV (EXTENSION)

- Uporaba zajemalke.
- Uporaba lija.

OPOMBE

Vedno leva desna.

7.2 PRIMERI IZ PRIROČNIKA ZA ZAZNAVANJE

NAZIV MATERIALA IN PREDSTAVITEV: KLADE Z VALJI

STAROST

2 ½ leti

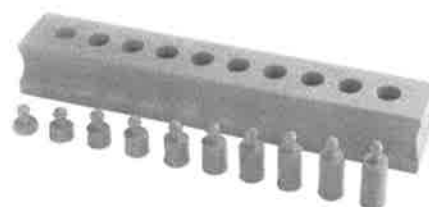
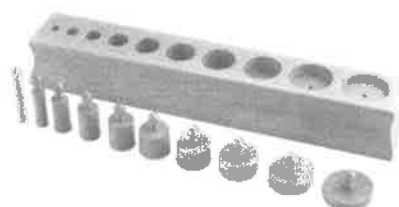
Štiri klade, v vsaki je deset valjev.

MATERIAL

Prvi blok valjev – Klada A: Valji upadajo po višini (se nižajo) in upadajo po premeru.

Drugi blok valjev – Klada B: Valji upadajo po premeru (se ožijo), višina ostaja enaka.

Tretji blok valjev – Klada C: Valji naraščajo po višini in upadajo po širini.

Četrti blok valjev – Klada D: Valji so enaki v premeru in upadajo po višini.

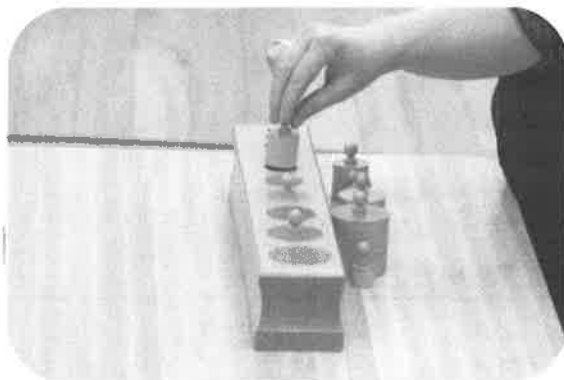
MIKAVNA
TOČKA

Trenutek, v katerem valj zdrsne v luknjo.

KONTROLA
NAPAKE

Valj se votlini ne prilega dobro. Nepravilnost vidimo in občutimo ali jo spoznamo na

	koncu, ko ne moremo vseh valjev postaviti na svoja mesta.
NEPOSREDEN NAMEN	Vizualno prepoznavanje različnih dimenzij: širine, višine, prostornine. Prepoznavanje razlik v dimenzijah pri enakih oblikah. Prepoznavanje, kako se ujemata telo valja in prostor luknje.
POSREDEN NAMEN	Razvoj fine motorike roke, s katero bo otrok pisal. Priprava na držanje pisala – triprstni prijem. Oblikovanje struktur reda na področju dimenzij. Priprava na matematiko (več – manj, uvod v desetiški sistem, štetje po deset, samo ena rešitev je pravilna).
JEZIK	<u>Klada A</u> : visoko, nizko; visoko višje, najvišje; nizko, nižje, najnižje; višje kot nižje kot <u>Klada B</u> : široko, ozko; široko, širše, najširše; ozko, ožje, najožje; širše kot, ožje kot <u>Klada C</u> : visok in ozek, nizek in širok <u>Klada D</u> : veliko, majhno; veliko, večje, največje, majhno, manjše, najmanjše; večje kot, manjše kot,
PREDSTAVITEV	Prva mogoča predstavitev: 1. Povabim otroka in mu povem, da imam danes zanj nekaj res posebnega, povem mu, da je to danes moje delo in da mu bom predstavila, kako z njim delam. 2. Stopiva do police. 3. Z obema rokama primem klado z valji in predstavim ime materiala: »To so klade z valji.« Držim jo na levi in desni strani, s palci na kladi in preostalimi štirimi prsti na sprednjem delu klade (kot na levi sliki). 4. Ko klado nesem, jo po želji prislonim k trebuhu. 5. Klado odneseva do mize. 6. Klado položiva na mizo. 7. Sedeva. Otrok sedi vedno na moji levi – nedominantni strani. 8. Največji valj je na moji levi in najmanjši valj na desni strani. 9. S tremi prsti primem držalo največjega valja. Otroku lahko s poudarkom pokažem triprstni prijem. 10. Valj potegnem iz klade z desno dominantno roko in ga postavim na mizo. 11. Na enak način po velikosti

jemljem valje iz klade. MEŠANO jih razporejam po mizi. Vrstni red NI pomemben!

12. Valji so vzporedno s klado.
13. Ko izvlečem vse valje, z desno (dominantno) roko primem za držalo prvega valja z leve strani in ga dvignem.
14. Valj nastavim nad prvo luknjo v kladi. Počasi ga nesem nad luknjami in primerjam, katera luknja je ustrezne velikosti.
15. Ko najdem ustrezno luknjo, valj zelo počasi spustim vanjo.
16. Enak postopek ponovim za vseh 10 valjev.
17. Povabim otroka k delu: »Zdaj si ti na vrsti, da poskusiš!«
18. Umaknem se od mize in pustim otroka, da samostojno dela in ga ne vznemirjam s svojo prisotnostjo.
19. Nikoli ne uporabljam vprašanja: »Ali bi želel poskusiti?« ampak rečem: »Zdaj si ti na vrsti.«
20. Če otrok ne želi uporabljati materiala, ga skupaj vrneva na polico.

Druga mogoča predstavitev:

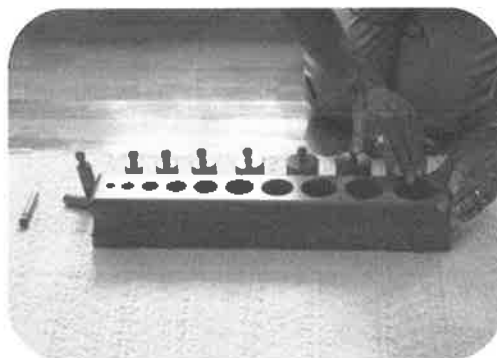
1. Povabim otroka.
2. Pripravim preprogo.
3. Z obema rokama primem klado ob straneh in jo postavim na preprogo (pazim, da je največji valj na levi strani preproge).

4. S triprstnim prijemom dominantne roke vzamem iz klade prvi valj (na levi strani), ga počasi dvignem in položim pred klado na preprogo.
5. Na enak način zložim še preostale valje.
6. Valjev ne mešam med seboj!

7. Z dominantno roko nežno obkrožim prvo, največjo vdolbino.

8. Z nedominantno roko (triprstni prijem) primem prvi valj na levi strani in ga počasi dvignem. Z dominantno roko obkrožim njegovo dno ter ustrezni rob vdolbine na kladi.

9. Valj počasi spustim v vdolbino.
10. Postopek ponovim pri vsakem naslednjem valju.
11. Če otrok želi, ga lahko pri tretjem ali četrtem valju povabim, da sam nadaljuje z delom.
12. Po končanem delu pospraviva klado na polico.
13. Zvijeva in pospraviva preprogo.

- Uvedba jezika: Ko se je otrok dobro seznanil z materialom, uvedemo jezik – poimenovanje s 3-stopenjsko predstavitvijo:

RAZŠIRITEV (VARIACIJA)

1. STOPNJA:

- Valji so postavljeni v ravno vrsto na mizi.
- S prstom pokažem na najvišji in najširši valj ter rečem: »Najvišji in najširši valj.« Postavim ga pred otroka.

- S prstom pokažem na najnižji in najožji valj ter rečem: »Najnižji in najožji valj.« Postavim ga k predhodno postavljenemu valju.
- Sledi učna ura v treh stopnjah.

2. STOPNJA:

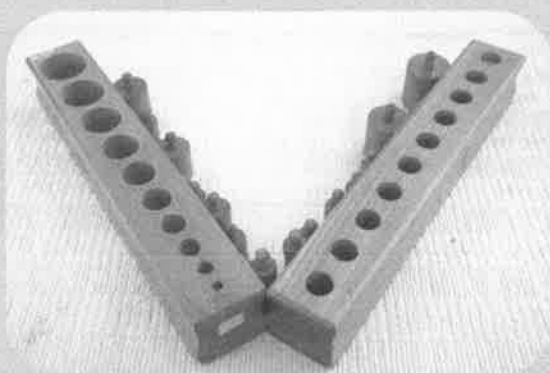
- Iz vrste vzamem dva valja: enega višjega in širšega ter enega nižjega in ožjega (ne ekstrema).
- Postavim ju pred otroka.
- S prstom pokažem na višji in širši valj ter rečem: »Ta valj je višji in širši od tega.«
- S prstom pokažem na nižji in ožji valj ter rečem: »Ta valj pa je nižji in ožji od tega.« S prstom pokažem na prvi valj.
- Sledi učna ura v treh stopnjah.

3. STOPNJA: (VEČJE KOT; MANJŠE KOT)

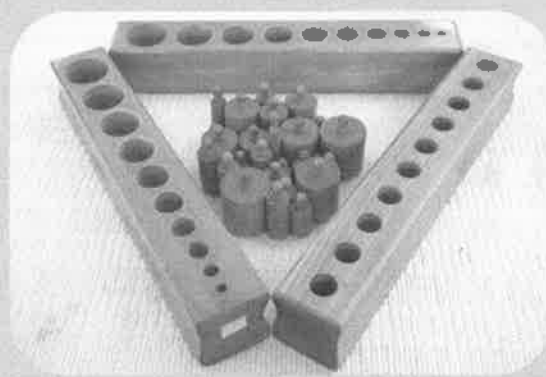
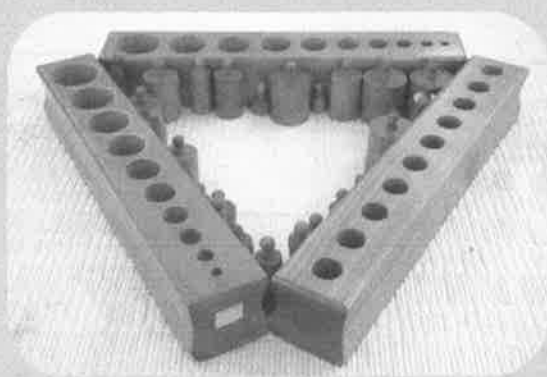
- Iz vrste vzamem prve tri valje (lahko vzamem s strani tri od najvišjega ali s strani tri od najnižjega valja).
- Položim jih pred otroka.
- S prstom pokažem na najvišji in najširši valj in rečem: »Ta valj je višji in širši od tega.« S prstom pokažem na naslednji – nižji in ožji valj.
- S prstom kažem na srednji valj in rečem: »In ta valj je višji in širši od tega.« Pokažem na zadnji, najnižji in najožji valj v tej vrsti.
- Opis valjev nato pričnem iz nasprotni smeri: »Ta valj je nižji in ožji od tega.« Pokažem na naslednji – višji in širši valj...

4. STOPNJA:

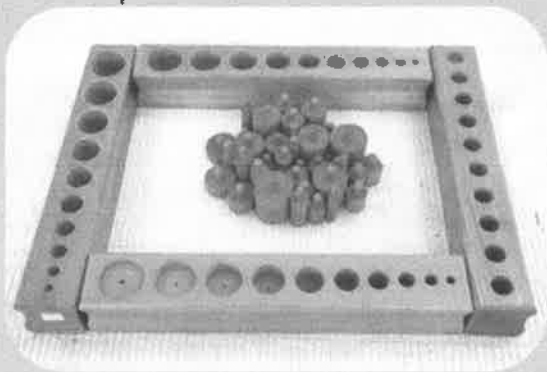
- Iz vrste vzamem prve tri valje (lahko vzamem s strani tri od najvišjega valja ali s strani tri od najnižjega valja).
- Postavim jih pred otroka.
- S prstom pokažem na najvišji in najširši valj ter rečem: »Izmed vseh teh valjev je ta valj najvišji in najširši.«
- S prstom pokažem na najnižji valj ter rečem: »Izmed vseh teh valjev pa je ta valj najnižji in najožji.«
- Otrok istočasno dela z dvema kladama. Valje lahko razporediš ob kladah ali daš na sredino.

- Otrok istočasno dela s tremi kladami – lahko naredi trikotnik. Valje lahko razporediš ob kladah ali na sredino.

- Otrok istočasno dela s štirimi kladami – lahko naredi kvadrat. Valje lahko razporediš ob kladah ali na sredino.

- Otrok valje samo razporeja na mizi v vrsto tako, da vrsta enakomerno upada ali narašča in jih ne daje v luknje.
- Otrok dela z zaprtimi očmi.
- Iz postavljene vrste vzamemo en valj, valje potisnem skupaj; otrok poišče, kje je disharmonija; nato otrok postavi valj na ustrezno mesto.
- Otrok na mizo postavi valj, ki je po dimenziji nekje v sredini nato nadaljuje po vrsti – na levo in desno stran postavlja valje, ki si sledijo glede na dimenzijo.
- Otrok naj poišče enake valje iz skupine valjev.
- Otrok oblikuje skupine valjev, vsaka skupina ima eno skupno dimenzijo.
- Otrok oblikuje skupine valjev, kjer se valji ujemajo v dveh lastnostih.
- Otrok na papir nariše osnovne ploskve valjev in jih primerja.

Želimo, da otroci naredijo svoje razširitve. Ne želimo narediti vseh novih razširitev, da pustimo otroku možnost raziskovanja. Otroku želimo dati možnost, da raziskuje samostojno.

Nekateri razredi imajo vse razširitve v laminiranem albumu, da lahko otroci odkrijejo nove možnosti za delo. Tak način NI nujno pravi način. Odvisno od predavatelja oziroma vzgojitelja in tvoje osebne odločitve. Potrebno je slediti otrokom in videti, kaj otroci res potrebujejo. Velikokrat otroku prehitro ponudimo določene materiale in imamo preveč produktivnosti.

7.3 PRIMER IZ PRIROČNIKA ZA JEZIK

NAZIV MATERIALA IN PREDSTAVITEV: POIMENOVANJE PREDMETOV V OKOLJU

STAROST

2 leti in več

Predmeti v razredu:

- imena področij dela in polic z materiali
- imena materialov
- imena dela

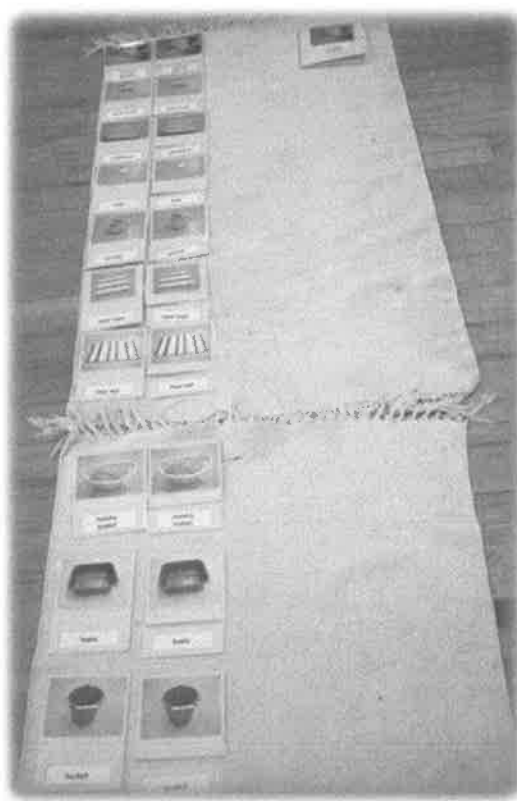
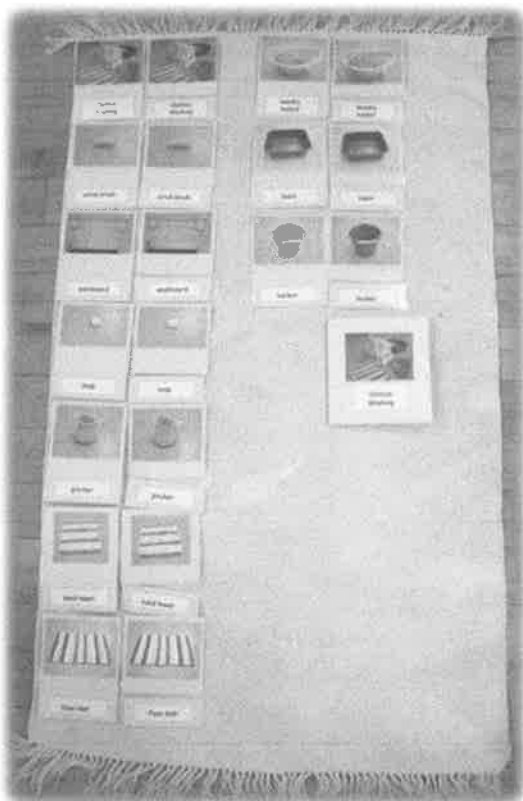

Predmeti določenega materiala:

- poimenovanje materialov, npr. vedro, goba, milo, brisača za mizo, brisača za roke, ...
- poimenovanje postopka dela, npr. brisanje mize, umivanje mize, brisanje vedra, ...

Novemu otroku ob prihodu v vrtec predstavimo osnovna pravila dela in materiale na policah v razredu. V predstavitev razreda vključimo predstavitev polic z materiali – poimenovanje področij dela in materialov.

MATERIAL

CILJ

Naučiti se imena materialov, pohištva, predmetov ... v razredu.
Razvoj besednjaka imen običajnih predmetov v okolju.

KONTROLA NAPAKE	Vzgojitelj
JEZIK	• Imena predmetov • Mi lahko prineseš 'spužvo'? • Učna ura v treh stopnjah
PREDSTAVITEV	Otroka povabimo k ogledu razreda ali ga prvi dan popeljemo po razredu in mu predstavimo nove materiale. Učno uro v treh stopnjah lahko naredimo z dejanskimi materiali ali s fotografijami ali slikami določenega materiale določene tematike. 1. Z otrokom odidem po preprogo. 2. Preprogo razvijem na izbranem mestu. 3. Preprogo obrneva pokončno (glej zgornjo sliko za položaj polaganja kart oziroma predmetov, položaja odraslega in otroka). 4. Skupaj odideva po karte iz izbranega področja dela. (Dobro je, da imamo na vsakem področju dela karte, ki poimenujejo materiale z vsakega področja dela. S tem širimo otrokov besedni zaklad in mu dajemo možnost spoznavanja materiala, s katerim ima možnost delati.) 5. Sedem na desno stran preproge. 6. Otrok sede na levo stran preproge. 7. V zgornji levi kot pričnem polagati fotografije (ali predmete) eno po eno in jih pri tem poimenujem. 8. (Če imam tridelne karte, pod sliko položim ime predmeta in ga ponovno poimenujem.) 9. Ko so vse fotografije (ali predmeti) položeni na preprogi drug pod drugim, pričnem polagati na preprogo kontrolne fotografije (ali predmete). 10. Ob vsaki karti ponovno poimenujem material na karti: »To so klade z valji.« 11. Otrok ponovi. 12. Ko vidim, da otrok materiale pozna, lahko preidem na drugo stopnjo učne ure v treh stopnjah. 13. Otroka povprašam: »Pokaži mi klade z valji.« 14. Otrok pokaže klade z valji. 15. V delo z otrokom poskusim vnesti čim več gibanja. Tako je delo otroku zanimivo in napeto, zato lahko dodam: »Pokaži fotografijo barvnih valjev Metki.« 16. Otrok odnese fotografijo in jo pokaže Metki. 17. Ko vem, da otrok zagotovo pozna materiale, lahko preidem na tretjo stopnjo učne ure v treh stopnjah. Otroka povprašam: »Kaj je to?« in pokažem na fotografijo. 18. Otrok odgovori: »To so klade z valji.«
OPOMBE	Materiale otrokom najbolj nazorno predstavimo skozi sam proces dela ali s pomočjo dejanskih predmetov ali fotografij dejanskih predmetov.

7.4 PRIMER IZ PRIROČNIKA ZA MATEMATIKO

NAZIV MATERIALA IN PREDSTAVITEV: KAMENČKI IN ŠTEVILA

STAROST	3 in več
MATERIAL	Deset kart s števili od 1 do 10 55 ploščatih žetonov ali kamenčkov za štetje (drugi predmeti niso primerni zaradi nadaljevanja dela z materialom)
KONTROLA NAPAKE	Zagotovljeno je točno število žetonov (kamenčkov) in števil. Vizualni vzorec zaporedja razporejenih kamenčkov. Otrokovo znanje o zaporedju števil.
NAMEN	Oblikovanje zaporedja števil od 1 do 10. Okrepiti otrokovo znanje zaporedja števil. Predstaviti koncept sodih in lihih števil. Posredna priprava na deljivost števil.
TOČKA ZAVEDANJA	Razlikovanje med sodimi in lihimi števili, parnimi in neparnimi števili.
MIKAVNA TOČKA	Postavitev zadnjega kamenčka.

PREDSTAVITEV – oblikovanje zaporedja števil 1–10

Predstaviteljske sekvence števil:

1. Pladenj s kamenčki in števili položimo v spodnji desni kot preproge.
2. Otrok in vzgojitelj sedita ob daljši stranici preproge. Otrok sedi na levi nedominantni strani.
3. Vzgojitelj zmeša števila. Otroku pove: »Danes bom zate jaz pomešala števila.«

4. Vzgojitelj števila mešano položi na spodnji rob preproge.
5. Otroka vpraša: »Ali poznaš število 1?«
6. Vzgojitelj ali skupaj poiščeta število ena.

7. Vzgojitelj položi število ena v levi zgornji kot preproge.
8. Skupaj poiščeta število dva. Če otrok tega ni zmožen, poišče število vzgojitelj.
9. Število položi v levi zgornji kot preproge, desno od števila 1.
10. Vzgojitelj razvrsti števila 1–3.

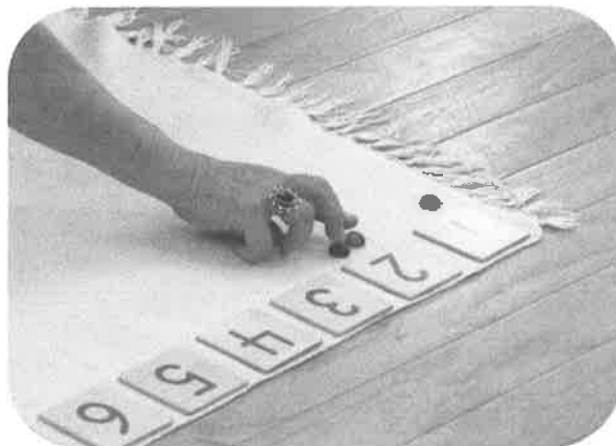
11. Otrok razporedi naslednja števila do 10. Če otrok ni zmožen razvrstiti števil od 1 do 10, ni pripravljen.

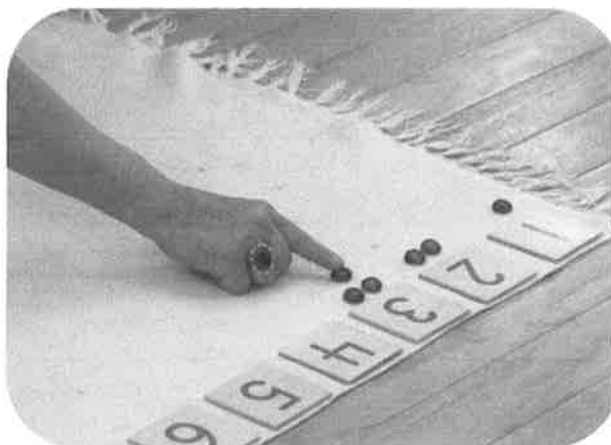
12. (Predstavitev nadaljujemo podobno kot pri zaboji s palicami.) Vzgojitelj prebere: »To se imenuje število 1. Mi daš eno kroglico?«
13. Otrok da iz košare vzgojitelju eno kroglico.
14. Vzgojitelj jo položi na preprogo.
15. Vzgojitelj s kazalcem dominantne desne roke zapelje kroglico pod število 1.
16. Vzgojitelj s kazalcem dominantne desne roke pokaže na število 2: »To se imenuje število 2. Mi daš dve kroglici?«

17. Otrok da vzgojitelju dve kroglici.
18. Vzgojitelj položi dve kroglici na preprogo.

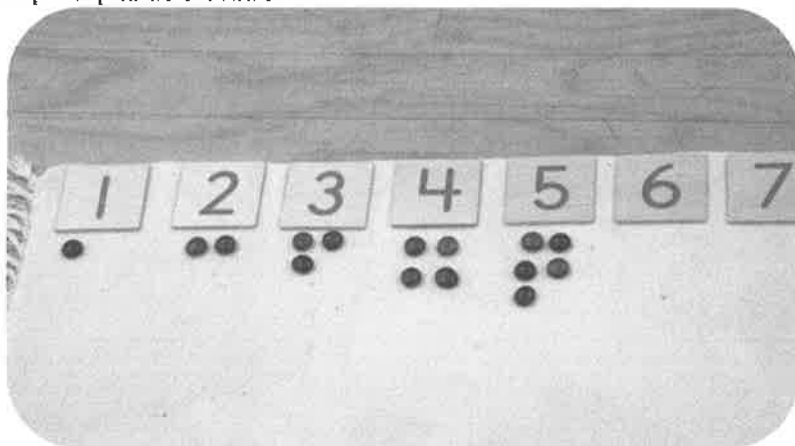
19. Vzgojitelj položi kazalec na levo kroglico in sredinec na desno kroglico in ju potisne po preprogi do števila 2.
20. Nadaljuje po enakem postopku. »Veš, katero število je to?« in s kazalcem pokaže na število 3.
21. Otrok odgovori. Če otrok ne pozna števila, odgovori vzgojitelj: »To se imenuje število 3.«
22. »Mi daš 3 kroglice?«
23. Otrok da vzgojitelju 3 kroglice.
24. Vzgojitelj 3 kroglice položi na spodnji del preproge.

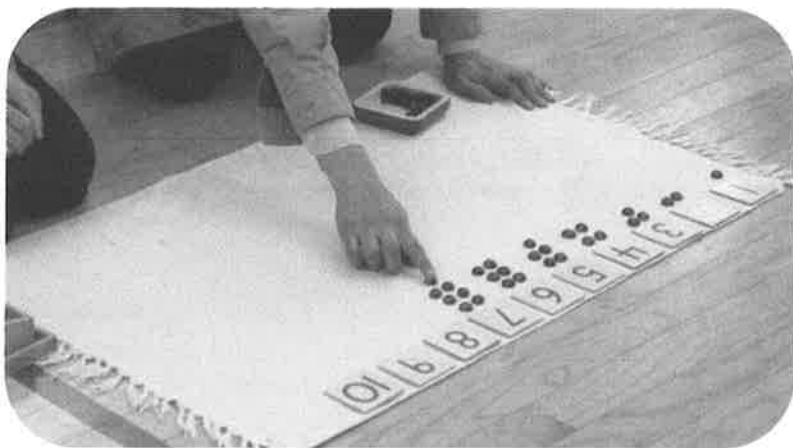

25. Vzgojitelj položi kazalec na levo kroglico in sredinec na desno kroglico in ju potisne po preprogi do števila 3.
 26. Vzgojitelj položi kazalec desne roke na tretjo kroglico in jo potisne po preprogi do števila 3. Postavi jo natančno pod prvo kroglico. (Nekateri dajo 3 5 7 ali 9 kroglico na sredino in ne na mesto, kamor spada, npr. na mesto 3.)

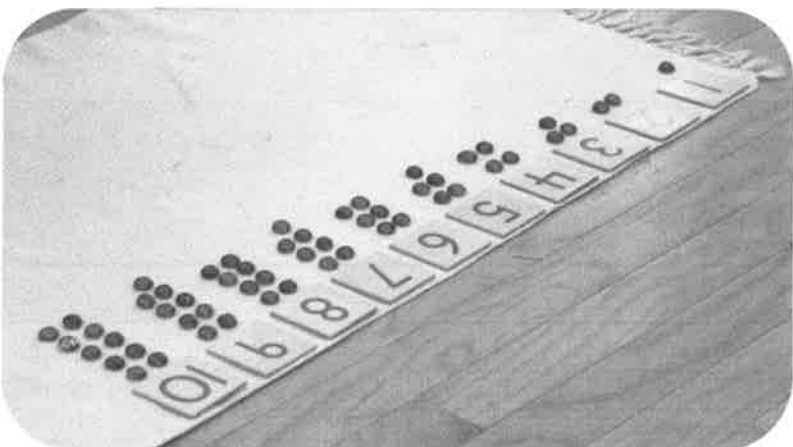
27. Vzgojitelj in otrok nadaljujeta po enakem postopku do števila 5.

28. Če je otrok pripravljen, lahko nadaljuje samostojno do konca.

29. Vzgojitelj ostane z njim do konca predstavitve.

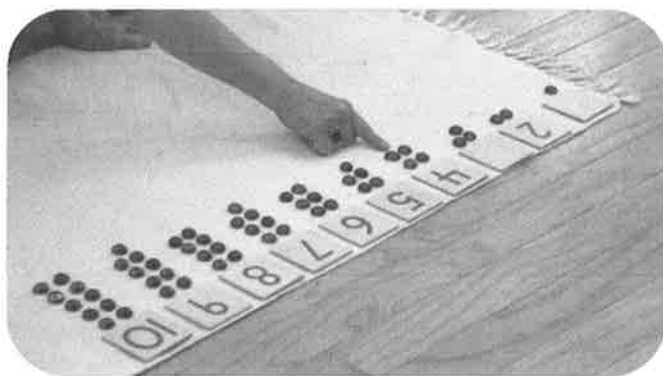

Opomba:

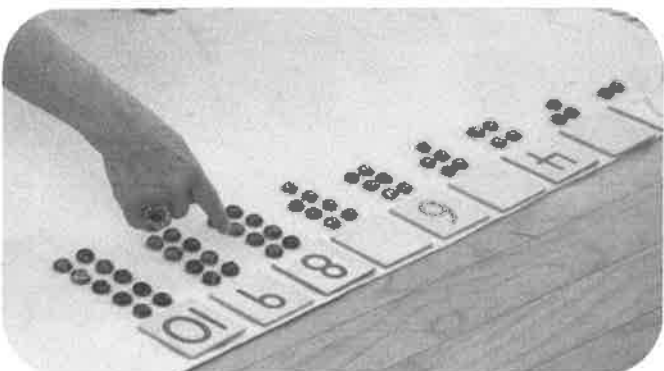
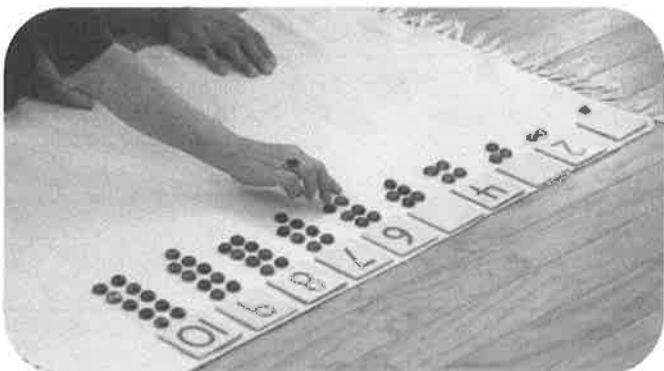
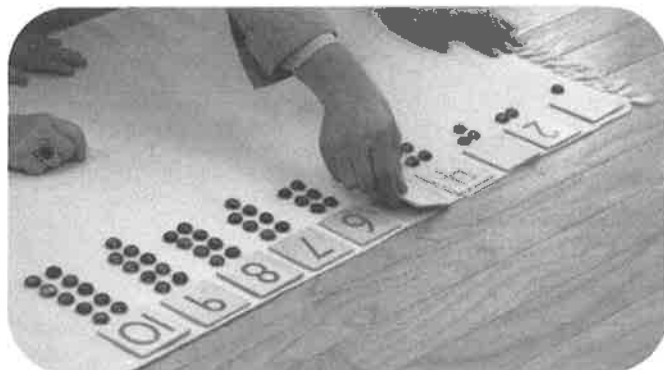
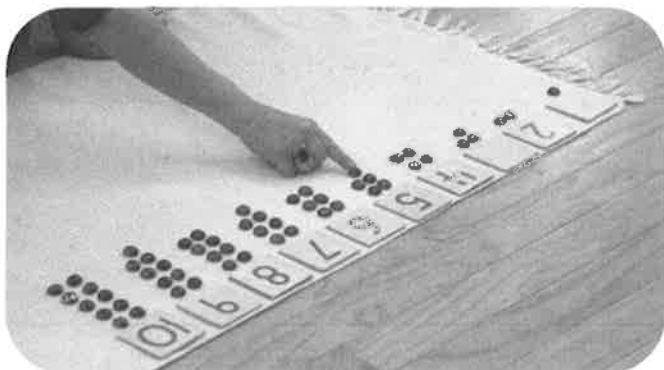
Kot uvod v to predstavitev lahko otrok naredi igro ujemanja izrezanih števil na lesene ploščice s številkami ali lesene (rdeče) številke, ki jih položi na listke s števili.

Lesena izrezana števila položim na lesene ploščice s številkami (tako preverim, ali se števila prilegajo oz. ujemajo s številkami na ploščicah). Nato odmaknem oziroma pobrem lesene ploščice s številkami in naprej delam samo z lesenimi izrezanimi števili.

IGRE – soda (parna) in liha (neparna) števila

1. Števila so postavljena na preprogi kot v uvodni predstavitvi.
2. Otrok postavi niz zaporedja števil od 1 do 10.
3. Vzgojitelj pove otroku: »Danes se bova pogovarjala o številih, ki imajo pare, in tistih, ki jih nimajo. Zato imamo posebno ime.«
4. Vzgojitelj položi roko na en kamenček in reče liho. (Ker je liho. Otroci bolj poznajo soda števila.) Obrneš število ena in rečeš ponovno: »Liho.«
5. S prsti poskusiš par kamenčkov in rečeš »2, sodo.«
6. Prebereš: »Število 3.« in s prsti preveriš pare na kamenčkih. Ko imaš kazalec na lihem paru, rečeš: »Liho.«
7. Obrneš število 3.
8. Nadaljuješ po enakem postopku.

9. Sledijo igre z otroki: »Lahko prebereš samo soda števila?«
10. »Ali jih lahko vsi preberemo?« Preberejo jih.
11. »Veš, kaj bom poskusila? Prebrati števila z zaprtimi očmi.« Vzgojitelj zapre oči in prebere soda števila. Otrok preveri, ali so števila pravilna. Povabiš otroke: »Bi kdo poskusil?« Otroci poskusijo. Tako memorizirajo potenco za 2.

Predstavitve neki drug dan – predstaviš soda števila:

1. »Se spomniš lihih števil?« Danes bomo delali soda števila.
2. »3 je liho, ja, tukaj je ena več od para.«
3. Z zaprtimi očmi prebere števila.

4. Lahko vprašaš starejšega, če lahko nadaljuje, da vidiš, ali prepozna vzorec. Če ne nadaljuje, otrok ni pripravljen. Nadaljeval bo, ko bo prepoznal vzorec in bo pripravljen.

Otroke lahko v *parno* in *neparno* uvajamo na naslednji način:

Pokažem na število 2 in rečem: »Tukaj imam dva kamenčka, ki sta v paru. Dva je parno število.« Število in kamenček postavim na drug konec preproge, da jih ločim. Nadaljujem.

Pokažem na število 3 in rečem: »Tri nima para, tri je neparno število.« Število in kamenček postavim na drug konec preproge, da jih ločim. Nadaljujem.

- Ob koncu preberem nize parnih zaporedij na enem koncu preproge ter nize neparnih zaporedij na drugem koncu preproge.
- Otroci lahko prebere samo parna ali samo neparna zaporedja.
- Uvedem ime sodo/liho ter parno/neparno.

Uvajanje računskih operacij pri starejših otrocih:

- Seštevanje dveh sodih števil nam da sodo število. Npr. $2 + 2 = 4$
- Seštevanje sodega in lihega števila nam da liho število. Npr. $2 + 3 = 5$
- Seštevanje dveh lihih števil nam da sodo število. Npr. $3 + 3 = 6$

Postavitev računa:

$$\begin{array}{c} 1 \\ \bullet \end{array} + \begin{array}{c} 3 \\ \bullet \bullet \\ \bullet \end{array} =$$

Izračun (vse kamenčke premaknemo pod število 4):

$$\begin{array}{c} 1 \\ \bullet \end{array} + \begin{array}{c} 3 \\ \bullet \bullet \\ \bullet \end{array} = \begin{array}{c} 4 \\ \bullet \bullet \\ \bullet \bullet \end{array}$$

OPOMBE

Predstavitev delaš vedno na preprogi.

Liha (even) in parna (odd) – najprej delamo liha (even) števila, ker sode števila otroci bolj poznajo.

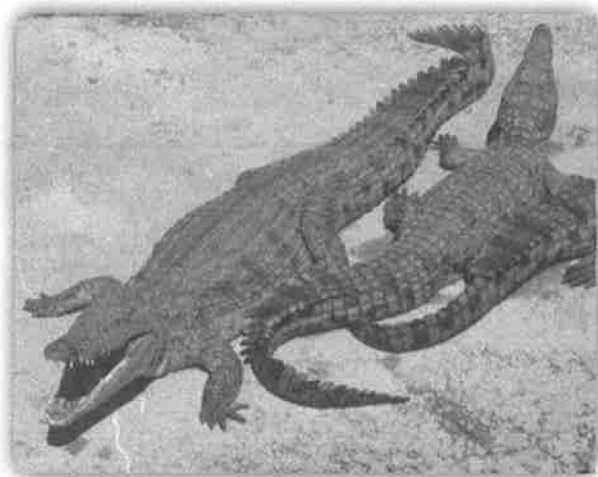
7.5 PRIMER IZ PRIROČNIKA ZA KOZMIČNO VZGOJO

NAZIV MATERIALA IN PREDSTAVITEV: VREtenČARJI IN NEVREtenČARJI

Kratka predstavitev vretenčarjev in nevretenčarjev:

1. **Vretenčarji** (znanstveno ime **Vertebrata**) so najnaprednejše razvita skupina strunarjev.

Hrbtna struna – horda (zgrajena iz turgescentnih celic) je pri njih že nadomeščena s hrbtenico, zgrajeno iz vretenc, ki je osrednji del notranjega ogrodja (endoskeleta). Skupaj z drugimi kostmi, ki so lahko zgrajene tudi iz hrustančnega tkiva, tvori okostje (skelet). V sredini hrbtenice poteka hrbtenična cev, ki štiti hrbtenjačo. Možgane, ki so pri njih razviti bolj kot pri vseh drugih živalih, štiti trdna lobanja. Skupaj s hrbtenjačo tvorijo možgani osrednji živčni sistem, ki ga dopolnjuje periferni.

Imajo sklenjen krvni obtok, vodni predstavniki dihalo s škrgami, dvoživke le pred preobrazbo, kasneje pa preidejo na dihanje skozi kožo in s pljuči. Kopenski vretenčarji dihalo s pljuči.

Izločila so različne vrste ledvic. Vretenčarji imajo večplastno povrhnjico in so enospolniki.

Okončine so glede na način življenja različne; iz parnih plavuti vodnih vretenčarjev so se razvile noge. Kopenski vretenčarji so četveronožci, razen ptičev, ki imajo dve nogi, njihove okončine pa so

se prilagodile glede na način gibanja. Pri kačah so zakrnele.

2. **Nevretenčarji** v zoologiji predstavljajo katero koli žival, ki nima vretenčaste hrbtenice. Skupina obsega 97 % vseh živalskih vrst, tj. vse živali, razen rib, plazilcev, dvoživk, ptic in sesalcev.

Linnejeva *Systema Naturae* to skupino živali deli le v dve skupini: insekte in verme (»črve«, kar je zastarela taksonomka za vse nečlenonožce).

A. SPOZNAVANJE ŽIVIH PRIMEROV ŽIVALI V BLIŽNJI IN DALJNI OKOLICI

Otroci imajo radi živali. Radi jih opazujejo in spoznavaajo. Otrokom moramo omogočiti stik z naravo in z živimi bitji in jih na živih primerih naučiti, v katero skupino spada določena žival.

Primeri raziskovanja živih primerov vretenčarjev in nevretenčarjev v vrtcu in zunaj vrtca:

- Opazovanje domačih in divjih živali v vrtcu (ribe, morski prašički, hrčki, miši, žabe, paglavci, kobilice, želve, zajci, metulji ...)

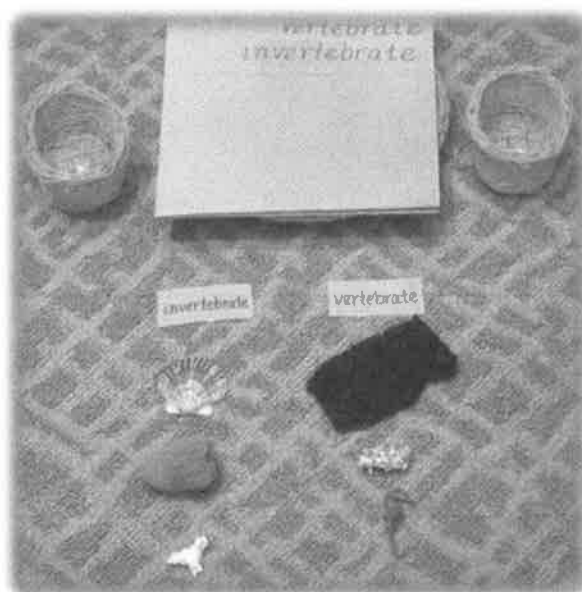
- Opazovanje živali v živalskem vrtu,

- Opazovanje živali na farmi ali na kmetiji ...

B. MATERIAL: REALNI PRIMERI IZ OKOLJA

STAROST: 3 leta in več

MATERIAL: Pladenj, košara, napis "VRETENČAR"/"NEVRETENČAR", predmeti, ki ponazarjajo živali in rastline – če je mogoče: realni, preproga ali miza.

NAMEN: Pripeljati živali in rastline iz narave v razred in jih predstaviti otroku.
Spodbuditi otrokovo zanimanje za raziskovanje narave.

PREDSTAVITEV:

1. Otrok pokaže zanimanje ali ga povabim k predstavitvi.
2. Prosim otroka, da pripravi preprogo.
3. Skupaj greva po material na polico. Poimenujem material.
4. Otrok sedi na moji levi nedominantni strani. Sediva tako, da na zgornji krajši konec preproge položiva napis *rastlina* in *žival*.
5. Preberem napis: "Žival." Napis pokažem otroku in ga položim na zgornji konec preproge.
6. Preberem napis: "Rastlina." Napis pokažem otroku in ga položim na zgornji konec preproge.
7. Iz košare izberem poljuben predmet in ga položim pod ustrezen napis *rastlina* ali *žival*. Predmetov ne poimenujem. Povem samo, ali je žival ali rastlina.
8. Če je otrok starejši in želi sodelovati, ga po nekaj položenih predmetih povabim k sodelovanju.
9. Otroku pokažem, kako pospravim.

OPOMBE: Delamo lahko s posameznim otrokom ali z manjšo skupino otrok.

C. MATERIAL: SLIKE REALNIH ŽIVALI Z IMENI

STAROST: 3 leta in več

MATERIAL: Pladenj, košara, napis "RASTILNA"/"ŽIVAL", slike rastlin in živali, preproga ali miza

NAMEN: Pripeljati živali in rastline iz narave v razred in jih predstaviti otroku.

Prva oblika predstavitve:

PREDSTAVITEV:

1. Otrok pokaže zanimanje ali ga povabim k predstavitvi.
2. Prosim otroka, da pripravi preprogo.
3. Skupaj greva po material na polico. Poimenujem material.
4. Otrok sedi na moji levi nedominantni strani. Sediva tako, da na zgornji krajši konec preproge položiva napis *rastlina* in *žival*.
5. Preberem napis: "Rastlina." Napis pokažem otroku in ga položim na zgornji konec preproge.
6. Preberem napis: "Žival." Napis pokažem otroku in ga položim na zgornji konec preproge.
7. Iz košare izberem poljubno sliko in jo položim pod ustrezen napis *rastlina* ali *žival*. Poimenujem in se pogovorim o tem, ali je rastlina ali žival.
8. Če je otrok starejši in želi sodelovati, ga po nekaj položenih predmetih povabim k sodelovanju.
9. Otroku pokažem, kako pospravim.

Druga oblika predstavitve:

1. Povabiš skupino otrok k predstavitvi.
2. "Predstavljajte si, kako bi bili videti, če ne bi imeli hrbtenic. Hrbtenica je ta kost tukaj zadaj. Želi kdo potipati?" Otrokom pokažem hrbtenico.
3. "Mi vsi sedimo tukaj, ker imamo hrbtenico, ki podpira naše okostje."
4. Položi svoje prste na glavo in z njimi potuj po hrbtenici po vratu in čim nižje.
5. Nadaljuj na hrbtni strani in počasi potuj po hrbtenici do konca.
6. "To je moja hrbtenica, podpira moje telo. Hrbtenica je eden najpomembnejših delov telesa. Ščiti živčni sistem, ki ga imamo."
7. "Večina živali ima živčni sistem, ampak vse živali nimajo hrbtenice. Vse živali, ki imajo hrbtenico, imenujemo vretenčarji."
8. "Živali, ki nimajo hrbtenice, imenujemo nevretenčarji."
9. "Slike živali bomo razvrstili na vretenčarje in nevretenčarje."
10. Najprej na krajši zgornji rob preproge položim napis, ki ga preberem: "Vretenčarji."
11. Nato desno od njega položim napis, ki ga preberem: "Nevretenčarji."
12. Slike eno po eno polagam pod napise.
13. "Živali, ki imajo hrbtenico, so: ribe, plazilci, dvoživke, ptice in sesalci."
14. Živali, ki nimajo hrbtenice, so: morske gobe, meduze, korale, črvi, polži s hiškami ali brez njih, morska zvezda, insekti, ...

OPOMBE:

Delamo lahko s posameznim otrokom ali z manjšo skupino otrok.

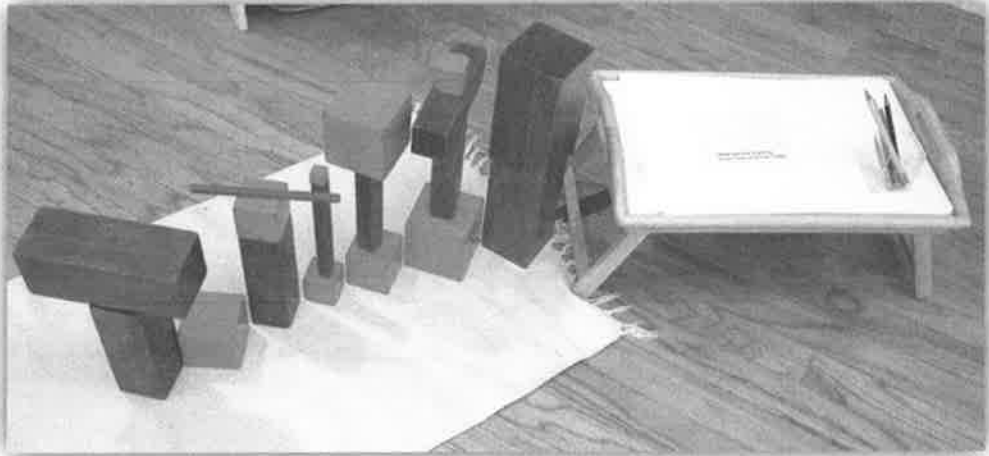
D. MATERIAL: POIMENOVANJE IN DOLOČANJE ŽIVALI

Kratka in preprosta definicija vretenčarjev in nevretenčarjev, ki jo otroku nazorno ponazorimo s predstavitvijo njegove (ali pedagogove) lastne hrbtenice:

- Vretenčarji so živali, ki imajo hrbtenico.
- Nevretenčarji so živali, ki nimajo hrbtenice.

7.6 PRIMER IZ PRIROČNIKA ZA UMETNOST

NAZIV MATERIALA IN PREDSTAVITEV: SLIKANJE PREDMETOV NA PODLAGI OPAZOVANJA

MATERIAL	• Roza stolp in rjave stopnice • Preproga za postavitev ro stolpa in rjavih stopnic • Svinčnik za risanje, ro in rjava barvica • Velik list papirja (vsaj A3 ali večji) • Podlaga za risanje • 2 lončka – z rožnato in rjavo barvo • Čopič
NEPOSREDEN NAMEN	• Omogočimo otroku raziskovanje, delo z novimi materiali in nov pogled na že poznane materiale. • Otrok ima možnost, da se spozna z različnimi oblikami, širinami, višinami. • Otrok je lahko svobodno kreativen, opazuje in riše (kasneje slika), kar vidi in kakor vidi.
POSREDEN NAMEN	• Razvijanje koordinacije roka – oko. • Razvijanje koncentracije. • Razvijanje občutka za red.
MIKAVNA TOČKA	Končana slika ali risba
OSNOVNA PREDSTAVITEV	1. Povabi otroka k delu: "Danes imam zate posebno delo." 2. Pojdi z otrokom k polici zaznavanja, kjer so postavljene rjave stopnice in roza stolp. Povabi otroka, da jih postavi v poljubno kompozicijo. (Predpostavljamo, da otrok

že pozna delo z rjavimi stopnicami in roza stolpom, zato bo zanj to nadaljevanje dela s temi materiali.)

3. Predstavi otroku, kako opazujemo, in s svinčnikom nariši prve štiri črte ali prvi predmet.
4. Prvo rjavo stopnico nariši z rjavo barvico.
5. Prvo roza kocko nariši z roza barvico.
6. Pogovarjaj se z otrokom o tem, kaj in kako vidiš sliko. Če je potrebno, se z otrokom sprehodi okoli postavitve, da bosta videla različne poglede na isto postavitev.
7. Povabi otroka, da nadaljuje že začeto delo: "Zdaj si ti na vrsti."
8. Razloži otroku, kako uporabljamo rjavo in roza barvico.
9. Otrok naj nariše celotno kompozicijo.
10. Če otrok kaže zanimanje za nadaljevanje dela z materiali, mu pokaži, kako uporabljamo rjavo in rožnato barvo.
11. Če otrok ne kaže zanimanja za delo z materiali, mu predlagaj, da pospravi rjave stopnice in roza stolp nazaj na polico.
12. Skupaj odnesita pladenj za risanje nazaj na polico za umetnost.

PODALIŠKI

Otrok lahko namesto opazovanja in risanja rjavih stopnic in roza stolpa naredi obrise. Za obrisovanje uporabi svinčnik.

Otrok uporabi dve barvi, roza in rjavo, za barvarnje obrisane ali narisane risbe. Otrok lahko za barvanje uporabi barvice, voščenke, tempera barve ali katere koli druge primerne barve.

Otrok lahko vsako rjavo stopnico ali roza kocko obriše in izreže iz barvnega (construction paper) papirja in jo nato nalepi glede na že postavljeno kompozicijo na večji list papirja.

PRIMERI OTROKOVEGA DELA

Lucija Ana, 6 let